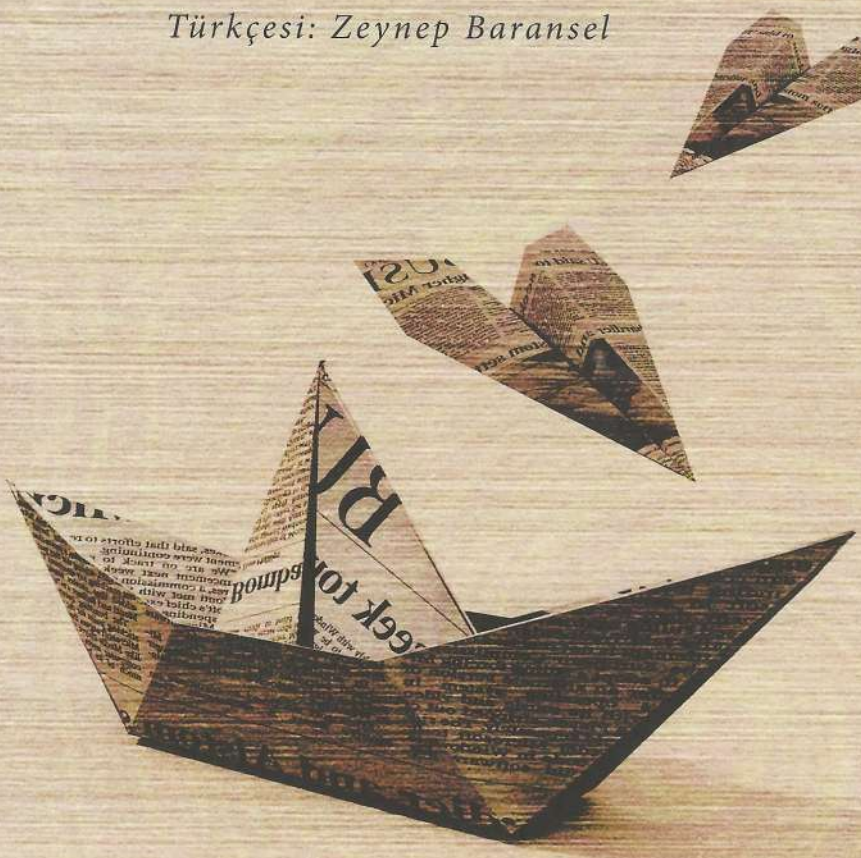
Alain de Botton

Haberler*

Bir Kullanma Kılavuzu

Türkçesi: Zeynep Baransel

*SEL

HABERLER*

Bir Kullanma Kılavuzu

ALAIN DE BOTTON (20 Aralık 1969, Zürih), İsviçreli yazar ve televizyon yapımcısı. Harvard Üniversitesi'nde başladığı felsefe doktorasını yazarlık kariyeri için yarım bıraktı. Londra'da açılan *School of Life*'ın (Hayat Okulu) kurucu üyeleri arasında yer aldı. Ayrıca mimari bir organizasyon olan *Living Architecture*'ın da (Yaşayan Mimari) yöneticilerindendir.

Alain de Botton, kitaplarında ve televizyon programlarında, çeşitli kavramları felsefi tarzda işleyerek onları gündelik yaşamla ilişkilendirir.

Kitaplarında edebiyatla hayatı başarıyla yorumlayan ve çoğunlukla felsefeyle harmanlayan Alain de Botton, halen Londra'da yaşıyor ve tüm dünyada günümüzün en sevilen yazarlarından biri olmayı sürdürüyor.

Alain de Botton'un bütün kitapları Sel Yayıncılık tarafından yayımlanmaktadır.

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 708
ISBN 978-975-570-728-0

HABERLER
Bir Kullanma Kılavuzu
Alain de Botton
Deneme

Özgün Adı:
The News: A User's Manual

Türkçesi: Zeynep Baransel

© Alain de Botton, 2014
© Anatolialit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Barış Cezar
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Mayıs 2015

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Alain De Botton

Haberler

Bir Kullanma Kılavuzu

Türkçesi: Zeynep Baransel

Deneme

İçindekiler

I Önsöz 9
II Politika 19
III Dünyadan Haberler 77
IV Ekonomi 125
V Ünlüler 155
VI Felaket 187
VII Tüketim 225
VIII Sonuç 241
Dizin 259

Anneme…

I.
ÖNSÖZ

1.

TIPKI NEFES ALMAK ya da göz kırpmak gibi dünyadaki en normal, en basit, en açık ve en sıradan şeylerden biri kabul edildiği için, haberlerin yanında ayrıca bir kullanma kılavuzu verilmez.

Genellikle bir geceden daha uzun sürmeyen bir zamandan sonra *haberleri gözden geçirmek* için yapmakta olduğumuz işe ara veririz (hatta çoğunlukla daha sık ara veririz; bilhassa nispeten daha huzursuz olduğumuz zamanlarda belki en fazla on-on beş dakika dayanabiliriz). Son baktığımızdan bu yana, insanoğlunun dünyanın herhangi bir yerinde elde ettiği en önemli başarılar, başına gelen felaketler, işlediği suçlar, karşılaştığı salgın hastalıklar ve yaşadığı duygusal karmaşalar hakkında tüm mühim bilgilerden yeni bir doz daha edinebilme beklentisiyle hayatlarımızı askıya alırız.

Bu kitap, gayet yaygın ve tanıdık olan bu alışkanlığın şu an olduğundan çok daha garip ve hatta tehlikeli görünmesini sağlamayı hedefleyen bir çalışmadır.

2.

HABERLER, TROPİKLERDE YAĞAN kar, başbakanın gayri meşru çocuğu, yapışık ikizler gibi en olağandışı, en önemli olduğu düşünülen ne varsa gözler önüne sermeyi vaat eder. Ne var ki, alışılmışın dışında olanı yakalamak konusundaki bu kararlılığına rağmen, gözünü kendisine çevirmekten ve hayatlarımızda edinmeyi başardığı baskın konuma değinmekten itinayla kaçınır. Kendini vurucu, dikkate değer, yozlaşmış ve şoke edici olaylara adamış olan haber kuruluşlarından "Dünya Nüfusunun Yarısı Haberlerle Büyülenmişe Dönüyor" tarzında bir manşet çıkması pek de olası değildir.

İnsanlara yol göstermek ve en temel otorite olmak konusunda dinin yerini haberler aldığı zaman toplumlar modernleşir, der

filozof Hegel. Gelişmiş ekonomilerde, haberler, eskiden dinin sahip olduğu iktidarlı konuma neredeyse denk bir konuma sahiptir. Haber yayını saatleri rahatsız edici bir şaşmazlıkla ibadet saatlerini takip eder: Sabah ibadetleri sabah haberlerine, akşam ibadetleri ana haber bültenine dönüşmüştür. Ama haberler yalnızca hemen hemen dini sayılacak bir zaman çizelgesini takip etmekle kalmaz. Aynı zamanda eskiden dine nasıl sığınıyorsak kendisine de aynı hürmet ve beklentilerle yaklaşmamızı bekler. Haberler sayesinde de aydınlanmalar yaşamayı, iyiyle kötüyü birbirinden ayırt etmeyi, çile çekmenin anlamını idrak etmeyi ve varoluşun gözler önüne serilen mantığını kavramayı umarız. Haberlerin ritüellerinde yer almayı reddedecek olursak da sapkınlıkla suçlanabiliriz.

Haberler kendi işleyişini nasıl görünmez ve dolayısıyla sorgulanamaz kılacağını bilir. Varsayımlara dayalı bakış açısına hiç değinmeden, doğal ve vurgusuz bir tonla hitap eder bize. Yalnızca dünyada olup bitenleri *haber vermekle* kalmadığını, aynı zamanda mütemadiyen zihinlerimizde, genellikle kendisinin son derece ayrıcalıklı öncelikleriyle uyumlu, yeni bir dünya oluşturma çabası içinde olduğunu açıklayamaz.

3.

KÜÇÜK YAŞLARDAN İTİBAREN bize imgelerle sözcüklerin gücünü ve değerini bilmemiz öğretilir. Müzelere götürüldüğümüzde, bu dünyadan çoktan göç etmiş sanatçıların bazı resimlerinin bakış açılarımızı değiştirebileceği ciddiyetle anlatılır. Hayatımızı değiştirebilecek şiir ve öykülerle tanıştırılırız.

Gelin görün ki garip bir şekilde, haberlerin saat başı önümüze koyduğu sözcükler ve imgeler hakkında bize eğitim vermeye kimse pek yeltenmez. *Othello*'nun konusundan ne anlam çıkarılacağını bilmenin, *New York Post*'un ön sayfasının nasıl çözümleneceğini bilmekten daha önemli olduğu düşünülür. *Daily*

Mail'in ünlülerin fotoğrafları bölümünün etkilerinden ziyade, Matisse'in renk kullanımının önemi hakkında bilgilendirilecek olmamız daha olasıdır. *Bild* ya da *OK!*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* veya *Hokkaido Shimbun*, *Tehran Times* ya da *Sun* dergilerinin içine dalmanın bizi nasıl etkileyeceğini düşünmeye teşvik edilmeyiz. Verilen haberlerin gerçeklik algımızı etkilemekte ve ruh halimizi (burada ruh kelimesi herhangi bir doğaüstü çağrışım içermez) şekillendirmekte nasıl şiddetli bir etkisi olduğu bize asla sistematik olarak anlatılmaz.

Modern toplumlar eğitim konusunu bu kadar çok dile getirmelerine rağmen, toplulukların eğitiminde şimdiye kadar kullanılmış en etkili aracı incelemeyi ihmal eder. Okul sınıflarımızda her şey olabilir, ama eğitimin çok daha kuvvetlisi ve sürekli olanı yayın organları tarafından ve ekranlarımız aracılığıyla gerçekleştirilir. Hayatlarımızın yalnızca aşağı yukarı ilk on sekiz senesini okul sınıflarının kozası içinde geçirdikten sonra, geri kalanını, üzerimizdeki etkileri herhangi bir akademik kurumunkinden çok daha fazla olan haber kuruluşlarının eğitimine tabi olarak geçiririz. Resmi eğitimimiz bitince, haberler öğretmenimiz olur. Kamusal hayatın havasını belirleyen ve kendi duvarlarımızın ötesindeki toplumla ilgili izlenimlerimizi şekillendiren tek önemli güç odur. Politik ve sosyal gerçekliğin birincil yaratıcısı odur. Devrimcilerin gayet iyi bildiği üzere, bir ülkenin kafa yapısını değiştirmek istiyorsanız, işe bir sanat galerisine, eğitim departmanına ya da tanınmış romancıların evlerine giderek başlamazsınız; tanklarınızı doğrudan sürmeniz gereken yer, politikanın sinir sistemini oluşturan haberler merkez ofisidir.

4.

PEKİ YA BİZ izleyiciler neden haberlere göz atıp duruyoruz? Bunun korkuyla çok yakından ilgisi var. Kısa bir süre için bile olsa haberlere ulaşamazsak endişelerimiz birikmeye başlar. Ne

kadar kısa sürede, ne kadar çok şeyin ters gidebileceğini biliriz: Yakıt borusu patlayan bir A380 yolcu uçağı yanlamasına takla atarak alevler içinde perona düşmüş olabilir, bir Afrika yarasasından yayılan virüs, tür bariyerini atlayıp kalabalık bir Japon banliyö treninin havalandırma deliğine sızmış olabilir, yatırımcılar piyasanın çökmesine neden olacak bir hamle yapmış olabilir ve görünüşü aldatıcı derecede sıradan olan bir baba daha, iki güzel evladını vahşi bir şekilde katletmiş olabilir.

Bizi çevreleyen hayat gayet sakin ve huzurludur belki. Bahçedeki esinti erik ağacının dallarını hafifçe okşuyordur ve oturma odasındaki kitaplık yavaş yavaş tozla kaplanıyordur. Ancak, bu tür bir sükûnetin, varoluşun kaotik ve vahşi özünü yansıtmadığının farkında olduğumuz için bir süre sonra sükûnet de kendine özgü bir biçimde endişe verici olmaya başlar. Telefonlarımızı en yakın baz istasyonuna doğrultmuş, haber başlıklarının görünmesini beklerken bazen varlığını hissettiğimiz ufak çaplı korku çarpıntısı, içten içe her an bir felaket olabileceğini bilmemizden kaynaklanıyordur belki. Şafak vaktinden hemen önceki serin dakikalarda, güneşin gökyüzündeki yerini bir daha bulup bulamayacağını merak eden çok uzak atalarımızın hissetmiş olabileceği endişenin bir versiyonudur bu.

Gerçi işin içinde bir tür haz da vardır. Haberler ne kadar dehşetengiz olursa olsun, hatta belki de özellikle en dehşetengiz olduğu zamanlarda, kendimizle başa çıkmanın, mütemadiyen kendi potansiyelimizin hakkını vermeye çalışmanın, fikir ve ihtiyaçlarımızı ciddiye alması için çevremizdeki sınırlı sayıda kişiyi ikna etme mücadelesinin oluşturduğu klostrofobik yükün bir nebze hafiflemesini sağlıyor olabilirler. Haberlere başvurmak kulağımıza deniz kabuğu dayayıp insanlığın uğultusu altında ezilmek gibidir. Bizim payımıza düşenlerden çok daha vahim ve çetin meselelerin var olduğunu bilmek ve geniş çaplı bu sorunların kendi endişelerimiz ve şüphelerimizden ağır basmasına izin vermek, kaygılarımızdan uzaklaşmamızı sağlıyordur belki. Kıt-

lık, sel basmış bir kasaba, elini kolunu sallayarak dolaşan bir seri katil, bir hükümetin istifası, bir iktisatçının önümüzdeki seneye dair açlık sınırı öngörüsü gibi dışarından gelen kıyamet haberleri, içimizde bir tür huzura ulaşmak için ihtiyaç duyduğumuz şeyin ta kendisi olabilir.

Bugün haberler bizi, sabaha kadar gözünü kırpmayıp internet üzerinden karısını aldatan, ardından direksiyon başında uyuyakalarak arabasıyla üstgeçitten aşağı uçan ve yoldan geçmekte olan karavana çarparak beş kişilik bir ailenin ölümüne sebep olan bir adam hakkında bilgilendirebilir. Diğer bir habere göre, güzel ve gelecek vaat eden üniversite öğrencisi bir kız, gittiği partiden sonra ortadan kaybolmuş ve cesedi olaydan beş gün sonra kaçak bir taksinin bagajında parçalara bölünmüş halde bulunmuştur. Üçüncü haber ise bir tenis antrenörüyle on üç yaşındaki öğrencisi arasındaki ilişkinin ayrıntılarını ortaya serer. Anormalliği aşikâr olan bu hadiseler, nispeten daha sağlıklı ve şanslı olduğumuzu hissetmemizi sağlar. Haberleri bir kenara bırakırız ve öngörülebilir alışkanlıklarımız olduğu, sıradışı arzularımızı sıkıca dizginlediğimiz ve kendimizi tutarak şimdiye kadar bir iş arkadaşımızı zehirlememeyi ya da sevgilimizi arka bahçeye gömmemeyi başardığımız için yeni bir huzur kaplar içimizi.

5.

TÜM BU HABERLER uzun vadede üzerimizde nasıl bir etki bırakır? Haberlere ayırdığımız, toplamında ayları, hatta yılları bulan o vakitten geriye ne kalır? O kayıp çocuk, bütçe açığı ve hain generalle ilgili bütün o heyecan ve korkular nereye gider? Bütün bu haber metinleri arkalarında bıraktıkları –Çin'in yükselmekte olduğu, Orta Afrika'nın yozlaştığı ve eğitimin yeniden düzenlenmesi gerektiği gibi– belirsiz ve şaşırtıcı olmayan sonuçlar tortusunun ötesinde bilgeliğe nasıl bir katkı sağlamıştır?

Genel olarak böyle soruların üstünde durmuyor oluşumuz zihinsel bonkörlüğümüzün göstergelerinden biridir. Basit bir şekilde haberleri kapatmanın yanlış bir tarafı varmış gibi gelir bize. Çocukluğumuzda edindiğimiz bir alışkanlıktır bu; o zaman da okul törenlerinde yetkililer önemli olduğunu iddia ettikleri meseleleri anlatırken bağdaş kurup kibarca onları dinlemişizdir ve bu alışkanlıktan vazgeçmek bize zor gelir.

Neden önemli olduğunu sorgulamak haberlerin önemsiz olduğunu varsaymak anlamına gelmez; onun yerine içimize aldıklarımıza daha bilinçli bir şekilde yaklaşmanın faydalarını ortaya koyar. Bu kitap, karşılaşılan birtakım haberlerin bir kaydı, bir fenomenolojisi niteliğindedir. Kitabın çerçevesi muhtelif kaynaklardan seçilip ayıklanmış haber alıntıları üzerine kuruludur. Haber metinlerinin de en az bir şiirin dizeleri ya da felsefi bir metin kadar incelenmeyi hak ettiği varsayıldığı için söz konusu alıntılar, kasten, kendi yaratıcılarının tasarlayabileceğinden çok daha ayrıntılı bir analize tabi tutulmuştur.

Haberlerin tanımı bilinçli olarak belirsiz bırakılmıştır. Haber kuruluşları arasında gayet belirgin farklılıklar olduğu doğru; öte yandan aralarında o kadar çok benzerlik vardır ki, bir haberi – radyo, televizyon, internet, dergi ve gazeteler gibi– geleneksel alanlardan birine ve sağ ile solun ya da yüksek kültür ile popüler kültürün birbiriyle çatışan ideolojilerinden birine dahil edebilecek kadar genel kategorilerden bahsetmek mümkündür.

Bu projenin ütopik bir yanı var: Haberlerin şu anda nasıl bir konuma sahip olduğunu sorgulamanın yanı sıra, bir gün nasıl olabileceğini de tahayyül etmeye çalışır. İdeal bir haber kuruluşu hayal etmek, günümüz medyasının bağlı olduğu ekonomik ve toplumsal gerçeklikleri yadsımak gibi görülmemelidir; bu hayal daha ziyade, belki de fazlasıyla çabuk boyun eğmiş olduğumuz muhtelif karamsar varsayımlardan sıyrılma arzusundan kaynaklanıyor.

6.

MODERN TOPLUMLAR GELİŞEBİLMEK için ne tür haberlere ihtiyaçları olduğunu yeni yeni anlamaya başlıyor. İnsanlık tarihinin büyük bölümünde haberlere ulaşmak öyle zor ve onları yaymak da o kadar pahalıydı ki, haberlerin iç dünyamızda bıraktığı etkiler doğal olarak kontrol altında tutulabiliyordu. Şimdi ise dünyanın neresine gidersek gidelim haberlerden kaçmak neredeyse imkânsız. Haberler, sabahın erken saatlerinde rahatsız bir uykudan uyandığımızda bizi bekliyor; uçaklar kıtalar arası yolculuk yaparken bizi takip ediyor; çocuklarımız yatar yatmaz ilgi ve zamanımızı gasp etmek için sırada bekliyor.

Haberlerin uğultusu ve telaşı benliğimizin en derinlerine sızmış vaziyette. Artık bir dakikalık bir sükûnet ne büyük başarı sayılıyor; dikkatimiz dağılmadan uykuya dalmak ya da bir arkadaşımızla sohbet etmek nasıl da bir tür mucizeye dönüştü – ve haber girdabından bir günlüğüne olsun uzaklaşıp yağmurun ve kendi düşüncelerimizin sesi hariç hiçbir şeyi dinlememek nasıl keşişlere özgü bir disiplin gerektiriyor.

Haberlerin bize ettikleriyle – haset ve dehşetle, heyecan ve öfkeyle, bize anlatılan ama bazen, duymasaydık acaba daha mı iyi olurdu dediğimiz bütün o şeylerle – baş etmek için biraz yardıma ihtiyacımız olabilir.

İşte bu küçük kılavuz, şu an fazlasıyla normal ve zararsızmış gibi görünen bir alışkanlığı kendi iyiliğimiz için biraz karmaşıklaştırmaya çalışıyor.

II.
POLİTİKA

Can Sıkıntısı ve Kafa Karışıklığı

YARDIM PLANI PİLOT UYGULAMASINDA KİRACILARIN KİRA BORÇLARI ARTIŞ GÖSTERDİ

MECLİS KÜRTAJ YASASI DEĞİŞİKLİĞİNİ REDDETTİ

EKONOMİNİN YENİDEN DENGELENMESİ İÇİN BİRBİRİYLE ÇELİŞEN ÇABALAR

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ GÖÇLE İLGİLİ KARARA VARDI

MECLİS HARCAMALARINDA "ŞEFFAFLIK EKSİKLİĞİ"

KOMİSYONLAR SİLAH BULUNDURMA KANUNU HÜKÜMLERİNİ KALICI HALE GETİRDİ

VERGİ KARŞITI GRUPTA MUHAFAZAKÂRLAR BAŞI ÇEKİYOR

MECLİS TATİLDEYKEN ALINAN KARARLARA TEMYİZ İSTEMİ

SYDNEY'Lİ BİR ADAM YAMYAMLIK VE ENSESTLE SUÇLANIYOR

BBC

1.

SABAHIN ERKEN SAATLERİ; henüz yataktasınız, ekranı olan herhangi bir cihaza uzanıp haberlere göz gezdiriyorsunuz. Az sonra duş alma vakti gelecek ve evden zamanında çıkmak için her zamanki telaşa girilecek, yine de internette gezinmek için hâlâ birkaç dakika var.

Ne yazık ki bugün hiçbir şey pek de öyle ilgi çekici görünmüyor. Yine de oldukça kafa karıştırıcı olan ilk başlık –Yardım Planı Pilot Uygulamasında Kiracıların Kira Borçları Artış Gösterdi– belki içeriğinde daha ilginç bir şeyler vardır umuduyla tıklanıp açılıyor:

> Rakamsal veriler, hükümetin konut kira yardımının doğrudan kiracılara verilmesini öngören pilot projesinde yer alan kiracıların gecikmiş kira borçlarında büyük bir artış olduğunu gösteriyor. Yeni sistemin tüm kiracılar için geçerli olması halinde bir bölgede 14 milyon sterlinlik bir zarar olacağı öngörülüyor. Konut kira yardımının ev sahiplerine değil, doğrudan kiracılara ödenecek olması, planlanması tamamlanan yeni Evrensel Kredi'nin kilit noktasını oluşturacak. Çalışma ve Emeklilik Dairesi, planın tüm ülke çapında etkin bir biçimde uygulanabilmesi açısından bu deneme sürecinin yararlı olduğunu belirtti.

Bu da daha iyi sayılmaz. Hükümetin düşük gelirli kişilere yaptığı kira yardımını değiştirme kararı elbette önemli; yüce gönüllü bir haber kuruluşu da planın detaylarını kamunun ilgisine sunmak için zaman ve para harcamış. Yine de konuya ilgi duymak güç.

Bu alışılmadık bir durum değil. Önemli oldukları apaçık ortada olsa da özel olarak bizi ilgilendirmeyen haber başlıklarıyla sürekli karşılaşıyoruz. Modern demokrasilerdeki haber kuruluşları tarafından sunulan ve "ciddi" oldukları iddia edilen politik haberlerin yol açtığı en yaygın, ama aynı zamanda en utanç verici ve dolayısıyla en çok gizlenen duygulardan ikisinin can sıkıntısı ve kafa karışıklığı olduğu söylenebilir.

Haber başlıkları listesinde daha aşağılarda bulunan, Avustralya'daki ensestçi yamyam hakkındaki habere ilgi duymaktaysa hiç zorlanmayız nedense.

Belki de insan, özünde gerçekten yüzeyseldir ve sorumsuz bir vatandaştır.

2.

YİNE DE KENDİMİZİ ağır bir şekilde eleştirmeden önce, benzer koşullar altında, karşımıza başlığında sadece "Rusya'da Bir Adam Avukata Danıştı" yazan ve haber metni aşağıdaki bölümle devam eden bir haber çıktığını hayal edin:

> Üç kadın: Biri yaşlı, biri genç, biri tüccarın karısı. Üç de beyefendi: biri parmağında yüzük olan Alman bir bankacı, diğeri sakallı bir tüccar, üçüncüsü ise uzun süredir beklemekte olduğu anlaşılan, yakasında şeref rütbesi taşıyan, üniformalı, sinirli bir üst düzey memur. İki kâtip masalarında oturmuş yazı yazıyordu, kalemlerinin sesi duyuluyordu. Yazı masasındaki aksesuarlar (ki Karenin bu konuda uzmandı) beklenmedik derecede kaliteliydi; Karenin bunu hemen fark etti. Kâtiplerden biri sandalyesinden kalkmadan gözlerini kıstı ve aksi bir tavırla Karenin'e seslendi.
> "Ne istiyorsunuz?"
> "İş için bir avukatla görüşmek istiyorum."

Tam bu noktada hikâyenin aniden kesildiğini ama bizden derin bir hayranlık beslememiz ve olayların nasıl devam ettiğini öğrenme arzusuyla dolmamız beklendiğini düşünün; üstelik "devamın" ne zaman ortaya çıkacağı belirsiz olsun ve bu bıktırıcı hikâyenin bir sonraki on satırının yayınlanması haftalar alsın.

Bu şekilde *Anna Karenina*'ya samimi bir ilgi duyulabileceğini varsaymak mantıksız olurdu. Oysa olayların açıklık kazandığı daha geniş bağlama dair hiçbir açıklama sunmaksızın, okuyu-

culları uzun bir anlatının kısa bir anına gelişigüzel daldırıp hızla geri çıkarma adeti, toplumlarımızda yaşanan en önemli olayların büyük kısmı anlatılırken gerçekleşenin ta kendisi; bu önemli olay ister bir seçim, ister bir bütçe pazarlığı, ister bir dış politika girişimi ya da devlet yardımı sistemindeki bir değişiklik olsun. Sıkılmamız gayet doğal.

3.

GEREĞİNDEN FAZLA YAKINDAN bakıyoruz. Yine sanattan bir benzetme yapacak olursak, bu durum kenarları beyaza çalan rastgele siyah çizgilerle bezenmiş, tam bitmemiş mavimsi mor bir yüzeye bir-iki milimetre mesafeden bakmaya benzer. Böyle bir noktadan neye baktığımızı anlayamayız; görmekte olduğumuz şey Jüpiter'den bir görüntü de olabilir, tenimizdeki bir çürüğün yüzeyi ya da tarih öncesi bir canlının fosilleşmiş ayak izleri de; bu seçeneklerin hiçbiri özel olarak ilgi çekici değildir. Oysa bakmakta olduğumuz resim, Batı sanatının psikolojik açıdan en çok merak uyandıran eserlerinden biri olan, Tiziano'nun *Gerolamo Barbarigo'nun Portresi*'nden bir detay olabilir; ama hatalı bir mesafede durmaktayızdır – çünkü izleyicinin ilgi duyabilmesi için bu başyapıtla izleyici arasında en az bir metre mesafe olması gerekir.

4.

CAN SIKINTISI YENİ BİR dert ve sorumluluktur. İnsanlık tarihinin büyük kısmında haber diye bir şey olmadığından, haberlerden sıkılmak da söz konusu değildi. Var olan tüm bilgiler, küçük ve ağzı sıkı bir topluluk olan aristokrat yönetici sınıfın himayesindeydi. Haberler yalnızca belirli kişilere, krala, şansölyeye, ordu komutanına ve ticaret loncalarının kıdemli üyelerine ulaşıyordu.

Şimdi ise haberler herkese ulaşıyor. Ama buna rağmen merakımızın tekerlekleri, çoğunlukla verilerin yumuşak çamuru içinde boşa dönme riski taşıyor. Sanki her sabah kahvaltıdan önce, sert bir devlet memuru etekleri tutuşmuş halde yanımıza gelip çantasındaki şaşırtıcı ama nihayetinde yorucu birtakım meseleleri önümüze saçıyor: "Ay sonuna kadar beş hastanenin kredi limitlerini aşacağı öngörülüyor", "Merkez Bankası tahvil piyasasından para toplayabileceğinden emin değil", "Bir Çin savaş gemisi Vietnam'a doğru yol almak üzere anakaradan ayrıldı", "Kanada Başbakanı yarın akşam yemeğine geliyor."

Ne düşünmemiz gerekiyor? Tüm bunlar zihnimizde nereye gitmeli?

Kimin umurunda?

Tiziano, *Gerolamo Barbarigo'nun Portresi*, yak. 1510.

5.

HABER KURULUŞLARI, her gün bize sundukları metinlerin, hakiki kapsamı ve mantığı genellikle ancak aylar hatta yıllarla edinilebilecek bir bakış açısıyla kavranabilecek anlatılardan alınma ufacık parçalar olduğunu –ve dolayısıyla anlatıyı kopuk cümleler yerine, bölümler halinde dinlemenin daha akıllıca olacağını– kabul etmeyi istemez. Herhangi bir konuyu ileride daha sağlam ve kapsamlı bir şekilde kavramayı beklemek yerine, o konuyla ilgili sarsak ve kısmi de olsa hemen şu an bilgi edinmenin kesinlikle daha iyi olduğuna kurumsal olarak derinden inanırlar.

Bunun kafa karışıklığıyla sonuçlanması mümkün olduğundan, her şeyden önce sağlam yol göstericilere ihtiyacımız vardır. "Rusya'da Bir Adam Avukata Danıştı" manşetiyle bir romandan yapılan alıntı – bu *Anna Karenina* gücünde bir roman bile olsa – sinir bozucu görünecektir. Oysa okuduğumuz bölümün, evlilik müessesesinin trajik boyutlarını masaya yatıran, bilhassa aile hayatı ve toplumsal kuralların gereklilikleriyle macera arzusu arasındaki gerilim üzerinde duran, bin sayfalık olağanüstü bir kitaptan alınmış kısa ve biraz monoton bir pasaj olduğu söylenirse eğer, bir sonraki bölümü biraz daha heyecanla bekleyebiliriz.

Merakımızın uyanması için haber kuruluşlarının yayınladıkları haberlerin daha kapsamlı konularla nasıl bir bağlantı içinde olduğunu göstermelerine ihtiyacımız vardır; bir konuya samimi bir ilgi duyabilmek buna bağlıdır. Herhangi bir bilgiye ilgi duyabilmemiz için onu bir yere "yerleştirmemiz"; yani o bilgiyle bizim için zaten önemli olan herhangi bir mesele arasında bir bağ kurmanın yolunu bulmamız gerekir. İnsan beyninin bir bölümü, bilgilerin belirli temel kategoriler altında raflara kaldırıldığı bir kütüphaneye benzetilebilir. Gün be gün işittiğimiz şeylerin çoğu kütüphanenin hangi rafına gitmesi gerektiğini basit bir şekilde belli eder ve bu bilgi derhal ve bilinçsiz bir biçimde kayda geçirilir: Gizli bir gönül macerasıyla ilgili haberler, İlişkiler Nasıl Yürür adlı bel vermiş rafa kaldırılır, aniden işten kovulan bir genel

müdürle ilgili bir haber, gün geçtikçe gelişen İş ve Statü kavrayışımız altındaki yerini alıverir.

Ancak hikâyeler tuhaflaştıkça ya da kısaldıkça raflara yerleştirme işlemi güçleşir. Konuşma dilinde "sıkılmak" olarak tabir ettiğimiz olay, aslında zihnin bir tür kendini koruma refleksiyle, nereye koyacağını bilemediği bilgileri çaresizce kovmasından ibarettir. Örneğin bir grup Çinli yetkilinin Badakistan eyaletinin sınır güvenliğini tartışmak üzere Afganistan'a gitmesi ya da solcu bir beyin takımının ilaç endüstrisindeki vergi oranını düşürmek için propaganda yapması gibi bilgileri nasıl konumlandıracağımızı anlamakta zorlanabiliriz. Böyle öksüz kalmış haber parçacıklarını, taşıdıkları mantığı en uygun şekilde ortaya çıkaracak raflara ayırmak için yardıma ihtiyacımız olabilir.

Bu kütüphanecilik işinin bir kısmını haber kuruluşları yüklenmelidir. Küçük hadiseleri kapsayan daha geniş çaplı konularla ilgili fikir edinmemizi sağlamak onların görevi olmalıdır. Bir cumartesi gecesi bir taşra kasabasında yaşanan önemsiz bir vandalizm olayıyla ilgili haber ("Genç Vandallar Belford'daki Bir Otobüs Durağına Grafiti Yaptı"), "Liberal Seküler Toplumların Din Yardımı Olmadan Ahlaki Davranış Aşılamaya Çalışırken Karşılaştığı Güçlükler" başlıklı, daha uzun soluklu bir hikâyenin içindeki kısacık bir an olarak gösterilmiş olsa, hayat kazanabilir. Keza Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yaşanan bir diğer hükümet yolsuzluğuyla ilgili ağır bir haber ("DKC'de Rüşvet İthamları"), olayın temelindeki esas mesele hakkında bir fikir veren "Batının Devlet Anlayışıyla Afrika'nın Klan Nosyonu Arasındaki Uyuşmazlık" gibi bir başlıkla geliştirilebilir.

Doğru yol göstericilerle işaretlendiğinde, hükümetin konut yardımı sistemindeki değişiklikle ilgili talihsiz haberin bile bir şansı olabilir. Nasıl *Anna Karenina* Rusya'daki bir adamın avukata gitmesinden ibaret değilse, bu haber de başlığında söylenenlerden (Yardım Planı Pilot Uygulamasında Kiracıların Kira Borçları Artış Gösterdi) ibaret değildir. Bu haber daha ziyade modern

devletin en yoksul üyelerini en iyi şekilde nasıl destekleyeceğiyle ilgili süregelen tetkikleri hakkındadır. Ayrıca yüz yıllık bir tartışmanın parçasıdır: Acaba refah devleti yardım alan kişilere değer verip destek mi sağlar yoksa onları kendine bağımlı tutmak suretiyle sinsice aşağılar mı? Bu haber, "Para Yardımı Kişiliği Nasıl Etkiler", "Yardım Etmenin Psikolojisi" veya daha ciddi ve soyut bir yaklaşımla "Yoksulluk Karşısındaki Sorumluluklar" gibi başlıklar taşıyabilecek, birçok bölümden oluşan bir anlatının içinde yer alan tek bir olaydır sadece.

6.

İLGİ DUYMA SEVİYELERİMİZ adına talihsiz olsa da, haber kuruluşlarının birçoğu haberciliğin en saygın özelliğinin "gerçeklerin" yansız ve nötr bir biçimde sunulması olduğuna dair bir önyargıya sahiptir. Örneğin CNN'in sloganı "Size gerçekleri getiriyoruz"dur; Hollanda'daki NRC Handelsblad gazetesi "fikirleri değil, gerçekleri sunma" becerisiyle övünür; BBC "gerçeklerin dünyadaki en güvenilir kaynağı" olmakla böbürlenir.

Gerçeklerle ilgili sorun, günümüzde güvenilir örneklerde bir kıtlık yaşanmıyor olmasıdır. Esas derdimiz daha fazla gerçeğe ihtiyaç duymamız değil, elimizdekilerle ne yapacağımızı bilmiyor olmamızdır. Haberler her gün bizi yeni bir gerçekler seline boğar: Standard & Poor's'un ülkenin kredi notunu yeniden gözden geçirdiğini, hükümetin harcama planında bir artış olduğunu, seçim sınırlarının yeni bir kurula ibraz edildiğini, doğal gaz boru hattının planlarının hazırlandığını öğreniriz. Ama acaba tüm bunlar ne *anlama gelir*? Politik hayatın kalbindeki meselelerle nasıl bir bağlantıları vardır? Neyi anlamamıza yardımcı olabilirler?

Gerçeklerin karşıtı *yanlılıktır*. Ciddi habercilik çevrelerinde yanlılığın adı çıkmıştır. Art niyetli gündemlerle, yalanlarla ve izleyicinin kendi kararlarını verme özgürlüğünü hiçe sayan otoriter girişimlerle eşanlamlıdır yanlılık.

Buna rağmen belki de yanlılığa daha iyi bir gözle bakmalıyız. Yanlılık en yalın haliyle, olayların, insanoğlunun işleyişi ve gelişimine ilişkin arka planda işleyen tutarlı bir tez rehberliğinde değerlendirildiğine işaret eder; gerçekliğin üzerinden ustalıkla geçen ve onun daha net bir şekilde görülmesini hedefleyen bir çift mercek gibidir. Yanlılık olayların ne anlama geldiğini açıklamaya uğraşır; fikirleri ve olayları nasıl yargılamamız gerektiğine ilişkin bir değerler skalası tanımlar. Yanlılıktan sırf yanlılık olduğu için kaçınmaya çalışmak lüzumsuzdur; bunun yerine esas yapılması gereken, onun daha güvenilir ve yararlı örneklerine denk gelmenin yollarını bulmak olmalıdır.

Her ne kadar yanlı haber teriminden anladıklarımızı sağ ve sol görüşlü birtakım kulak tırmalayıcı oluşumlar belirliyor olsa da, aslında ne kadar çok hayat vizyonu varsa, nihayetinde bir o kadar da yanlı görüş vardır. Dünya ile aramızdan çok sayıda değerli mercek geçer. Haberleri Walt Whitman ya da Jane Austen'ın, Charles Dickens ya da Buddha'nın gayet kendine özgü yanlılıklar taşıyan bakış açılarıyla yorumlayabiliriz mesela. Psikanalitik yanlılığa sahip bir haber kaynağı hayal edilebilir; bu kaynak Araplarla İsrailliler arasındaki çatışmada her iki tarafın yaşadığı suçluluk ve kıskançlık duygularına odaklanabilir, politik müzakerelerde tarafların yaptığı yansıtmaların farkında olabilir ve ülke çapında yaşanan "bunalım"a ekonominin yüzde 0,1 oranında daralmasının neden gösterilmesi ya da aslında beklentiler yüzde 1,3 genişleme yönünde olduğu için mutluluğun kaçınılmaz sayılması gibi yorumlara derin bir kuşkuyla yaklaşabilir.

Haber kuruluşlarında takdir edilmesi gereken yan, sıradan bir gerçekleri bir araya getirme yetisi değil, bu gerçeklerin neyle, ne şekilde ilişkili olduğunu açıklığa kavuşturma becerisi olmalıdır; bu beceri de maharetli bir yanlılıkla bilenmiş olmalıdır.

7.

MODERN POLİTİKANIN TEMELİ, her vatandaşın –küçük de olsa son derece önemli bir düzeyde– kendi ülkesinin yöneticisi olmasına dayanan görkemli ve güzel bir fikir üzerine kuruludur. Bu vaadin yerine getirilmesinde haberler çok önemli bir rol oynar, çünkü biz bu kanal aracılıyla liderlerimizi tanır, onların ülkeyi yönetmek için ne derece uygun olduğuna karar verir ve günün en acil ekonomik ve toplumsal güçlüklerine karşı nasıl bir tutum geliştireceğimizi onun aracılığıyla belirleriz. Haber kuruluşları, demokrasilerin barındırdığı rastlantısal bir özellik olmaktan öte, onların bizatihi kefilleridir.

Oysa haberler şimdiki durumlarıyla düzenleme, sadeleştirme ve derleme konularında esef verici bir biçimde geridir. Haberlerin durmadan değişen gündemi bizi sersemlettiği için hiçbir politik duruş geliştiremeyecek hale düşme tehlikesi altındayız. Kötü olayların hangi birini sahiden önemsediğimizi ve daha birkaç saat önce hararetle ilgi gösterdiğimiz konunun ne olduğunu aklımızda tutamayabiliriz. Tam da toplumlarımız benzeri görülmemiş bir karmaşıklık evresine ulaşmışken, sabırsızca tüm temel meselelerin esaslı bir şekilde kavranmasını beklemeye başladık. Haberlerin vurguladığı sorunların çapıyla karşı karşıya kalındığında, bireysel girişimler sezgiselliğe aykırı ve aşırı duygusal görünebilir. Haberlerle karşı karşıya kalmak, politik imkânlarla dolu olmak yerine, gelişmesi imkânsız ve temelinde kaotik bir evrende ve bir hiç olduğumuza ilişkin bir izlenim doğurabilir.

8.

HEGEL'İN HABERLERİN BİR zamanlar toplumda dinin sahip olduğu saygın konuma yerleştiğine ilişkin görüşü, iki bilgi alanı arasındaki önemli bir farkı atlar: Bilindiği üzere, dinler bir konuya odaklanmaktaki başarısızlığımıza özel bir hassasiyet göster-

miştir. Din, tıpkı haberler gibi bize her gün önemli şeyler anlatmak ister. Fakat haberlerden farklı olarak, eğer bize bir oturuşta gereğinden fazla şey anlatırsa *hiçbir şey* anımsamayacağımızı –ve yapmayacağımızı– bilir.

Dolayısıyla dinler her gün ellerindekinin yalnızca ufak bir kısmını sunmaya, sabırla belirli konular üzerinde durmaya ve sonra tekrar tekrar aynı konuların üzerinden geçmeye özen gösterir. Tekrar etmek ve tekrarlattırmak büyük dinlerin eğitim yöntemlerinin kilit noktasıdır. Dinler, hayati bir davayı telaş içinde ve heyecana kapılarak anlatmanın tamamen anlamsız olduğunu bilir. Bizi önce kutsal bir yere oturtup zihinlerimizi dinginleştirirler, ardından bize panik içinde değil, ağırbaşlı bir baskıyla seslenirler. Düşünce ve davranışlarımızda bir etkileri olacaksa eğer, günler ve haftalar sonra onların fikirlerine yeniden bakmamız gerekeceğini bilirler.

9.

HABERLERİN ETKİN BİÇİMDE sansürlenmesinin, demokratik politikanın gerçek düşmanı –dolayısıyla istenen her şeyi söyleme ya da yayınlama özgürlüğünün medeniyetin doğal müttefiki– olduğunu varsaymak kolaydır.

Ama modern dünya, halkın politik iradesini yok eden, sansürden çok daha sinsi ve karanlık dinamikler olduğunu öğretir bize. Haberleri, vahim meseleler silsilesinin uzun süreli takibini imkânsızlaştıracak kadar düzensiz, bölük pörçük ve kesintili bir şekilde sunmak suretiyle izleyicinin büyük çoğunluğunun *kafasını karıştırıp, dikkatini dağıtıp* onları *sıkarak* halkı politikadan uzaklaştırmak bu dinamiklerden bazılarıdır.

Kendi iktidarını kurmaya niyetli çağdaş bir diktatörün haberleri sansürlemek gibi kötü olduğu aşikâr bir harekette bulunmasına hiç gerek yoktur: Haber kuruluşlarının mütemadiyen değişen bir gündem içinde, çok sayıda ama olayların bağlamıy-

la ilgili çok az açıklamada bulunan, kısa süre önce acil görünen meselelerin son durumuyla ilgili hiçbir bilgi vermeyen, aralarına katillerin ve film yıldızlarının sürekli bir yenisi peyda olan tuhaflıklarının serpiştirildiği, rastgele haber bültenleri silsileleri hazırlamasını ve yayınlamasını sağlamak bu kişi için yeterli olurdu. Birçok kişinin politik gerçekliği kavrama –ve aynı zamanda bu gerçekliği yeri geldiğinde değiştirebileceklerine dair azim ve kararlılığı taşıma– yeteneğini baltalamak için bu yeter de artardı. Statüko, haberlerin sansürlenmesiyle değil, bilakis bir haber seli yaratılmasıyla sonsuza dek hiç zarar görmeden aynı şekilde kalabilirdi.

Politik haberlerin sıkıcı olduğuna ilişkin popüler algı hiç de ufak bir mesele değildir. Çünkü haberler sunum teknikleri aracılığıyla izleyici kitlesinin ilgisini ve merakını uyandırıp onları yönlendirmeyi başaramadığı zaman, toplumlar tehlikeli bir biçimde kendi açmazlarıyla boğuşamaz hale gelir ve dolayısıyla halkın iradesi değişmeye ve kendini geliştirmeye doğru yönlendirilemez.

Çözüm yalnızca insanların gözünü korkutarak zorla daha "ciddi" haberler okumalarını sağlamak değil; esas çözüm ciddi olduğu iddia edilen haberlerin barındırdığı önemli hususların izleyicinin ilgisini çekebilecek şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Ciddi şeylerin mutlaka az da olsa sıkıcı olması gerektiğini ve hatta ancak sıkıcı olabileceğini iddia etmek çok kolay. Esas zorluk günümüzdeki ikili yapının, yani yetersiz bilgi sağlayan düşünceli kuruluşlarla, sansasyon yaratacak ve sorumluluk duygusundan yoksun haberler yayınlayan kuruluşların ötesine geçebilmektir.

Geleceğin ideal haber kuruluşunda, bağlama yerleştirme ve popülerleştirme gibi iddialı vazifeler öylesine ciddiye alınır ki, sosyal güvenlik ödenekleriyle ilgili haberler (neredeyse) ensestçi Okyanusya yamyamlarıyla ilgili haberler kadar ilgi toplayabilir.

Birazcık Umut

Manchester şehir merkezi, en gençleri dokuz yaşındaki yağmacılar tarafından yerle bir edildi; şehirde 30 senedir böylesi bir ayaklanma yaşanmamıştı. Yüzlerce "vahşi" çocuk ve genç vitrin camlarını indirip giysi, cep telefonu ve mücevher çalarak ortalığı birbirine kattı. Yağmacı çetelerin hızına yetişmeye çabalayan polis tüm şehirde peşlerinden koştururken, dükkânlar ve çöp bidonları ateşe verildi. Dün emniyet müdürleri ayaklanmanın boyutunun kendilerini "aştığını" ve çevre illerden yardım istemek zorunda kaldıklarını belirtti.

Daily Mail

1.

NASIL BİR ÜLKEDE yaşıyoruz? Bu ülkede yaşayan sıradan bir insan nasıl biri? Korkmalı mıyız yoksa kendimizi güvende mi hissetmeliyiz, gurur mu duymalıyız yoksa utanç mı?

Kabul etmemiz gereken ilk şey, bu soruları sırf kendi deneyimlerimize dayanarak yanıtlayamayacağımız. Bir ulusu tanımak çok zordur. En küçük ülkelerde bile öyle çok insan yaşar ki, gayet sosyal bir hayat yaşamış da olsa, hiç kimsenin kendi yaşamı süresince bu insanların belirli bir kısmından fazlasını tanıması mümkün değildir. Bunun dışında, insanların doğrudan tanışmasına fırsat veren büyük kamusal alanlar da pek yoktur. Alışveriş merkezlerinde yeni arkadaşlıklar kurmuyor ya da sinemada yanımızda oturan kişiler hakkında bilgi edinmiyoruz genellikle. Belki de bu iş eskiden daha kolaydı. Örneğin antikçağ Atina'sında, havaların güzel, şehir merkezinin küçük ve birleştirici olması ve (en azından bazıları için) demokratik bir dostluk kültürü bulunması sayesinde, muhtemelen bütün toplumun nabzını ilk elden ölçmek için düzenli olarak fırsatlar doğuyordu. Ama biz o kadar şanslı değiliz. Şehirlerimiz çok büyük, hava koşullarımızı önceden kestirmek çok güç, demokrasi sistemlerimiz çok dolaylı ve evlerimiz birbirinden çok uzak.

Dolayısıyla toplumlarımız hakkındaki izlenimlerimizi dolaylı yollarla, bizzat yaşayarak değil, hayal gücümüzle kurarak oluşturmaktan başka çaremiz yok. İzlenimlerimizi oluştururken de özellikle iki araçtan faydalanıyoruz.

2.

BUNLARIN İLKİ MİMARİ. Bir ülkenin sokakları, evleri, ofisleri ve parkları bir araya gelerek görünüşleri yoluyla onları tasarlayanların ya da içlerinde yaşayanların psikolojik portrelerini aksettirir.

"Başkalarının" nasıl insanlar olabileceğine dair
birbirine zıt iki görüntü.
Amsterdam dokları (yukarıda), Londra dokları (aşağıda).

Eğer modern Hollanda'nın karakterini anlamaya çalışıyor ve Amsterdam'ın doğu dok bölgesinde geziniyorsanız, yalnızca mimariden yola çıkarak Hollandalıların daha iyi tanımak isteyeceğiniz, varlıkları insana umut ve güvence veren, ileri görüşlü, şen, barışçıl, aile kavramına önem veren kişiler olduğu sonucuna varabilirsiniz.

Bunu bir diğer şehirdeki sahil şeridi canlandırma projesinin, örneğin Londra'nın North Woolwich semtindeki Pier Parade'in verdiği izlenimle karşılaştırın. Su lekeleriyle kaplı, harabeye dönmüş çatlak beton binalar, umutsuzluğun yanı başınızda olabileceğini ve bir tartışmayı çözüme kavuşturmanın en iyi yolunun bağırmak ya da ateş etmek olacağını hissettiriyor. Kahkaha ve umut burada hoş karşılanacak şeyler değil.

Elbette her zaman mimarinin sunduğu bu ipuçlarının izinden gitmek zorunda değiliz. Amsterdam doklarında öfkeden kudurup kederlenebilir, Pier Parade'de kendimizi güçlü ve cüretkâr bir enerjiyle dolu hissedebiliriz. Sadece bunun ihtimali biraz daha düşüktür.

3.

DİĞER İNSANLARIN TABİATINI anlayabilmemizin ikinci aracı ise elbette haberlerdir. Bizzat tanışabileceklerimizden çok daha geniş bir kitleyle bizi haberler tanıştırır. Zaman içinde, yayınlanan olaylar ve bu olaylara getirilen yorumlar yoluyla zihnimizde yaşadığımız ülkeye dair bir fikir oluşur.

Sonuç olarak haberleri takip ettiğimiz her gün, çevremizdeki insanlarla ilgili birtakım son derece karanlık gerçekleri öğreneceğimizden emin olabiliriz:

Bir anne dört yaşındaki oğlunu aç bırakarak öldürmekle suçlanıyor.

Bir seks çetesinin üyeleri, kurbanlarından birinin kendilerini polise ihbar etmeye çalışmasının ardından, kadını yüzünün derisini yüzmekle ve bebeğinin kafasını kesmekle tehdit etti.

Bir adam karısını bodrum katına kapatıp köpek zinciriyle kırbaçladı.
Kiliseye düzenli olarak giden 51 yaşındaki bir kadın, iş bulamayan kızını zehirledikten sonra, nefret ettiği kocasını ve musibetten beter gördüğü oğlunu antifriz kullanarak öldürdü.
13 yaşındaki iki kız meyve toplarken bir fabrika işçisi tarafından cinsel tacize uğradı.
Bir pilot kendini aşağılanmış hissettiği için zengin karısını sopayla döverek öldürdü.
Küçük bir çocuk doktorlar arasındaki "korkunç" iletişim kopukluğundan ötürü hastanede kan kaybından can verdi.
Bir adam eski kız arkadaşının ellerini satırla kesmeye kalkıştı.

Daily Mail

4.

BU HABERLERİN ÜZERİMİZDE bıraktığı etki hayal edebileceğimizden daha büyüktür. Her gün milyonlarca kişi bu haberleri okur. Bu haberler çoğu romandan ve bazı arkadaşlarımızdan daha ilginçtir. Biz özel bir çaba harcamasak da, bu haberler zihnimize sızar ve yabancılarla ilgili görüşlerimizi saptırır. Böyle haberleri okuduktan sonra birçok şey güçleşir.

Umutlu olmak daha zor olur:

Britanya'yı şimdikinin üç misli bir ekonomik felaket bekliyor.

Taksi çağırmak insana daha tehlikeli gelir:

Tecavüz davalarına bakan hakim uyarıyor: Şöförlü özel araç kiralayan hiçbir kadın güvende değildir.

Keza trene binmek de:

Evsiz bir adam istasyon peronunda ittiği 84 yaşındaki kadının ölümünden suçlu bulundu.

Hastalanma fikri insanı kaygılandırır:

"Gelmiş geçmiş en öldürücü" yeni grip virüsü kurbanlarının üçte birini öldürüyor.

Ama hastaneye gitmek daha da beter kaygılandırır:

Sekiz saat boyunca aç susuz bekletilen ve "eşi benzeri görülmemiş ilgisizliğe" maruz kalan 39 yaşındaki hasta yaşamını yitirdi.

İnsan yeniden genç olmaya özenir:

Miley Cyrus açık saçık beyaz bir mini etek ve diz üstü siyah çizmelerle katıldığı sabah programında müstehcen bir gösteri yaptı.

Fakat bir yandan masumiyete olan tüm inancını da yitirir:

16 yaşındaki erkek öğrenciye esrar veren öğretmen, onunla en az sekiz kez cinsel ilişkiye girdi.

İnsan vücudunun durumuyla ilgili kaygılar taşır:

Orange Is The New Black'in prömiyerinde Chloe Sevingy desenli mini eteğiyle bacak şovu yaptı.

Fakat yaşlanınca arkasından nasıl konuşulacağını öğrenir:

Meg Ryan'ın suratının hali de ne öyle?

Kuşlar insanı kaygılandırır:

Yemek sırasında salata poşetinin içinde kuş ölüsü bulan müşteriler dehşete düştü.

Böcekler insanı kaygılandırır:

Bir kadın salata poşetinin içinde canlı dev gibi bir çekirge buldu.

İnsan politikacılardan nefret eder:

Brüksel bütçesinde hiçbir tasarrufa yer olmadığını ısrarla iddia eden AB liderleri öğle yemeğinde 120 sterlinlik şarapları kafaya dikti.

Ama normal insanlardan da pek medet ummamaya başlar:

Tekerlekli sandalyeye bağlı, 59 yaşında bir eşitlik hukuku danışmanı, beş yaşındaki bir kız ve annesiyle yol kenarındaki bir motelde cinsel ilişkiye girmek üzere anneyle anlaştığı için hapse atıldı.

İnsan erkeklerden ürker:

Kız arkadaşıyla kavga ettikten sonra 11 aylık oğlunu sert bir şekilde sallayıp ardından yere fırlatan baba, oğlunun ölümüne neden oldu.

Fakat kadınlardan da aynı derecede ürker:

Ergenlik çağındaki kızının 14 yaşındaki arkadaşıyla ilişki yaşayan 43 yaşındaki kadın tutuklandı.

İnsan kendi hayatının tekdüzeliğinin farkına varır:

Kate Moss ve Naomi Campbell, yıldızlara ev sahipliği yapan bir galeri açılış partisinin ardından, sabah 5'e kadar Grace Jones'la eğlenceye devam etti.

İlişkisinin ne kadar tutkusuzlaştığını idrak eder:

Balayı hiç bitmemiş gibi: Keira Knightley kocasına sarılmadan duramıyor.

İnsan ırkından umudu kesmemek için pek neden yokmuş gibi görünür:

7 yaşındaki Suri Cruise, kendi moda koleksiyonunu piyasaya sürecek.

Daily Mail

5.

BİZE BÜTÜN BUNLARI niçin anlatmaya karar verdiği ve niçin böylece biraz aklımızı oynatmamıza yol açtığı sorulacak olsa, haberler aklı başında bir tonla başka şansı olmadığını söyleyecektir. Çünkü bize "hakikati" anlatmak onun görevidir. Bir ülkede neler olup bittiğine *karar veren* kendisi değildir sonuçta. Olaylar uydurma değildir: Bir baba hakikaten on bir aylık oğlunun canına kıymıştır. Tekerlekli sandalyeye bağlı bir eşitlik hukuku danışmanı hakikaten bir motelde beş yaşındaki bir kız ve annesiyle cinsel ilişkiye girmek için anneyle anlaşmıştır. Her ne kadar iç karartıcı olsa da birinci dereceden önemli bu fenomenler konusunda halkı bilgilendirmemek gazetecilik görevine ihanet etmek olurdu. Gazeteciler bir ulusla ilgili gerçekleri, bir doktorun moral bozucu bir tanıyı hastasına açıklarken takındığı açık sözlü ve hassasiyetten uzak tavırla, halkla paylaşmalıdır.

6.

YİNE DE BU bütünüyle doğru değil. Herhangi bir ülkenin topraklarında, herhangi bir anda neler yaşandığına dair birbiriyle

çelişen bir dolu kanıt bulunur. Birkaç pedofil katil iş başında olacaktır, ama çocukları taciz etmeyi ve sopayla öldüresiye dövmeyi uygun görmeyen on milyonlarca kişi de olacaktır. Bazı insanlar kendilerine ihanet eden eşlerini satırla katletmeden rahatlayamayacak ama büyük bir çoğunluk da gözyaşları ve öfkeyle de olsa yollarına devam edecektir. Bazıları ekonomik zorluklar karşısında yılacak ve depresyona yenik düşecek ama buna karşın göz korkutucu terslikler karşısında metanetini koruyan birçok kişi de olacaktır. Bazı insanlar ayaklanma çıkarıp sokaklara kusacak, dükkan vitrinlerini kıracak ve yağmaladıkları içkilerle kaçıp gidecektir ama büyük çoğunluk bahçedeki çiçekleri kesmekten ve mutfağı derli toplu tutmaktan daha çok keyif alacaktır. Birkaç kişi mütemadiyen göz kamaştırıcı partilere gidecek ama onlardan çok daha fazlası sıradan bir hayatın zevklerini, saygınlığını ve özgürlüğünü zarafetle kabul edecektir. Yıpranmış bir vücut kolayca moralleri bozabilir ama insan bacaklarından başka özelliklerini kullanarak da sivrilebilir ve etkileyici olabilir.

Ne var ki garip bir şekilde madalyonun neşeli yüzü asla haberlere yansımaz. Doğru olmasına rağmen yayınlanması mümkün olmayan gırla manşet vardır:

> 87 yaşındaki nine, tren istasyonundaki üç kat merdiveni çıkmak için yanında duran, hiç tanımadığı 15 yaşında bir gençten yardım aldı.
>
> Öğretmen genç öğrencisine duyduğu hislerin üstesinden geldi.
>
> Bir adam ani bir kararla karısını öldürmeyi planladıktan sonra, kısa bir süre düşündü ve planından vazgeçti.
>
> Her gün 65 milyon kişi bütün günü kimseyi dövmeden ya da öldürmeden geçiriyor.

"Gerçekliğin" öyle çok versiyonu var ki, bir ulustan, sanki en azimli haber kuruluşları tarafından gün be gün yansıtılabilecek tek bir şeymiş gibi bahsetmek imkânsız. Haberler kendisini gerçeklerin en yetkin tanımlayıcısıymış gibi gösterebilir. Gerçekten neler olup bittiğine dair yanıtlanması imkânsız sorunun yanıtının kendisinde olduğunu da iddia edebilir, oysa gerçeğin suretini çıkarabilme becerisine sahip değildir. Haberler, hangi olaylara yer vermeyip hangi olaylara ışık tutacağını seçmek suretiyle gerçekleri titizlikle *biçimlendirmiş* olur sadece.

İşte tam bu noktada inanılmaz derecede büyük ve genellikle farkına varılmayan bir güç yatar: Bu, vatandaşların birbiri hakkındaki fikirlerini şekillendirme gücüdür; "diğer insanların" tabiatıyla ilgili fikrimizin ne olması gerektiğini belirleme gücüdür; hayalimizde bir ulus icat etme gücüdür.

Bu güç çok önemlidir; çünkü haberlerin yayınladığı olaylar, sonuç olarak verdiğimiz kararları etkiler. Bize muntazaman ülkemizde yaşayan çoğu kişinin aklını kaçırdığı ve şiddete yatkın olduğu söylenirse kapıdan dışarı her adım attığımızda korku ve güvensizlik hisleriyle dolar içimiz. Eğer para ve statünün her şeyden önemli olduğuna ilişkin üstü kapalı mesajlar alırsak, sıradan bir hayat aşağılık duygularına kapılmamıza neden olur. Eğer tüm politikacıların yalan söylediği ima edilirse, idealizmimizi ve masumiyetimizi yavaş yavaş kaybeder, politikacıların her planı ve her beyanıyla dalga geçmeye başlarız. Ekonominin memnuniyetin en önemli göstergesi olduğu ve önümüzdeki en az on yıl boyunca feci bir düşüşe geçeceği söylenirse eğer, gerçeklerle ömrümüz boyunca bir daha güvenle yüzleşemeyiz.

7.

ETRAFIMIZI DÖRT BİR yandan çevirmiş gibi görünen felaketler silsilesi yüzünden umutsuzluğa kapılmadan önce, haberlerde

yayımlananların nihayetinde dışarıda yaşananların yalnızca bir kısmı olduğunu unutmamalıyız, ne daha fazlası ne de daha azı.

Ülkemiz yalnızca kopmuş bir el, vücudunun uzuvları kesilmiş bir nine, bodrum katındaki üç cansız kız, bir bakandan dolayı duyulan utanç, trilyonlarca borç, tren istasyonundaki ikili intihar ve sahil yolunda ölümle sonuçlanan zincirleme bir kazadan ibaret değildir.

O aynı zamanda şu an kilise kulesinin tepesinde süzülen başıboş bulut, iğnesiyle hastasının çıplak koluna yaklaşan doktorun aklından geçen incelikli bir düşünce, çalı çitin yanındaki bir tarla faresi, annesi ona sevgiyle bakarken kaşığıyla taptaze haşlanmış yumurtasının tepesine vuran küçük bir çocuk, kıyıları ve karasularını etkin ve cesur bir şekilde denetleyen nükleer denizaltı, yeni bir motor türünün ilk prototiplerini üreten bir fabrika ve berbat kışkırtmalar ve kaba sözlere maruz kalmış olmasına rağmen, içinde hâlâ sabır ve bağışlama hisleri için yer olduğunu keşfeden bir kocadan oluşur.

Bunlar da gerçekliğin parçasıdır. Ulusumuzla ilgili bize verilen haberler, ulusun *kendisi* değildir.

8.

HABER KURULUŞLARININ İŞİN karanlık tarafına bu kadar odaklanmasının nedeni nedir? Bu kadar fazla nemrutluk ve bu kadar az umut niye? Belki de izleyicileri doğuştan biraz fazla masum, kötü ve tatsız şeylerden biraz fazla korunmuş ve kendilerinden biraz fazla memnun görüyor ve dolayısıyla –onların başkalarından beklentilerini yeniden ayarlayabilmeleri ve mümkün olan hususlarda güvenlik önlemi alabilmeleri için– gerçekliğin olumsuz taraflarını öğrenmeye fazlasıyla ihtiyaç duyduklarını düşünüyorlar. Bu varsayım, haberlerin yaydığı karanlık gerçeklik olmasa, tüm ulusun tehlikeli bir şekilde sorunlarını

geçiştirmesi ve kendinden budalaca bir memnuniyet duyacak olması ihtimali üzerine kuruludur.

Mantığını bir saniyeliğine bir kenara koyacağımız bu varsayım, en azından haber kuruluşlarının içeriklerini nasıl düzenlemesi gerektiğine ilişkin bir fikir verir. Haber olma ihtimali taşıyan sayısız olayla karşılaşan haber kuruluşları, onlara göre en önde gelen ulusal *ihtiyaç* neyse, o ihtiyacı karşılayacak haberleri seçmelidirler. Bir ulusun –zayıflıklarını telafi edebilmek için– herhangi bir anda duymaya en çok ihtiyacı olan şey her ne ise, haberlerin sıralamasını belirleyen o olmalıdır.

Bu mantık günümüz haber kuruluşlarına o kadar da yabancı değildir. Esas sorunlu olan nokta, onların bir ulusun esasen neye ihtiyacı olduğu konusundaki yargılarıdır. Farklı ülkelerde yaşayan birçok insan, içinde bulunduğu durumu toz pembe görmek, etraftakilere çok fazla güvenmek ve budalaca bir umut duymak şöyle dursun, tüm bunların tam anlamıyla tersini yaşar ve hisseder. Onlar günümüzde medyanın üstü kapalı bir şekilde tanısını koyduğu nedenlerden farklı nedenlerden dolayı tehlikededirler. İçlerinde taşıdıkları aşırı korku, kaygı ve kasvet yüzünden tüm şanslarını baltalarlar. Sorunlarına son derece aşinadırlar ama yine de sanki onlarla yüz yüze geldikleri zaman hiçbir işe yaramayacak kadar değersiz, hırssız ve zayıf hissederler kendilerini. Dibe vurmayı, parçalanmış ilişkileri, ipini koparmış ergenleri, statü endişesini, fiziksel korunmasızlığı ve iflası geride bırakmanın mümkün olabileceğini düşünmezler.

Burada haberlere düşen bir görev vardır: Haberler gün be gün bize toplumumuzun en kötü başarısızlıklarını hatırlatmanın yanı sıra –bazen– toplumun gururunu okşamalı, metanet ve umut sahibi olma yetisini geliştirmeli ve yönlendirmelidir. Ulusal bunalıma yalnızca ya da esas olarak duygusal iyimserlik yüzünden girilmez, medyanın tetiklediği bir tür ruhsal depresyon sonucunda da girilir.

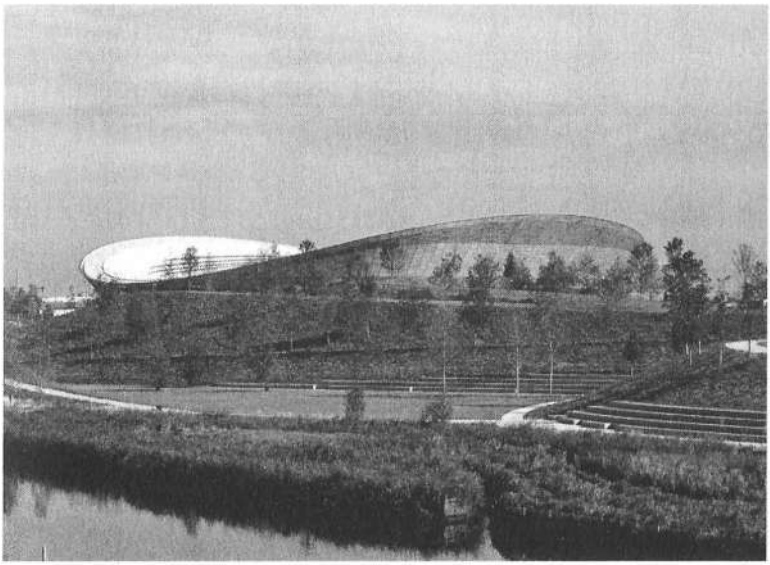
9.

MİMARİ, OLUMLU ŞEYLERİ arada sırada vitrine çıkarmanın işe yarayabileceğine ilişkin faydalı örnekler sunabilir. 2012 Londra Olimpiyatları'nda kullanılacak (North Woolwich'e aşağı yukarı bir buçuk kilometre uzaklıktaki) velodromu tasarlamakla görevlendirilmiş ekibin üyeleri, Britanya'nın –sınıf ayrımı, ekonomik eşitsizlik, eğitimde başarısızlık, konut eksikliği, boşanma oranındaki artış, yozlaşmış bir görgü ve ahlak anlayışı gibi– birçok zorlukla cebelleştiğini gayet iyi biliyordu, ama bu seferlik bu konular üzerinde durmamaya karar verdiler.

Bunun yerine nezaketin, modernliğin, mükemmel bir ahengin ve doğayla uyumun güzel ve etkili bir ifadesi olabilecek, cam, çelik ve kırmızı ardıç kaplama bir bisiklet pisti yarattılar; bu özelliklerin pistte beden bulmasıyla ülke genelinde daha çok rastlanır olacaklarını umuyorlardı. Yapı bir övgü girişimiydi. Aslında henüz yeni doğmakta ya da sadece düzensiz olarak var olan birtakım arzulanan özellikleri ülkenin şimdiden taşıdığını ima ediyordu.

Övgüyü duygusallık, tehlikeli bir durum veya gerçeğin inkârı olarak algılamaya alışığız, ama bu, gerçekliğin şekillendirilmeye ne kadar açık olduğunu hafife almak olur. İlk küçük çaplı kibarlık girişiminde (örneğin oyuncağını komşunun çocuğuyla paylaştığında) övgü alan, ne tatlı olduğunu duyan bir çocuk, bu şekilde o ankinden daha iyi bir insan olmaya doğru yönlendirilmiş olur. Bunun arkasında yatan düşünce, çocuğun övülmek yoluyla zamanla kendisine telkin edilen kişiye dönüşeceğidir.

Mimaride nasılsa haberlerde de öyledir. Haberler her zamanki gibi felaketler ve kötülükler üzerinde durmanın yanı sıra, uluslaların karşı karşıya oldukları zorlukları aşmak için ihtiyaç duydukları birazcık umudu bir araya getirmek ve geliştirmek gibi gayet can alıcı bir işlev de görmelidir. Haberler, toplumlara kabahatlerini meydana çıkararak ve dertleriyle ilgili dürüst davranarak yardım ederken, aynı derecede önem taşıyan bir diğer görevi, hayallerde, insanın parçası olmayı isteyeceği kadar iyi, hoşgörülü ve sağlıklı bir toplum inşa etmeyi de bir yana bırakmamalıdır.

Belki de bir gün Britanya'daki "diğer insanlar" böyle (de) olabilir: Londra Olimpiyat Velodromu'nun esinlediği bir fikir, 2012.

Korku ve Öfke

METEOR DÜŞMESİ SONUCU YÜZLERCE KİŞİ YARALANIRKEN PANİK YAŞANDI

NBC

ATİPİK ZATÜRRENİN YAYILMA OLASILIĞI VAR

Sydney Morning Herald

OFİS KOLTUKLARI ÖLÜMCÜL OLABİLİYOR

Business Week

E-KİTAPLAR ÇOCUKLAR İÇİN ZARARLI

Guardian

POLİTİK GELECEĞİMİZ KARMAKARIŞIK

CNN

PARLAMENTODA BAĞIŞLANAMAZ BECERİKSİZLİK

Daily Telegraph

1.

HABERLERLE DAHA ÇOK zaman geçirdikçe muhtemelen son derece iyi tanıyacağımız iki duygu korku ve öfkedir.

Haberler sayesinde dünyanın mutasyon geçirmiş virüsler, dünya dışı nesneler, ofis mobilyaları, teknoloji gibi çok korkulması gereken sayısız şeyle dolu olduğundan hiç şüphemiz kalmaz. Haberler bu ve benzeri dertler karşısında belirli bir tavır –ürkeklik, panik ve savunmasızlık hissi– takınmaya yönlendirir bizi. İnsanlığın karşı karşıya olduğu zorlukların üstesinden gelme şansımız gayet azdır sanki – ama haberleri düzenli olarak takip edersek bu şansımızı az da olsa artırabiliriz.

2.

HABERLER KORKULARIMIZI KÖRÜKLEYEREK, sağlam bir perspektif ya da bakış açısı oluşturamamızdan zalimce faydalanır.

Görsel sanatlarda perspektif, farklı şeyleri gerçekte sahip oldukları uzamsal ilişkiler içinde görebilmek anlamına gelir: Uzakta olan şeyler uzak ve küçük, yakında olanlar yakın ve daha büyük görünürler. Sanatçıların tuval üzerinde perspektifin nasıl ifade edileceğini öğrenmesi şaşırtıcı şekilde zor olmuştur – bu da perspektifin hayatımızın diğer alanlarına uyarlanmasının aynı derecede zor olmasının mümkün olduğunu düşündürür.

Haberler açısından değerlendirildiğinde, perspektif ya da bakış açısı sahibi olmak bariz bir şekilde travmatik olan güncel bir olayı, insanoğlunun tarih boyunca yaşadığı olaylarla karşılaştırabilmeyi gerektirir – böylece bugün yaşanan olaya ne kadar ilgi gösterilmesi ve ondan ne kadar korkulması gerektiği daha iyi kestirilebilir.

Britanya'da sahil şeridini vuran şiddetli sel, bir kasabanın boşaltılmasına neden oldu.

Britanya'da sel baskınına uğrayan birçok bölgeden bir tanesi Wallington, Hampshire oldu. Sel yüzünden yolcular yollarda mahsur kaldı, arabalar suya gömüldü, hatta bir karavan suyla sürüklenip gitti.

Daily Telegraph

Bir bakış açısına sahip olduğumuz sürece –haberlerin öne sürdüğünün aksine– neredeyse hiçbir şeyin pek de tuhaf olmadığının, az sayıda şeyin hakikaten olağanüstü olduğunun ve çok az sayıda olayın tüm yönleriyle korkunç olduğunun kısa sürede farkına varırız. Devrim, tarihin sona erdiği anlamına gelmeyecektir; birçok şeyi birbirinden farklı küçük ve karmaşık şekillerde değiştirecektir sadece. Ekonomi endeksleri amansızdır, ama geçtiğimiz yüzyıl boyunca birçok kez benzer düşüşlerin üstesinden gelinmiştir ve en kötü senaryolar bile bundan yirmi otuz sene önce, her şeye rağmen yaşamak yine de mümkünken, sahip olduğumuz hayat standardına döneceğimizi öngörür. Kötü bir kuş gribi bir süreliğine uluslararası yolculukları sekteye uğratabilir ve bilinen antibiyotikleri alt edebilir, ama araştırma laboratuvarları eninde sonunda virüsün yapısını anlayıp onu kontrol altına alacaklardır. Seller korkunç görünür, ama nihayetinde toplumun yalnızca belirli bir kısmı üzerinde etkili olurlar ve kısa süre içinde sular çekilir. Kanser ve kalp krizine neden olan şeylerin belki de hiçbir zaman tamamına vakıf olamayacağız, ama zaten kimse sonsuza dek yaşayamaz. Roma düşmüştür, ama altı yüz sene sonra her şey neredeyse eski haline dönmüştür.

Sükûnetimizi koruyabilme becerimiz, beklentilerimizin ne seviyede olduğuna bağlıdır: Eğer çoğu şeyin genellikle biraz hayal kırıklığıyla sonlanacağını (ama bunda bir terslik olmadığını); değişimlerin gerçekleşmesinin zaman aldığını (ama zaten hayatın da uzun olduğunu); çoğu insanın olağanüstü iyi ya da son derece kötü kalpli olmadığını (ve bunun bizim için de geçerli olduğunu); insanlığın kriz üstüne kriz yaşamış olduğunu (ama yine de bir şekilde yoluna devam ettiğini) kabul edersek, yani gün gibi açık olmalarına rağmen sürekli aklımızdan uçup giden bu fikirleri zihinlerimizde canlı tutarsak, paniğe kapılmamız çok daha zor olur.

Ama böyle metanetli bir yaklaşımın haberlerin hiçbir şekilde işine gelmemesine şaşırmamamız gerek, çünkü savunmasızlığımızın üzerine gitmenin haberler için gayet sağlam ticari gerekçeleri

vardır. Haberler doğal olarak izleyicilerinin kendilerini çoğu zaman tedirgin, korkmuş ve rahatsız hissetmelerine fena halde ihtiyaç duyar – yine de biz metanetimizi korumaya çabalamalıyız.

3.

HABERLER BİZİ KORKUTMADIĞI zamanlarda genellikle bizi çileden çıkarmakla meşguldür. İnternette yayınlanan haberlerin altına yorum yazılabilmesiyle beraber, toplumun büyük kısmının şimdiye dek hayal bile edilemeyecek bir seviyede öfkeyle dolu olduğu ortaya çıktı. Yorumlara bakılırsa çoğumuz öfkeden tamamen kudurmuş vaziyetteyiz:

AB bütçe konusunda görüş birliğine ulaşmaya çalışıyor.

YORUMLAR

Endişeli Vatandaş 2 SAAT ÖNCE
Ne zaman bu işlemeyen düzenden kurtulacağız ya, ne zaman!!!!!!!!!

İspinoz 2 SAAT ÖNCE
Ortada bir kriz var, ama esas mesele politikacıların bunu çözemeyecek olması. Neden mi? Çünkü Avrupa Birliği hatalı bir kavram üzerine kurulu – ve bu şekliyle asla doğru düzgün işleyemez. İki kademeli bir sisteme ihtiyacımız var. Neden önce bu sorunu çözüp ondan sonra gerçekçi bir bütçe çıkarmadılar ki?!

Muishkin 4 DAKİKA ÖNCE
Bu yorum içerdiği uygunsuz dilden ötürü moderatörler tarafından kaldırılmıştır.

BBC

Bu hiddetin ardında acıklı bir inanç olduğu hissedilir. Sanki dünyadaki sorunlar istense çözülür, hızla ve kararlılıkla ele alınıp çözüme kavuşamamalarının nedeni ise gayet basittir: Çünkü

sahtekârlar ve aptallar tarafından yönetiliriz – ve her geçen gün bunun yeni kanıtlarıyla karşılaşırız. Konuyla ilgili anlaşılması gereken her şey ortadadır, tek sorun gücün yanlış ellerde olmasıdır. Haberlerle ilgili en temel tutarsızlık burada yatar: Haberler bize ciddi, hayatlarımız üzerinde doğrudan etkisi olan ve sonuçları birbirini etkileyen kararlarla ilgili görüş oluşturma imkânı sunar. Bizi konferans masasına ve millet meclisine davet eder, olayların kilit oyuncularıyla tanıştırır; ama sonra gösterdiği tek şey, nedeni anlaşılmayan gecikmeler, tuhaf tavizler ve çıldırtıcı bahaneler olur. Sanki her gün biri, boğulmakta olan yakın bir arkadaşımızı kırılmaz camın ardından elimiz kolumuz bağlı izlemeye davet ediyordur bizi.

Haberler çok büyük değişiklikler ve gelişmeler olacağı vaadiyle bizi sürekli boşu boşuna umutlandırır. Birtakım politikacıları ileriyi gören yüce kişilermiş gibi takdim eder ve iktidara geldikten birkaç ay sonra ülkeyi temelinden değiştirebileceklerine ilişkin güvenini ifade eder. Kapitalizmin uyuklayan enerjisini canlandırabilecekmiş gibi görünen yeni merkez bankası müdürünün göreve gelişini iple çeker. Bizi konferanslara götürür ve delegelerin, partiler arasında üç gün süren pazarlıklar sonucunda ekonomi, Afrika'daki açlık ya da atmosferin ısınması gibi dünyanın en önemli meselelerinden bazılarını çözebileceğine inanmamızı ister.

Derken her şey yerle bir olur. Söz konusu politikacının kafasızın teki olduğu anlaşılır, boş ve lakayt biri olduğu söylenerek pabucu dama atılır, merkez bankası müdürü alınması gereken yeni önlemlere sebep olarak tahvil piyasası hareketlerini gösterir, konferanslar eften püften ağız dalaşları yüzünden çıkmaza sürüklenir, yetmezmiş gibi bir iki delegenin de otel faturalarında düzenbazlık yaptığı ortaya çıkar.

İçimizden haberlerin altına yayımlanamayacak kadar uygunsuz bir dille yorum yazmak gelmesinin nedeni, haberlerin, olaylar etrafındaki sorunlarla ilgili yeteri kadar bilgi vermeye hiç

yanaşmaması olabilir. Mantığa en yakın çözümler, sanki sürekli *düpedüz aptallık yüzünden* görmezden geliniyordur. Sabırsızlıkla ve ardından hiddetle "Neden şöyle yapmıyorlar ki?" diye sorarız. Kadercilik veya sorgusuz sualsiz itaat yollarını seçmediğimiz sürece gayet yerinde olan bu soru bizde şüphe uyandırmalıdır. Bu yalnızca retorik bir soru olarak kalmaktansa birçok ciddi yanıta işaret etmelidir. Haberler gidişatın *niçin* pek fazla değişmediğine, büyük güç ve kaynakların sorunlarımızı *niçin* tek hamlede çözemediğine değinmeye genel olarak pek tenezzül etmez. Bir kararı "zor" diye nitelendirmenin hakiki gerekçelerinin inceliklerini kavrayabilmemiz için bize yol göstermez. Bunun yerine sorunların çözüme ulaşamamasının tek nedeninin şiddetli bir tembellik, aptallık ya da kötü niyet olduğunu –halbuki zeki ve hünerli bir kişi (belki de gazetecinin kendisi) konuya el atsa sorunun nispeten kararlı ve basit birkaç adımda çözülebileceğini– giderek artan bir öfkeyle varsaymamıza izin verir.

Eğer hiçbir tarafın üstünde durmadığı, sahne arkasında karşılaşılan pürüzler silsilesinin varlığından haberdar edilirsek, çözüm diye ortaya atılan şeyin ikinci bir sorunlar dalgasına neden olabileceği hatırlatılırsa, toplantılarda nasıl baskılar olduğunu, gündemi belirleyen son derece zor kararların varlığını ve katılımcıların birçoğunun (en azından bazı durumlarda) esasen iyi niyetli olduğunu hissetmemiz sağlanırsa; kısacası zor kararların neden zor *olduğunu* kavramamız için bize etraflıca yol gösterilirse hiddetimiz büyük oranda yatışır.

4.

HER NE KADAR ÖFKE herhangi bir duruma gösterilen karamsar bir tepki gibi görünse de, aslında özünde dünyanın şimdiki halinden daha iyi olabileceğine dair bir umudun varlığının göstergesidir. Ev anahtarını her kaybettiğinde yaygarayı koparan bir adam,

anahtarların asla ortadan kaybolmadığı bir evrene duyduğu güzel ama fevri inancı açığa vurur. Bir politikacı seçim vaatlerini her yerine getirmediğinde küplere binen bir kadın, seçimlerin kandırmaca içermediğine dair tehlikeli derecede ütopik bir inanç sergiler.

Haberlerin yapması gereken öfkeli yanıtları ortadan kaldırmak değil; doğru gerekçelerle, doğru miktarda ve doğru uzunluktaki sürelerde –ve yapıcı bir şekilde– öfkelenmemize yardımcı olmaktır.

Bu mümkün olmadığı zamanlarda da, insanoğlunun çarpık tabiatının yasını tutarken bize destek olmalı ve kusursuzluk –birtakım saçma ama sağlam temelli nedenlerden dolayı– sağlayamazken onu hayal edebilmenin güçlüklerine bizi alıştırmalıdır.

Günümüzde haberler bazı sorunlar karşısında verilebilecek en rahatlatıcı tepkiyi vermemek için direniyor: Bu sorunların istisnai değil normal olduğuna ve doğası gereği mükemmel olmayan bir canlı türüne ait olduklarına dair kanıtlar. Öfkenin sağladığı coşku ve ticari avantajların tutsağı olan haberler, teselli etme işini insafsızca görmezden geliyor.

Politik hayatın, neredeyse hiçbir haber kuruluşunun kabul etmeye cesaret edemeyeceği (çünkü yarattığı spekülasyonların ve hayal kırıklıklarının yarısını tek hamlede feda etmek anlamına gelirdi bu) en önemli gerçeği şudur: Politikanın bazı kilit alanlarında *hiçbir mesele, hiçbir kimse ya da parti tarafından, hızlı bir şekilde çözüme ulaştırılamaz*; haberler döngüsünün beklentilerini okşayacak bir hızda gidişatı değiştirmek –yalnızca şu ya da bu salak kişi veya salaklar grubunun değil– *hiç kimsenin* altından kalkamayacağı bir şeydir; bazı durumlar söz konusu olduğunda ise, "çözüm" olarak öne sürülen şeylerin gerçekleşebilmesi için, peygambervari bir lider, uluslararası bir konferans ya da kısa soluklu bir savaştan ziyade en az yüz sene boyunca adım adım değişime ihtiyaç vardır.

5.

HABERLER HÜSRANA UĞRAYAN iyimserliği açısından, Aydınlanma'nın hayal kırıklığını tatmış soyundan gelir. İnsan doğasına uymayı reddederek umutlarımızın sürekli aynı duvara toslayıp darmadağın olmasına izin verir; meleksi sahte bir masumiyetle başladığı her yeni gün bizim için öfke ve hayal kırıklığıyla son bulur. Kusursuz bir dünyanın varlığını ileri sürer, sanki bu potansiyele ulaşılmasına neredeyse hep ramak vardır; ama sonra politik sürecin her aşamasında nasıl oluyorsa elimizden kaçırıverir. Birçok bakımdan –tesadüfen değil– aslen iflah olmaz bir soydan geldiğimizi ve can alıcı anlarda kendini kaybetmiş bir öfkedense derin ve sessiz bir melankoliye kapılmamızın daha akıllıca olacağını teslim etme lütfunda bulunmaz.

Kötü Adamlar ve Kötülük

Meclis üyesi Eric Illsley giderleri için 14.000 sterlinden fazla bir meblağı haksız yere talep etmekten suçlu bulunduğu için hapse girecek. Gider talebinde belediye vergisi, telefon faturaları ve Illsley'nin güney Londra'nın Kennington semtindeki Renfrew Caddesi'nde bulunan ikinci evinin sigorta ve tamirat masrafları ile hizmet ve bakım bedelleri de yer alıyor.

Daily Telegraph

1.

NÜFUZLU KİŞİLERİN KİRLİ çamaşırlarını ortaya sermek haberciliğin en önemli zaferlerindendir; söz konusu kişi bunun sonucunda genellikle makamını kaybeder, hatta bazı durumlarda da tutuklanıp hapse atılır.

Kelimelerin ve resimlerin tek başına istifaya ya da mahkûmiyete yol açmaya kadir olması haberciler için baş döndürücüdür; habercilerin çoğu Watergate skandalını hâlâ mesleklerinin en önemli ilham kaynağı ve yol göstericisi olarak kabul eder.

Topluma sağladıkları en önemli katkının ne olduğu sorulduğunda, haberciler bir yükümlülüğü diğer hepsinden daha fazla vurgulama eğilimindedirler; yanıt olarak, "iktidardan hesap sorma" sorumluluğunu kendilerinin taşıdıklarını söyleyeceklerdir.

2.

HABERCİLERE GÖRE NÜFUZLU kişilere mutlaka hesap sorulmalıdır; çünkü onlar yasaları çiğnemeye son derece yatkındır ve yargının kendilerine işlemediğini zannederler: Para çalarlar, vergilendirilmemiş gelirleri gizlerler, rüşvet vererek kanunların çevresinden dolaşırlar, istihdam ve çevre kanunlarını çiğnerler, güçsüz olanları sindirir ve cinsel olarak taciz ederler.

Bu düşünceye göre habercilik, her şeyden önce polis kuvvetlerinin bir kolu, aynı zamanda vergi dairesinin ve muhtelif tüketici kurumlarının temsilcisidir. Haberler kanunları çiğneyen ve kuralları bozan (medya olmasa suçları gözden kaçacak) kişileri önce ortaya çıkarır, ardından haklarında kovuşturma açılmasına önayak olur; böylece söz hakkı olmayan sıradan vatandaşın haklarını korur.

Dünya artık daha güvenli bir yer: Britanyalı politikacı Eric Illsley, haksız gider talebinin bir gazete tarafından araştırılması sonucunda bir sene hapis yatacak. İşte Watergate paradigması iş başında.

3.

BİR ARAŞTIRMACI HABERCİLİK çalışması sonucunda, nüfuzlu bir kişinin kendi evinde tutuklanmasını gösteren ve heyecanın doruğa ulaştığı an, büyüleyici bir gösteriye dönüşebilir. Haber kuruluşlarıyla birlik içinde hareket eden polis olay yerine önceden gelir; kabahatli kişinin, üstünde pijamalarıyla, kızarmış ekmeğini ya da mısır gevreğini yerken neye uğradığını şaşırmış bir haldeyken fotoğrafı çekilir. Bazen arka planda gözyaşları içindeki bir eş ya da çocuk görülebilir.

Böyle bir olaya dolaylı yoldan tanıklık etmek, adaletsizlik ve aşağılanma gibi birçok duygunun yatışmasını sağlayabilir; insan bundan böyle dünyanın bir daha asla beceriksizlerin ve madrabazların eline bırakılmaması gerektiğini derinden hisseder.

Haberler, zorla evinden alınıp polis arabasının arka koltuğuna oturtulan suçluyu göstererek, kendimizin ve toplumumuzun sayısız derdinin temsili kaynağının tespit edildiğine ve sağ salim etkisiz hale getirildiğine dair bir umut verir bize.

4.

HABERLER MUNTAZAMAN VE gayet faydalı bir şekilde birçok nüfuzlu kişiyi hesap vermek zorunda bırakmış olsa da, gelişmiş ülkelerin karşılaştığı başlıca güçlüklerinin çoğu aslında kötü adamların yaptıklarından kaynaklanmaz. Bu ülkelerin en önemli sorunlarını ortaya koyacak hakiki bir inceleme, cezai ya da akdi sahtekârlıkların ülkenin açmazları ve çıkmazları arasında olduğunu, ama asla en önde gelen sorunlarından olmadığını gösterecektir.

Örneğin yerleşmek için hem kiraların makul olduğu, hem de zamanda nispeten düzgün bir semt bulmak genellikle bir hayli zordur; ama bunun ardında hapse gönderilebilecek "suçlu" biri yoktur. Çok fazla sayıda iş çok düşük maaş kazandırır, çalışan-

lara fayda veya statü sağlamaz, ayrıca sevimsiz yöneticiler ve patronlar tarafından idare edilir, ama haberlerin skandal diliyle böyle sorunların nasıl ifade edilebileceğini kestirmek zordur. Birçok ticari ürün hiçbir işe yaramaz gibi görünür, cafcaflıdır, kaynakları boşuna harcar ve aşağılayıcı bir şekilde tanıtılır – ama bu konuda da suçu üzerine atabileceğimiz hainler bulmak ve onları cezalandırmak güçtür.

Sahtekârlık yapan birinin tutuklanması bir süreliğine derin bir tatmin duygusu sağlasa da, filizlenmesine sebep olduğu umutlar yanıltıcı olabilir. Dünyadaki tüm yozlaşmış plütokratlar ya da nüfuzlu bakanlar hapse atılmış dahi olsa, ülkeler hâlâ akıllara durgunluk verecek kadar çok sorunla cebelleşmeye devam ederdi. Yalnızca Watergate tarzı haberciliğin anladığı türde kötü adamları aramaya devam etmekle yetinirsek, pek çok önemli meseleyi gözden kaçırma ihtimalimiz yüksektir. Bu şekilde çok daha sistemli ve gayri şahsi olan ama aynı derecede zararlı kötülüklerin çoğunun köküne inemeyiz. Pasif agresiflik ile ev içi şiddet arasında nasıl bir ilişki varsa, bu tip kötülükler ile yasaları çiğnemek arasında da öyle bir ilişki vardır: Böyle davranış ve değerler, insanın hayatını mahveder ve tüm huzurunu kaçırır, ne var ki gözle görünür izler bırakmadıklarından yasaların ağına takılmaz.

Şimdiki yapısıyla haberler, binlerce kişiyi onur kırıcı ortamlarda yaşamaya mahkûm etmiş olmasına rağmen aslen herhangi bir kanunu çiğnememiş ya da hırsızlık yapmamış bir gayri menkul yapsatçısını "görmez." Sahtekârlıkları su yüzüne çıkarmayı görev edinmiş en gayretkeş muhabir bile, kamusal hayatın saygınlığına ve aklına üstü örtülü bir biçimde zarar veren reklâmlardan hiç kimseyi cezai anlamda sorumlu tutamaz ya da cinsiyetler arasındaki nezaket ya da saygıdaki düşüşten sorumlu olarak tutuklatabileceği birini bulamaz.

Doğru bir şekilde düşünülmüş araştırmacı gazetecilik ilgi alanını grupların ya da bireylerin varoluşunu baltalayan türlü etmenlerin tümünü kapsayacak şekilde genişletmekle işe baş-

lamalıdır. Diğer birçok şeyin yanında akıl sağlığı, mimari, boş vakitler, aile yapıları, ilişkiler, iş yönetimi biçimleri, eğitim programları ve statü sistemleri gibi alanlar hakkında araştırma yapmalıdır – çünkü bu alanların hayatımızın üzerinde en az parlamentoda yaşanan olaylar kadar çok etkisi vardır.

Haberler bizi, bir ülkenin sahip olduğu sorunların esas kaynağının işlenen suçlar olduğuna inanmaya itebilir. Ne var ki, kötülerin tespit edilmesi hatırı sayılır bir iş olmakla beraber, politik ve toplumsal düzenlemelerimizde gizli bir şekilde varlığını sürdüren, göze batmasa da çok daha geniş çaplı etkileri olan kurumsal başarısızlıklara dikkat çekmek de aynı derecede gerekli bir iştir.

5.

NE VAR Kİ, toplumun dertlerini tanımlayabilmenin gerektirdiği ciddi zihinsel beceriyle, hayatın kötülüklerinin sorumluluğu gayet şık bir şekilde üzerlerine yüklenebilecek birkaç kişi bulmaya duyulan neredeyse sanatkârane arzunun bir araya gelmesi, hakiki araştırmacılığa gayet iyi bilinen kaçak bir alternatif sunabilir; o da gaf haberciliğidir.

Habercilikte gaf, iktidar sahibi bir kişinin anlık bir dalgınlık sonucu yanlışlıkla söylediği ya da yaptığı bir şeydir ve aslında (herkesin bildiği üzere) o kişinin düşünüp taşınarak oluşturduğu görüşleri hiçbir şekilde yansıtmaz. Yine de haberler gafların mutlaka derinde yatan ve utanç verici bir hakikatin göstergesi olduğunda diretir, onların üstüne atlar ve asla peşini bırakmaz.

Gaf haberciliğinin arkasında, ülkelerindeki birçok şeyin temelinde hatalı olduğunu bilen fakat hakiki sorunları net bir şekilde saptamalarına imkân tanıyacak güçten ya da bürokrasiyle uğraşmak için gereken sabırdan yoksun gazetecilerin hissettiği, acizlikle bezenmiş öfke vardır.

Gafların takibi yapılır, ama aslında kimse bunun sonucunda daha iyi bir politika izleneceğine ya da hükümetin daha düzgün

çalışacağına samimiyetle inanmaz. Gaf, süregelen düzeni değiştirmek için artık aklına başka hiçbir fikir gelmeyen bir grup çaresiz kişiye öç almak için bir imkân tanır yalnızca.

6.

HABERLER KÖTÜ ADAMLARLA nasıl baş etmelidir? Günümüzde haberler en kötü adamları polise havale eder. Ama geri kalan çoğunluğun hakkından haberciliğin kendine özgü silahıyla gelir, yani aşağılamayla. İğneleyici hikâyeler, kapı önü röportajları, gizlice çekilen fotoğraflar ve basına sızdırılan yazışmalar büyük bir şevkle kucaklanır. Defolu örnekler mutlaka haber yapılmalıdır, böylece ahlaka önem veren çoğunluğun nefretine maruz kalacaklardır. Bunun altında, toplumun itibar sarsılması ve kamusal aşağılanma yoluyla ıslah olacağına dair bir inanış yatar.

Peki insanoğlunun ıslahında kullanılabilecek en faydalı araç onu rezil etmek midir gerçekten? İnsanlar aşağılandıkları zaman daha iyi birer kişi olmaya çalışırlar mı? Korku eğitici midir?

Kötü insanların kabahatleriyle ilgili haberlerin çok büyük kısmı, suç ve sahtekârlıklarla ilgili tüm haberlerin esas dayanak noktası olması gereken tek hedeften, yani *bir ulusun gelişmesine yardımcı olmak sevdasından* şaşırtıcı bir biçimde yoksun görünür. Bu tip haberler, ağlarına düşürdükleri kurbanlarını dört bir yandan kuşatırken, kamusal hayatın gelişimine herhangi bir fayda sağlamayı gözetmezler: Muhasebeciliğin, evliliklerin, üniversitelerin, göçün ya da vergi sistemlerinin daha düzgün işlemesini sağlamak gibi bir çaba içinde değildirler. Aslında tek yaptıkları bizi değişik bir tür eğlenceye davet etmektir.

7.

HABERCİLİK, AMACINI YALNIZCA iktidarın belirli türlerinin denetlenmesi şeklinde tanımlayarak fazlasıyla mütevazı ve fazlasıyla acımasız davranmıştır; bu tanım haberciliğin hem kendine dair kavrayışını hem de toplumda oynadığı rolü fena halde kısıtlamıştır. Habercilik polis kuvvetlerinin ya da vergi dairesinin fiili bir kolu değildir; ulusal hayatın tüm meseleleri üzerinde çalışan ve daha iyi bir ülke inşa etmenin yollarını öneren bir sürgün hükümet gibidir; en azından öyle olmalıdır.

Hataları gün yüzüne çıkarmanın ve halka duyurmanın en yalın amacı onların yaygınlığını azaltmaktır. Haberler yolsuzlukla, ahmaklıkla ve bayağılıkla karşı karşıya kaldığında, şimdi olduğu gibi sinsice gülerek kusur bulmakla yetinmektense, ileride daha yetkin bireylerin yetişmesine katkıda bulunmaya çabalamalıdır. Nüfuzlu kişileri devirmek her ne kadar tatmin edici ve önemli de olsa, araştırmacı gazetecilik işe biraz daha farklı ve bazı noktalarda şimdikiyle de örtüşebilen bir hedefle, yani bir şeyleri geliştirmeye çalışma arzusuyla başlamalıdır.

Edinilmiş Fikirler

Üç boyutlu baskı teknolojisinin durmak bilmeyen ilerleyişi devam ediyor [...] [İşlem] için gümüş ve karbon nanoborucuklarından oluşan egzotik "mürekkepler" kullanılıyor [...] Isındığı zaman eriyen polyester bileşeni sayesinde karbomorf bu işlem için uygun bir hammadde. Elektrikle ilgili özellikleri arasında piezodirençlilik olduğu için de ayrıca kullanışlı.

The Economist

1.

HABERLERİN EN ASİL vaadi, cehaleti kısmen ortadan kaldırabilecek, önyargıları giderebilecek ve gerek bireylerin gerek ulusların zeka seviyesini yükseltebilecek olmasıdır.

2.

AMA ZAMAN ZAMAN bazı çevrelerce haberler bunun tam zıttını yapmakla, yani bizi adamakıllı aptala çevirmekle suçlanır. Bu suçlamanın en sert versiyonlarından birini on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Gustave Flaubert yöneltmiştir. Flaubert'in nesli, yüksek tirajlı gazetelerin doğuşunu ilk elden yaşamıştı. Yazar çocukken, haberler ya halk arasında kulaktan kulağa ya da tek yapraktan oluşan kötü basılmış haber kâğıtları aracılığıyla gelişigüzel bir biçimde yayılıyordu; otuzlu yaşlarına geldiğinde ise buharlı matbaa makinesinin icadı, tren yollarının gelişmesi ve sansür kanunlarının yumuşaması sonucunda, Fransa genelinde toplamı milyonları bulan bir okur kitlesine sahip, sağlam sermayeli, saygın gazeteler çoğalmıştı.

Gazetelerin vatandaşların zekası ve merak duygusu üzerindeki etkisi Flaubert'i dehşete düşürüyordu. Yazar gazetelerin Fransa'nın dört bir yanına –kendisinin "*la bêtise*" olarak adlandırdığı– yeni bir tür aptallık yaydığına inanıyordu ve bu ahmaklık, yerini aldığı katıksız cehaletten bin kat beterdi; çünkü pasif bir biçimde bilginin yerini doldurmuyor, bilakis aktif olarak bilgiyle besleniyordu. Flaubert'e göre basının insan üstündeki etkisi öyle kirleticiydi ki, artık yalnızca hiç okuma yazması olmayan ve eğitim almamış Fransızların doğru düzgün düşünebilme şansı vardı: "Fransa'da orta sınıfın dörtte üçü, köylülerden daha ahmaktır; gazetelerde okudukları şeyler yüzünden öfkeden kudurur, şu ya da bu gazetenin söylediklerine dayanarak fırıldak misali döner dururlar."

Madam Bovary'nin en menfur karakteri, eczacı Homais, kitabın başlarında *"le journal"*ı ("gazete"; bu nesnenin gördüğü dinsel itibarı vurgulamak için Flaubert kitap boyunca kelimeyi italik kullanır) baştan sona okumak için her gün özel bir zaman ayıran fanatik bir haber düşkünü olarak karşımıza çıkar. Homais her akşam şehrin burjuvazisinin gündemdeki meseleler üzerine kafa patlatmak için toplandığı Le Lion d'Or adlı hana gider: "Sonra "*gazete*"de yazan olaylar üzerine tartıştılar. Bu saate gelindiğinde Homais artık bütün haberleri neredeyse ezbere biliyordu ve gerek makaleleri gerekse Fransa'da ve dünya genelinde meydana gelen tüm felaketleri tek tek, en ince detayına kadar anlatabilirdi."

3.

FLAUBERT GAZETELERDEN NEFRET ediyordu, çünkü gazetelerin okurlarını, dürüst bir insanın asla bir başkasına bırakmaya razı gelmeyeceği bir işi, yani düşünme işini, başkalarına havale etmeye sinsice ittiğinden emindi. Basın, önemli meselelerle ilgili karmaşık ve akıllıca fikirler yürütme işinin kendi çalışanlarına güvenle emanet edilebileceğini ve okurun zihninin kendine özgü yolculuklara çıkmasına, bir şeyleri sorgulamasına ve derin düşüncelere dalmasına gerek kalmadan, *Le Figaro*'nun başlıca yazarlarının ve şürekâsının ustaca derleyip ortaya koyduğu sonuçlar ve yargılar bütününe kendini bırakabileceğini üstü kapalı bir biçimde öne sürüyordu.

Klişelere ve sürü psikolojisine karşı son derece duyarlı olan bir yazarın, herkesi ve her şeyi kapsayan, monokültürel birtakım varsayımlar uğruna, yerel tuhaflıkların ve bireysel farklılıkların ortadan kaldırılmasına, bu kitlesel gelişimin sonucunda bağımsız sorgulamanın kısıtlanmış olmasına bu kadar öfke duyması pek şaşırtıcı değil. İç dünyaların tüm verimli acayipliklerinin kökünü kazıma ve zihnin bereketli, nevi şahsına münhasır ve hünerli bostanlarını, düzleştirilmiş, mekanize edilmiş, yavan buğday tarlalarına dönüştürme tehlikesi taşıyan homojenleştirici bir güçtü bu ona göre.

4.

FLAUBERT 1870'LERDE, GENEL olarak modern dünya ve bilhassa gazeteler tarafından yayılan, kendisinin en ahmakça yapılara sahip olduğuna kanaat getirdiği fikirlerin kaydını tutmaya başladı. Yazarın ölümünden sonra *Edinilmiş Fikirler Sözlüğü* başlığıyla yayımlanan, konu başlıklarına göre düzenlenmiş bu beylik laflar koleksiyonunu Flaubert "*encyclopédie de la bêtise humaine*" [insani aptallıklar ansiklopedisi]) sözleriyle tanımlıyordu.* İşte maddeleri arasından rastgele seçilmiş birkaç örnek:

> BÜTÇE Asla dengeli değildir.
> KATOLİKLİK Sanat üzerinde çok olumlu bir etkisi olmuştur.
> HIRİSTİYANLIK Köleleri özgürlüğüne kavuşturmuştur.
> HAÇLI SEFERLERİ Venedik ticaretine faydası olmuştur.
> ELMASLAR Hepi topu kömür işte; doğal haliyle karşımıza çıksa, yerden almaya bile tenezzül etmezdik!
> EGZERSİZ Tüm hastalıkları önler. Her daim herkese önerilir.
> FOTOĞRAF Resmin pabucunu dama atacak.

Sözlük'teki pek çok klişenin teoloji, bilim ve politika gibi çok yönlü ve karmaşık disiplinlere değinmesine rağmen, bir şekilde onları akıllıca herhangi bir sonuca bağlamaması dikkate değer: "Edinilmiş fikirler" tuhaf veya girift olgular ile dediğim dedik dar görüşlülüğün bir araya gelmesinden oluşur. Flaubert, aptalların elmasın karbon yapısının ne olduğuna dair eskiden hiçbir fikirleri olmadığı ima eder; kafalarının boşluğu eskiden bütünüyle ve kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ortadadır. Şimdi ise basın sayesinde, bir insanın hayal gücünden yoksun, yaratıcılıktan uzak, dar kafalı *ve* çok iyi bir şekilde bilgiyle donatılmış olması mümkündür. Modern aptal, eskiden bilinmesi yalnızca

* Bölümün başlığına ve temasına uygun olması için eserin adı böyle kullanılmıştır. Söz konusu kitap Türkçede *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü* adıyla yayımlanmıştır; çev. Sema Rifat ve Elif Gökteke, İstanbul, İş Kültür, 2006.

dâhilere nasip olan şeyleri muntazaman öğrenebilir, ama yine de hâlâ aptaldır – daha önceki çağlarda yaşayanların hiçbir zaman kaygılanmak zorunda kalmadığı iç karartıcı bir nitelikler kombinasyonudur bu. Flaubert'e göre haberler aptallığa destek çıkmış ve iktidarı ahmakların eline vermiştir.

5.

BUGÜNKÜ HABER KURULUŞLARI Flaubert'in öfkesini hiçbir şekilde yatıştıramazdı. Onlar da izleyicilerinin görüşlerini zorla birtakım hayli standart şekillere sokmaya devam ediyor:

> 3 BOYUTLU BASKI Gelecekte her şey üç boyutlu basılacak. Bu olasılık karşısında şaşkınlığınızı ve hayranlığınızı ifade edin.
> İNTERNET Konsantre olmayı imkânsız hale getirdi. Artık uzun roman okumak çok zor.
> İŞ – ÖZEL HAYAT DENGESİ Hiçbir zaman bu kadar zor olmamıştı. Yakında insanın eşini görebilmesi için randevu almak zorunda kalması gerekebilir.
> KARBON LİFLİ UÇAK KANATLARI Esnekliği muhteşem ama eninde sonunda bir kazaya yol açacağı kesin.
> MANDARİN Geleceğin dili.

6.

HABERLER BAZEN BASMAKALIP ya da ters olan bu yargılarına bizim de katılmamızı sağlamayı nasıl becerir?

Bunun nedeni her şeyden önce haberlerin türlü araçlar kullanarak son derece otoriter görünmeyi başarmasıdır. Bir kere, hangi kriterlere dayanarak neyin haber olacağına kimin karar verdiğini bütünüyle anlamayız – dolayısıyla haber bültenleri sanki doğa ya da bizim parçası olmadığımız ve hakkında soru sormanın saygısızlık sayılacağı daha yüksek bir merci tarafından hazırlanıyor gibi

görünür. Bir olayın seçilip "haber" yapılması kararının arkasındaki oldukça tesadüfi ve insani dinamikleri unuturuz.

Haberlerin oluşturulma biçiminde bile bir tür cilveli ketumluk söz konusudur. Örneğin başbakanın bir gün önce verdiği demece ekleyecek hiçbir şeyi olmadığını belirttiği tek cümlelik sert beyanını kaydetmek için, Brüksel'deki Justus Lipsius binasının girişindeki bariyerin arkasında, yağmur altında üç saat beklemek zorunda kalan politika muhabirinin o süreyi nasıl geçirdiğiyle; öğle arasında sandviç yerken şöyle bir göz gezdirebileceğimiz bir haber ortaya çıksın diye, Mali'deki isyancı çeteye ulaşmaya çalışan Kuzey Afrika muhabirinin geçirdiği tüyler ürpertici yirmi iki saatle ilgili; ya da sırf yeni ve ilginç bir yağmurluğa hayran olma keyfini yaşayalım diye, hayatının birçok saatini bir aktrisin Beverly Hills'teki bir kafeden çıkmasını bekleyerek geçiren fotoğrafçının çektiği eziyetlerle ilgili pek az şey duyarız.

Colorado'da ya da Finlandiya'nın kuzeyinde yer alan veri merkezlerindeki, yarım kilometrelik diziler halinde yan yana duran, pis kömür ve doğal gazla çalışan, siyah, devasa bilgisayar sunucularını düşünmememiz, hatta onların varlığından haberdar dahi olmamamız gerekir: Onlarınki, bizim hafif ve pırıl pırıl ekranlarımızla üstü örtülen karanlık, fiziksel bir gerçekliktir.

Manşetlerinin altında kendinden fazlasıyla emin, gayri şahsi bir saygınlığa sahip gibi görünseler de, haberlerin içeriğine meleklerin yaptığı özel bir oturumun ardından doğaüstü fermanlarla karar verilmez. Bu kararlar, makul maddelerden oluşan bir liste çıkarmak için mücadele eden, genellikle oldukça bitkin ve baskı altındaki editörler tarafından, pencereli ofislerde yapılan bezdirici toplantılarda, top kek ve kahve eşliğinde verilir. Atılan başlıklar gerçekliğin tam bir suretini oluşturamaz; gün be gün insan soyunun başına gelen milyarlarca hadisenin oluşturduğu havuzdan konu seçerken kullanılan önseziler ile biz ölümlülerin sahip olduğu ve önyargıların, yanılgıların, zaafların tuzağına düşmemize neden olan önseziler birbirinin aynısıdır.

Afrika'da çıkan bir savaşın, bir ayakkabı koleksiyonunun tanıtımından; hayvanat bahçesinden kaçan bir kaplanın, enflasyonla ilgili birtakım rakamlardan; orta sınıftan güzel, beyaz bir kızın tecavüze uğramasının, evsiz siyah bir adamın kafasının kesilmiş olmasından; maden şirketlerinin düşüşe geçen hisselerinin, bir çocuğun ağzından çıkan ilk kelimelerden daha öncelikli olup olmadığına karar veren sınıflandırma yöntemleri, bir toplumun tamamen kendisine özgü olan ve su yüzüne çıkmayan önyargıları hakkında fikir verir.

Özgünlüklerini ve bağımsız kafa yapılarını tanıtmak için bir hayli enerji sarf eden haber kuruluşlarının, bugün dünyada neler olup bittiğini anlamaya yönelik o mühim soruya sık sık kesin bir cevap verebiliyormuş gibi görünmesine en azından biraz olsun şüpheyle yaklaşmalıyız.

7.

MARKALARIN HİMAYESİ ALTINDA yayımlanmak da haber metinlerine güç kazandırır. Masada karşımızda oturan biri tarafından söylenmiş olsa muhtemelen çok daha etraflıca irdeleyeceğimiz fikirler, belirli yayın organlarının künyesi altında göründü mü neredeyse mitolojik bir güç kazanır.

Savaşa girme gerekçeleri üzerine bir makalenin geçerliliğini, Neo-Gothic Cheltenham yazı karakterli *New York Times* başlığı altında sunulduğu zaman sorgulama ihtimalimiz ya da başkanlık bütçesini savunan bir tezin tutarlılığını, Fenway fontlu *Le Monde*'un ağırbaşlı ve dolgun sütunlarında karşımıza çıktığı zaman irdeleme ihtimalimiz daha düşüktür.

Bir marka tek başına, bizi altındaki içeriğe şüpheyle yaklaşıp onda kusur bulmaktan caydırabilir.

8.

YAYIN ORGANLARININ GÖRÜNÜŞTEKİ çokluğuna rağmen birçok alanda sorulan sorular, rahatsız edici darlıktaki sınırların ötesine bir türlü geçemez.

Eğitim alanında sınıf mevcutları, öğretmen maaşları, uluslararası fikstürde ülkenin sergilediği performans ve özel okullar ile devlet okulları arasındaki doğru dengeyle ilgili haberler yayınlamak "normal" görünür. Ama ders programlarının gerçekten anlamlı olup olmadığını; bu programların öğrencileri, iyi hayatlar yaşamaları için son derece gerekli olan duygusal ve psikolojik becerilerle donatıp donatmadığını sorgulamaya kalkmak çok garip, hatta delice görünme riski taşır.

Konut sorunu söz konusu olduğunda, haberler, inşaat şirketlerinin iyi çalışmasının nasıl sağlanacağını, ilk kez ev sahibi olacakların ev almasının nasıl kolaylaştırılacağını ve doğanın ihtiyaçları ile işçilerin ve şirketlerin ihtiyaçları arasındaki dengenin nasıl kurulacağını düşünmeye yönlendirir bizi. Ama "Şehirlerimiz neden bu kadar çirkin?" misali, iptidai, kulağa uçuk kaçık gelen sorular sormak için vakit ayırmaya pek yanaşmaz.

Ekonomiyle ilgili konularda, tüm enerjimizi doğru vergilendirme seviyesinin ne olması gerektiğini ve enflasyonla en iyi nasıl mücadele edebileceğimizi düşünerek harcarız. Ama emeğin karşılığıyla, adaletin doğasıyla ve piyasaların gerçek rolüyle ilgili daha özel ve nispeten konunun dışında kalan sorular yöneltmemize ana akım medya hiç önayak olmaz.

Haber metinleri olayları öyle bir şekilde sunar ki, onları bütünüyle farklı biçimlerde tahayyül etme arzumuz ve hatta becerimiz bile körelir. Göz korkutucu gücü aracılığıyla, haberler insanı uyuşturur. Hiç kimse böyle bir sonuç için özellikle çaba harcamış olmasa da, daha belli belirsiz olan ama önemli olma potansiyeli taşıyan kişiye özel fikirler ezilip gider.

9.

SUÇ KISMEN PARAYA atılabilir. Haber şirketlerinin finansman gereksinimi, çok sayıda kişinin çok hızlı bir şekilde rağbet etmeyeceği fikirler ileri sürmenin altından kalkamayacak hale düşmelerine neden olur. Bir sanatçı eserlerini elli müşteriye satsa düzgün bir şekilde yaşamını sürdürebilir; bir yazar elli bin kişilik bir okur kitlesine sahipse geçinip gidebilir, ama en az büyük bir metropolün nüfusu kadar takipçisi olmayan bir haber kuruluşu faturalarını ödeyemez. Eldeki malzemenin bu kadar fazla kişinin hoşuna gitmesini sağlamak için kim bilir ne tür uzlaşmalara gidilir, nevi şahsına münhasır ve faydalı gariplikler kim bilir nasıl da bastırılmak zorunda kalınır... Bilgelik, akıl ve keskin zeka yirmi milyon takipçide bol keseden bulunan özellikler değildir.

10.

DÜNYA ÇOK BÜYÜK ve karmaşık olduğu için tek bir kuruluşun onunla ilgili verimli sorular sorabilme becerisi daima yetersiz kalacaktır. Haber kuruluşları, ebediyen tanımlanması güç ve değişken kalmaya devam edecek gerçekliğe dair, yarım yamalak ve bazen son derece hatalı saptamalar yapabilmekten öteye gidemeyecektir.

Dolayısıyla genel görüşlerle gereğinden fazla uyumlu bir bakış açısıyla her karşılaştığımızda, aynı Flaubert gibi, bizim de zihnimizde alarm zilleri çalmalıdır. En güzel fontların ve en otoriter ve inanılır başlıkların altına gizlenebilecek olan muhtemel büyük saçmalıklara her zaman kuşkuyla yaklaşmalı ve onlara karşı tetikte olmalıyız. Flaubert edebi klişelere karşı nasıl tetikteyse, biz de medya klişelerine karşı tetikte olmalıyız. Birincisi romanları, ikincisi ülkeleri batırır.

III.
DÜNYADAN HABERLER

Bilgi / Hayal Gücü

Uganda'da düzenlenen bölgesel zirveye katılan bir yardım kuruluşu, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin doğusunda insani felaket yaşanacağı uyarısında bulundu. Oxfam isimli yardım kuruluşu, milyonlarca kişinin milis kuvvetlerinin insafına kaldığını; ayrıca cinayet, tecavüz ve yağmalama olaylarında şiddetli bir artış yaşandığını belirtti. Kuruluşa göre, isyancılara odaklanan güvenlik kuvvetleri daha zayıf durumdaki bölgelerle ilgilenemiyor. Birleşmiş Milletler yaklaşık 250.000 kişinin olaylardan ötürü evini terk etmek zorunda kaldığını açıkladı.

BBC

1.

HABER KURULUŞLARI BEKLENMEDİK biçimde idealist yerler olabilir. BBC'nin Londra'daki merkezinin girişinde duvara asılı Latince yazıda şöyle der:

> Bu Sanat ve İlham Perileri Tapınağı, 1931 senesinde Radyo Televizyon Yayıncılığı'nın ilk idarecilerince Ulu Tanrı'ya adanmıştır. [...] Temennileri [...] barışa veya arılığa düşman her şeyin bu müesseseden uzak durması ve kulağını güzel, dürüst, iyi habere vermiş olanların, bilgeliğin ve doğruluğun yolundan şaşmamasıdır.

Üst kata çıkan bir ziyaretçi bu idealizmin bir kısmının nasıl eyleme dönüştürüldüğünü görebilir. Burada dünyanın en sorunlu ve en talihsiz bölgelerinde meydana gelen olayları izlemekle görevli bürolar bulunur. Afrika'yla ilgilenen ekip bütün bir katı kaplar; sırf Somali üzerine haber yapan sekiz kişi vardır; Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin üç kişiden oluşan ekibinin ofisinde koltuklu bir bölüm ve Portland Sarayı'na nazır büyüleyici bir manzara vardır.

Haberler hakkındaki idealist yaklaşıma göre, kötülük, edilgenlik ve ırkçılığın başlıca müsebbibi cehalettir. Dünyanın diğer yerlerinde gerçekten neler olup bittiğinin öğrenilmesine yardımcı olmak, önyargı, korku, düzenbazlık ve saldırganlık ihtimalinin azalmasını sağlar. Haberler dünyayı daha güzel bir yere dönüştürebilir.

2.

YİNE DE BU mantıkta tam oturmayan bir şeyler vardır; BBC haber internet sitesinin günlük trafiği ve okuma sayıları incelendiğinde bu hemen ortaya çıkıverir:

Cambridge Düşesi Temmuz Ayında Doğum Yapacak *(5,82 Milyon)*
Britanya'nın Birçok Bölgesinde Şiddetli Kar Yağışı Bekleniyor *(4,34 Milyon)*
Bowie'nin Dönüş Parçası En Çok Dinlenen İlk Ona Girdi *(2,52 Milyon)*
Nijerya'nın Kogi Eyaleti'nde Kiliseye Saldırı: 19 Ölü *(9.920)*
Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Doğusu İnsanlık Felaketiyle Karşı Karşıya *(4.450)*
Güney Afrika, KwaZulu-Natal'da "Kabileler Çatışması": Beş Ölü *(2.540)*
Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde Anlaşmazlık: Kagame ve Kabila Uzlaşmaya Varamadı *(1.890)*

Aydınlanma'nın en büyük hedefi bir bakıma gerçekleşmiş sayılır: Artık sıradan vatandaş da dünyanın herhangi bir ülkesinde meydana gelen olaylarla ilgili bilgilere neredeyse anında ulaşabiliyor. Ne var ki aynı zamanda aslında son derece şaşırtıcı olan bir durumu da öğrenmiş bulunuyoruz: *Ne olup bittiği kimsenin pek de umurunda değil.*

3.

BİR KABİLE ÇATIŞMASINDAN ZİYADE bir pop şarkısına, Orta Afrika'da raşitizmden sıtmaya birçok hastalıkla cebelleşen yüz bine yakın çaresiz çocuktan ziyade Britanya Kraliyet Ailesi'ne katılacak bebeğe daha çok (hem de açık ara) ilgi gösterilmesi hakkında haber kuruluşlarının beylik tepkisi halkı yüzeysellikle suçlamaktır.

Peki, müthiş seviyelere varan bu ilgisizliğin tek suçlusu ya izleyici değilse? Ya izleyici ve okurların yabancı ülkelerde neler olup bittiğine pek aldırış etmemesinin *esas* nedeni, yüzeysel ya da berbat insanlar olmamız ve aktarılan olayların tabiatı gereği sıkıcı olması değil de, sadece *haberlerin bize* yeteri kadar *ilgi çekici bir biçimde ak-*

tarılmamasıysa? Ya dünyaya duyduğumuz ilgiyi kaybetmemizin başlıca nedeni, haber kuruluşlarının dünyanın bize nasıl *anlatılacağına* ilişkin varsayımlarının hatalı olmasıysa?

4.

BU VARSAYIMLARIN İLKİNE göre, her habercinin mutlaka sahip olması gereken en önemli teknik beceri, doğru bilgiyi eksiksiz bir biçimde toplayabilmektir. Haber kuruluşları her şeyden önce izleyicilerinin cehaletiyle savaştıklarını varsaydıkları için, doğru bilgi toplamak, gazetecilik okullarının eğitimsel öncelikler listesinde en üst sırada yer alır. Bu alanda yeni olanlara, her olayın kilit oyuncularının fikirlerini alıp yazıya dökmeleri, iddialarını olgularla ve rakamsal verilerle desteklemeleri, ilgiyi dağıtacak süslü ifadeler kullanmaktan kaçınmaları ve ne yapıp edip yazılarını her tür kişisel ve kültürel yanlılık içeren fikirden arındırmaları öğretilir.

Tüm bu stratejiler gayet mantıklı görünür. Halbuki buradaki sorun, izleyicilerin derdinin, haber kuruluşlarının koyduğu tanıdan biraz farklı olmasıdır: Aslında izleyiciler *cehaletten* ziyade *umursamazlıktan* mustariptir. Artık yabancı ülkelerle ilgili eksiksiz bilgi edinmek zor bir şey değil; esas mesele bu haberlere içten bir ilgi duymamızın nasıl sağlanacağıdır. Gerilla saldırısında kaç kişinin öldüğünü, selde kaç kişinin boğulduğunu ya da düzenbaz bir başbakan yüzünden kaç kişinin varını yoğunu kaybettiğini ortaya koyan bir haber hazırlanırken karşılaşılan güçlükler teknik ve idaridir; buradaki muhabirin sabırlı ve cesur olması ayrıca ağır işlerin altından kalkmaktan zevk alması yeterlidir. Fakat izleyiciyi ya da okuru bu tür olaylara *ilgi duymaya* ikna etmek bütünüyle başka (ve çoğu zaman göz ardı edilen) bir iştir. Üstelik bu iş için gerekli olan beceriler, haber kuruluşlarının dış haberler bürolarınca neredeyse her zaman görmezden gelinen bir alana aittir.

Sanat, en kullanışlı biçimde, insanların aklına kavramların etkili bir şekilde işlenmesini sağlayan bir disiplin olarak tanımlanabilir. Edebiyatta, gazetecilikten farklı bir şekilde, usta bir yazar okurun ilgisini çekebilmek için hikâyenin iskeletinin tek başına yeterli olmayacağını gayet iyi bilir. Bir saldırının, selin ya da hırsızlığın kendi başına zaten ilgi çekici olduğunu ve bu sayede okuru gerektiği şekilde etkileyebileceğini ya da öfkelendireceğini varsaymaz. Yazarlar, ne kadar şaşırtıcı olursa olsun, hiçbir olayın okuru sarma garantisi taşımadığını bilir. İşte bu yüzden daha çok çalışmalı, zanaatlarında kendilerini geliştirmelidirler; bu da dile özen göstermek, hikâyeye can katacak ayrıntılar bulmak ve hız ile çatıyı sıkı bir şekilde kontrol altında tutmak anlamına gelir. Yaratıcı yazarlar bazı durumlarda, doğruluğu kesin olan şeylerden feragat etmeyi bile tercih edebilir – birtakım gerçekleri uyarlayabilir, olayla ilgili bir noktayı devreden çıkarabilir, söylenmiş sözleri kısaltabilir ya da bir tarihi değiştirebilirler mesela. Bunu yaparken de kendilerini suç işliyormuş gibi hissetmezler (bir muhabir böyle bir şey yaparken yakalandığında haber kuruluşlarının âdeti bunu bir suç olarak görmektir), doğruluktan daha yüce birtakım hedefler uğruna yeri geldiğinde çarpıtmalara başvurulması gerekebileceğini bilirler. Bu hedef, sabırsız ve ilgisi dağınık izleyicilerine önemli fikir ve görüntüleri iyi bir şekilde anlatabilme umududur.

5.

DÜNYADAN HABERLERİN HAZIRLANMASINA yön veren ikinci varsayıma göre, aktarılan olay ne kadar rahatsız edici, trajik ya da ölümle ilgiliyse o kadar "önemli"dir, dolayısıyla haberler hiyerarşisi içinde o derece yüksek bir noktaya yerleştirilmesi gerekir. Gazeteciler ve editörler, herhangi bir olayın önemini belirleyen unsurun tuhaflığı ve sıradışılığı olduğuna inanma eğilimindedir; bu da neredeyse her zaman söz konusu olayın son derece

korkunç, kanlı ve canice olmasıyla aynı anlama gelir. Dolayısıyla otuz kişinin ölümüyle sonuçlanan bir bombalama olayı, bir balıkçı kasabasında geçen huzurlu bir günden daha çok haber değeri taşır; kurbanlarının ciğerlerini üç saat içinde parçalayan tropik bir salgının ortaya çıkması, ekinlerin rahatça hasat edilmesinden, ve güvenlik güçlerinin işkence yaptığının anlaşılması, Ürdün Nehri'ne nazır kırlarda beraberce tabule salatası ve yaprak dolması yenen öğle yemeği ritüellerinden daha önemli kabul edilir.

Bu görüşün sorunlu yanı, belirli bir bölgede normal olarak kabul edilen şeylerin ne olduğuna ilişkin herhangi bir fikrimiz olmadığı sürece, *a*normal olan durumların değerini anlamakta ve bu durumlara ilgi duymakta bir hayli zorlanacak olmamızdır. Bir yerde yaşanan üzücü ve dehşet verici kesintilerin bizi adamakıllı endişelendirebilmesi için o yerin normal hali, gündelik hayatı, rutinleri ve halkının mütevazı umutları hakkında bir fikre sahip olmamız şarttır.

Ne var ki dünyanın diğer ülkeleri söz konusu olduğunda, haber medyasının sahip olduğu inanılmaz teknolojik imkânlara, onca haber bürosuna, muhabire, fotoğrafçıya ve kameramana rağmen, bize gündelik olaylarla ilgili hiçbir bilgi verilmez. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yaşayan bir insan acaba hayatında hiç normal bir gün geçirebilmiş midir, bilmeyiz. Çünkü şimdiye dek Batılı haber kuruluşları böyle bir durumu kaydetmemiştir. Bolivya'da okula ya da kuaföre gitmek nasıl bir şeydir, hiçbir fikrimiz yoktur; Somali'de iyi bir evliliğe benzeyen bir şey olası mıdır, bizim için tamamen bir sırdır; aynı şekilde Türkmenistan'da ofis hayatının nasıl olduğu ya da Cezayir'de yaşayanların hafta sonlarını nasıl geçirdiği bizim için bütünüyle birer muammadır. Haberler bizi yalnızca "önemli" saydığı olayların –depremlerin, toplu tecavüzlerin, bütün bir kasaba halkının uyuşturucudan serseme dönmüş katiller tarafından yok pahasına katledilmesinin– içine atar ve bu olayların bizi gerektiği gibi sarsmasını ve içine çekmesini bekler.

İşin aslı şudur ki, dehşet verici olaylara ilgi gösterebilmemiz için, bize önce kendimizi özdeşleştirebileceğimiz davranış ve tutumların sunulması ve tüm insanlığa özgü muhtelif dünyevi anların ve ayrıntıların aktarılması gerekir. Böyle anlar üzerinde durmak, hiçbir şekilde "ciddi" haberlere duyduğumuz ilginin dağılmasına neden olmaz; bilakis tüm dehşet verici ve yıkıcı olaylara duyulacak içten ilginin dayanabileceği bir taban sağlar.

Bu önermeyi eleştirenler, sınırları dahilinde meydana gelen olağandışı hadiselere ilgi duymak için kendi ülkemizdeki gündelik hayatla ilgili haber dinlemeye ya da izlemeye ihtiyaç duymadığımıza, bu hadiselere her şekilde, içgüdüsel olarak ilgi gösterdiğimize dikkat çekebilir. Ama bu savda diretmek, kendi vatanımızda gün be gün yaşamak suretiyle otomatik olarak sıradan olana ilişkin bir kavrayış geliştirmiş olduğumuzu unutmak anlamına gelir. Trene binmek, toplantılara katılmak, dükkânları gezmek, çocukları okula götürmek, flört etmek, gülmek ve kızmak nasıldır, biliriz – Newcastle'da birinin kaçırıldığını ya da Edgbaston'da bomba patladığını duyduğumuz anda kulak kesilmemizin nedeni işte tam olarak budur.

Geleceğin ideal haber kuruluşları, anormale ilgi göstermek için önceden normalle ilgili bilginin gerekli olduğunu kabul ederek, düzenli aralıklarla bu tanıya uygun haberler hazırlanmasını sağlamalıdır – dünyanın en uzak ve en tahrip edilmiş köşelerinde bile olsa, hiçbir şekilde değişmeden varlığını gösteren insan doğasına özgü yanlar da buna dahildir. Addis Ababa'daki sokak partileri, Peru'da aşk, Moğolistan'danki kaynanalar ve kayınbabalarla ilgili fikir edinen izleyiciler, bundan böyle etrafı silip süpüren bir tayfun ya da zorlu bir darbeye biraz daha fazla ilgi göstermeye meyilli olacaktır.

6.

DIŞ HABERLERİN YAYINLANMASINDAKİ nihai amaca ilişkin bir varsayım daha söz konusudur. Dış habercilik şu anki haliyle, tamamen devletin ve şirketlerin önceliklerine uyarak neredeyse sadece orduyla, ticaretle ya da insani krizlerle ilişkili sorunlar üzerinde durur. Dış haberler bize kiminle ve nerede savaşmamız gerektiğini, kiminle ticaret yapıp kime sempati beslememiz gerektiğini söylemek ister.

Ama söz konusu üç ilgi alanı büyük çoğunluğumuz için gerçekten öncelikli değildir. Dış haberler bundan çok daha derin, daha metafiziksel bir boyuta sahip, Öteki'ni insanlaştırmamızı sağlayacak bir araç olmalıdır – dağların ardındaki ya da denizlerin ötesindeki bu yabancı, bize içgüdüsel olarak itici gelir, canımızı sıkar, bizi korkutur ve eğer kimsenin yardımı olmazsa onunla herhangi bir ortak noktamız olabileceği asla aklımıza gelmez. Dış haberler bizleri, birbirimizin gözünde daha insani kılmanın yollarını bulmalıdır ki, aşılamazmış gibi görünen coğrafi, kültürel, ırksal, sınıfsal bariyerlerin ötesine geçilebilsin ve birbirinden farklı olanlar arasında dostça duygular filizlenebilsin.

Yüce gönüllü birçok haber kuruluşu, yabancı ülkelerden gelen göçmen akınına sinirlenenlere sert bir şekilde çıkışmıştır. Fakat bu görüş, yabancılara duyulan tepkisel şüphenin, cehaletin gayet sıradan hatta neredeyse doğal bir sonucu değil, bir tür şeytanlık göstergesi olduğunun varsayılmasından kaynaklanır – halbuki haber kuruluşları (bir işe yaramayan, suçlayıcı, dar görüşlülükten doğan ithamlarda bulunmak yerine) haberlerin daha yaratıcı bir şekilde hazırlanmasını sağlasa, bu cehaleti azaltabilmek için sahip olduğu müthiş gücü kullanmış olur.

Dış haberler, belirtilen amaçlarına ulaşabilmek için sanatın bazı tekniklerini kullanmaya gönüllü olmalıdır. George Eliot'un da dediği gibi, sanat "deneyimlerimizi çoğaltmak ve kişisel çevremizin sınırlarının ötesindeki insanlarla ilişkilerimizi genişlet-

mek" suretiyle bize yardım edebilecek bir mecradır. Eliot'a göre, sanatın en önemli faydası "halden daha iyi anlamamızı" sağlamasıdır. Halden daha iyi anlayabilmeye bugün her zamankinden fazla ihtiyacımız var; bunun nedenlerinden biri edindiğimiz bilgilerin büyük çoğunluğunun bize, benliğimize işlemesi mümkün olmayan veriler ya da soyut olgular halinde ulaştırılmasıdır ("Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Doğusunda İnsanlık Felaketi"). Eliot sözlerine şöyle devam eder: "Temeli genellemelere ve istatistiklere dayanan bir söylemin yarattığı halden anlayış bayağıdır [...] ama insan hayatının, büyük bir sanatçının çizebileceği türden bir portresi ortaya konduğunda, en yüzeysel, en bencil kişiler bile şaşırıp kendilerinin dışındaki şeylere ilgi duyarlar; buna ahlak duygusunun hammaddesi de denebilir."

Dış haberlerin görevi özetle, "kendimizin dışındaki şeylere ilgi" duyabilmemizi sağlamak ve bu sayede başkalarıyla ve başka toplumlarla aramızda hayali bir bağın, pratik bir yardımlaşmanın ve karşılıklı anlayışın gelişmesini kolaylaştırmak olmalıdır.

Haberlerin daha uzak, bir anlamda psikolojik bir gerekçesi de olaylara uzaktan bakmamızı sağlayarak bakış açılarımızı düzeltmektir. Tek bir toplumda yaşadığımız için, kendi uygarlığımızın –örneğin kanunlarımızın nispeten kapsamlı oluşu, toplumsal alışkanlıklarımız, eğitim geleneklerimiz ve ulaşım ağlarımız gibi– iyi yanlarını takdir etmeyi, hatta onların farkına varmayı çok kolay unutabiliriz. Bunları elde etmenin neden o kadar güç olduğunu anlayamayız. Yabancı ülkeler, kendi ülkemizi ve hayat tarzlarımızı değerlendirebilmemiz için bir kıstas sunar; kendi ulusumuza özgü gariplikleri, görmezden geldiğimiz hususları ve kuvvetli yanlarımızı anlamamıza yardımcı olabilir. Yabancı ülkelerle ilgili haberler, normalde yalnızca şikayetçi olduğumuz ve suçladığımız, kusurlu özgürlüklerimizi ve topraklarımızın göreli zenginliklerini yeni bir gözle değerlendirmeye itebilir bizi. Ya da fazlasıyla aşina olduğumuz problemlerin, dünyanın başka yerlerinde daha doğru çözümlere ulaştığını görebiliriz. Kaçınıl-

mazmış gibi görünen şeylerin, değişmeye açık kültürel seçenekler olduğu ortaya çıkabilir.

Bize çok fazla yakın ve aşırı yaygın olduğu için göremeyeceğimiz her şeyin tüm göreli iyi ve kötü yanlarının altını çizmek haberlerin görevlerinden biri olmalıdır.

7.

ŞÜPHECİLER BU İŞE biraz naifçe yaklaştığımızı savunacak, bazı özel durumlar haricinde yurtdışında meydana gelen olaylara gerçekten ilgi duymamızın mümkün olmadığını iddia edecektir. Bu teze göre dış haberler bizi her daim sıkacaktır, çünkü hepimiz aslında yalnızca "kendimizle" ilgiliyizdir; ailelerimiz, arkadaşlarımız, can güvenliğimiz, işlerimiz ve soluduğumuz havanın dışındaki şeyler bu kategorinin katı sınırlarının dışında kalır. Dolayısıyla örneğin televizyonu açıp İtalyan hükümetinde yeni meydana gelen olaylarla ilgili bir habere denk gelirsek (Roma'daki Palazzo Madama'da toplanan Senato della Repubblica'da bütçe süreci yeniden kargaşaya neden oldu; eski bağlar yıpranıyor, yeni ittifaklar kuruluyor), hiç kuşkusuz esneyerek kanalı değiştiririz.

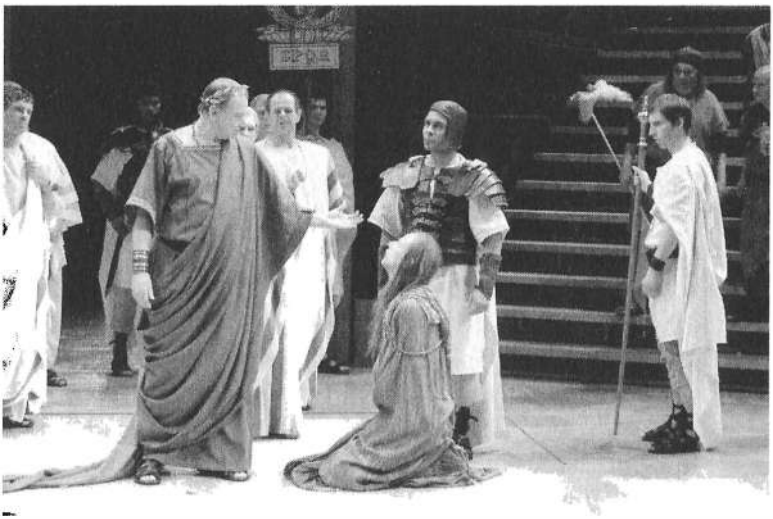
Ne var ki bütün mesele bu olamaz; çünkü içimizde doğuştan var olan merak aslında bu görüşün ileri sürdüğünden çok daha sebatkârdır. Bizler, çağdaşımız olmayan, bizden yüzlerce hatta binlerce yıl önce var olmuş, yabancı ülkelerde yaşamış, ülke yönetmiş ve ölmüş, garip isimli ve bir o kadar garip mesleklerle uğraşmış, yaptıkları şeylerin kendi hayatlarımız üstünde doğrudan hiçbir etkisi olmayan kişilerin başlarına gelenlere kendimizi kaptırmaya ve hatta üzülüp ağlamaya gayet yatkınızdır. Karanlık bir tiyatro salonunda, verilecek arayı aklımıza dahi getirmeden iki saat on beş dakika oturup Marcus Brutus adlı bir Antik Romalının, arkadaşı Gaius Cassius'tan Senato'da yapılan kumpas planlarıyla ilgili endişe verici haberler almasını konu edinen hikâyeyi dikkat kesilerek izleyebiliriz.

Nasıl oluyor da William Shakespeare'in *Julius Caesar*'ında neler olduğuna ilgi duyabiliyoruz? Kıymetli zihinsel becerilerimizi, kendi tasalarımızdan böylesine uzak bir şeye harcamaya niçin istek duyuyoruz? İşte bunun yanıtı: Bu oyun her ne kadar birkaç bin yıl önce İtalya Yarımadası'nda yaşanan birtakım politik entrikalarla ilgiymiş gibi görünse de, aslında başından sonuna ve eş zamanlı olarak *bizimle* de ilgilidir.

Hikâyeler doğru düzgün anlatıldığında, iki farklı düzeyde işleyiş gösterebilir. Yüzeyde, belirli bir zaman ve yer, belirli bir yerel kültür ve toplumsal grupla ilişkili birtakım olayların *teferruatıyla* uğraşırlar – kendi yaşantımızın dışında kaldığı anda bizi sıkma eğiliminde olanlar da işte bu ayrıntılardır. Ama teferruatın bir kademe altında *evrenseller* gizlidir; bunlar ise hikâyelerin zamansal ve coğrafi kurgularının ötesindeki psikolojik, sosyal ve politik mevzulardır; insan doğasının değişmez esasına dayalıdırlar.

Politika Haberleri
İtalya Cumhuriyeti'ndeki önemli ve utanç verici bir şekilde sıkıcı gelişmeler.

Julius Caesar
Roma Cumhuriyeti'ndeki önemli ve garip bir şekilde sürükleyici gelişmeler.

Teferruatın dilinde, Shakespeare'in tarihsel oyunu Antik Roma'yla "ilgilidir"; Caesar'ın Pompeii ile uzun süredir devam eden savaştan galip dönmesinin ardından, Gaius Cassius'un, Marcus Brutus'un desteğiyle onu öldürmeyi planlamasının etrafında dönen oldukça esrarlı olayları konu alır. Ama *Julius Caesar* evrensellerin dilinde, arkadaşlarımıza ne borçlu olduğumuza nasıl karar vereceğimiz, vatanımıza neler vermemiz gerektiği, dedikodulara ve komplolara nasıl tepki göstermemiz gerektiği, kaygı ile panik arasındaki farkı nasıl anlayacağımız gibi ebedi konuları ele alır. İyi niyetin nasıl felaketle sonuçlanabileceğine bakar ve iyi kalpli, düzgün insanların iş ve ilişkilerinde bile hata ve gafletin nasıl roller oynadığı üzerinde durur.

Sıradan bir haber metninin Shakespeare'inki gibi bir ustalıkla yazılmasını bekleyemeyiz, ama bilhassa teferruat insanı bezdirecek kadar yabancı göründüğü zamanlarda, evrensellere Shakespeare'in gösterdiği kadar ilgi göstermesinde diretebiliriz. Olayları öyle şekillerde anlatmak mümkündür ki, bunlar koşullara bağlı ve kültürel uçurumları aşarak bilginin aktarılmasına yardımcı olabilir, ayrıca diğer insanların sahip olduğu sayısız deneyimi daimi olarak ilham alabileceğimiz, bize yol gösterebilecek, sezgilerimizde ve almamız gereken tedbirlerde bize destek verebilecek kaynaklar olarak görmemizi sağlayabilir.

8.

UZAK DİYARLARLA İLGİLİ tüm heyecanımızı yitirmiş değiliz. Bizler geçtiğimiz çağlarda egzotik olduğu iddia edilen topraklarla ilgili hikâyeler dinlemek için sıra beklemiş insanların soyundan geliyoruz. Sorun, modern haber medyasının geliştirdiği –eksiksiz doğruluğa sahip, teknolojik olarak hızlı, gayrişahsi ve kriz odaklı haberlere öncelik tanıyan ve bu kriterlere uymayanları neredeyse tamamen dışlayan– haber hazırlama yöntemlerinin yanlışlıkla bir tür küreselleşmiş dar görüşlülüğe yol açmış olma-

sıdır: Çok bilgili ama bir o kadar da kayıtsız haldeyizdir; yanlış türde birazcık bilgi, merakımızın menzilini genişleteceği yerde daralmasına neden olmuştur.

Ama aslında büyülenme ve halden anlama duygularımız sadece hafif bir uykuya dalmıştır. Onların eski gücüne kavuşması için dış haberlerin tek yapması gereken sanatın bazı yöntemlerine teslim olmaktır.

Ayrıntılar

Uganda hükümetinin maliye müfettişi, Başbakan Amama Mbabazi'nin ofisinden özel hesaplara milyonlarca dolarlık para aktarımı yapıldığını bildirdi. Mbabazi ofisinden para çalındığını doğruladı ama kendisinin olayla herhangi bir bağlantısı olmadığını iddia etti. Uganda Cumhurbaşkanı'nın danışmanı John Nagenda, söz konusu yolsuzluktan sorumlu olanların adalet karşısına çıkarılmasını sağlamak konusunda hükümetin kararlı olduğunu belirtti ve Ugandalıların artık "yolsuzluğa tahammülü kalmadığını" sözlerine ekledi. Mbabazi yolsuzluk iddialarını reddetti, ama ofisinden "yüklü miktarda para çalındığını" doğruladı.

BBC

1.

BBC'NİN UGANDA BÜROSUNA yaptığım bir ziyaret sırasında, bir yandan BBC Nijerya'dan bir muhabirin getirip bonkörce bizlerle de paylaştığı muzlu pastayı zevkle yerken, bürodakilerin ülkeleriyle ilgili o kadar emek vererek topladıkları ve duyarsız bir dünyaya yaymak üzere oldukları haberlere pek ilgi duyamadığımı elimden geldiğince nazik bir şekilde ima etmeye çalıştım – o günkü haberler arasında, Uganda Başbakanı'nın ofisinden on iki milyon dolarlık yardım parasının utanmazca çalınmış olması da yer alıyordu.

2.

UGANDA'YLA İLGİLİ POLİTİKA haberleri açısından bu olayın son derece önem taşıdığı aşikârdı. Ama konuyla ilgili haber, BBC'nin web sitesinde talihsiz bir şekilde başka haberlerle yarışmak durumunda kalmıştı: Bunların ilki, evli bir futbolcunun Britanya'nın en ünlü televizyon şeflerinden birinin karısının kollarındayken fotoğraflanmış olmasıyla ilgili bir haberdi. İkincisi ise Amerikalı bir internet milyarderinin Monte Carlo sahilinde demirlemiş yatında tuhaf koşullar altında yaralanmış olan Fransız bir aktrisle ilgiliydi. Tahmin edilebileceği üzere Uganda'yla ilgili haberin pek şansı yoktu.

BBC Uganda muhabirleri, benim ve toplumumun ilgisizliği karşısında aslında –gayet haklı bir şekilde– olabileceklerinden daha bağışlayıcıydı. Nihayet aralarından biri, ergenlik döneminde birkaç yılını ülkenin kuzeyindeki bir mülteci kampında geçirmiş olan Ugandalı genç bir muhabir, yapabileceğim en iyi şeyin Uganda'ya *gitmek* ve ülkeyi kendi gözlerimle görmek olabileceğini söyledi, belki böylece şimdiye kadar içimde filizlenmemiş olan ilgi kendini gösterebilirdi.

3.

BEN DE GİTTİM; gitmeyi istediğimden değil, tam da gitmeyi hiç istemediğim için gittim – neden gitmek istemediğimi anlamak istiyordum. Moral bozucu genişlikte bir izleyici kitlesinin neden yabancı ülkelere karşı hiç ilgi duymadığını ve haberlerin bu kopukluk ve ilgisizliğin desteklemesinde ya da yaratılmasında ne gibi bir rolü olduğunu daha iyi anlayabilmek için gittim.

Beni şaşırtan ilk şey Uganda'ya ulaşmak için yolculuk etmem gerekmesi oldu. Az çok aşikâr olan bu ayrıntının görmezden gelinmesinde teknolojinin payı büyük. İnsanlık tarihinin büyük kısmında, deniz aşırı yolculuk ve iletişimin doğurduğu engellerin aşılması öyle güçtü ki, ülkeler arasındaki coğrafi –ve haliyle psikolojik ve kültürel– uzaklık sürekli ve otomatikman vurgulanıyordu. Okyanusu geçmek, hatta en basitinden bir mesaj göndermek bile o kadar çok zaman alıyor ve öyle pahalıya patlıyordu ki, herkes bugün artık kaybolmaya yüz tutmuş bir değere sahip oluyordu. (Bugün ekrana dokunduğumuz anda –tek kuruş ödemeden– ışık hızında bir yolculukla, denizaltı internet hattı SEA-ME-WE-4 üzerinden, Marsilya'dan Cibuti'ye ve ardından Doğu Afrika denizaltı fiber optik hattı EASSy üzerinden Mombasa'dan Kampala'ya ulaşabiliriz ve bu noktada içimizi bir can sıkıntısı ve sabırsızlık kaplar). Bu değer, insanoğlunun deneyimleri kendi sabit ve dar bakış açımızla tahayyül edemeyeceğimiz kadar karmaşık ve ilginç olduğu için, gezegenimizin ve sayısız memleketinin türlü gizemlerine karşı her daim açık, meraklı ve alçak gönüllü olma nezaketini göstermektir.

Uganda'ya ulaşabilmenin tek yolu, hiç geri dönememe ihtimalini hesaba katarak çıkılmış, iki ay süren bir deniz yolculuğunda tehlikelerle dolu Ümit Burnu'nun etrafında dolaşarak Dar es Salaam'a varmak ve ardından çalılıkları ve çölleri aşarak iki ay boyunca da karadan ilerlemek olsaydı, bu değer doğal olarak akıllardan hiç silinmezdi. Inyanşa Gölü'ne Victoria Gölü adını takan ve Uganda'ya giden ilk Avrupalı olan John Hanning Spe-

ke, 1859'da anavatanı Britanya'ya döndüğünde Kensington'daki Kraliyet Coğrafya Topluluğu'nda meraktan kudurmuş sekiz yüz kişiden oluşan sağlam bir kalabalık karşısında seyahati hakkında bir konuşma yapmıştı. Bu izleyici kitlesi için "dış haberler"in aşırı derecede heyecan verici olduğu su götürmez. Speke onlara Tanzanya'daki Manyara Gölü yakınlarında yörenin vahşi köylülerinin saldırısına uğradığını ve bir mızrağın nasıl iki yanağını birden delip geçtiğini anlatmıştı. Bundan birkaç gün sonra ise kulağının içine giren bir böcek kulağının zarını kemirmeye başlamış ve en sonunda bıçak yardımıyla çıkarılması gerekmişti. Günümüzde Kampala şehrinin bulunduğu yemyeşil tropik tepelere nihayet ulaştığı an, 1863'te yayımlanan *Nil'in Kaynağının Keşfi* adlı çoksatan gezi kitabında son derece gerçekçi bir biçimde tanımlanmıştır:

> Alçak bir tepenin çıkıntısını aştık ve göz alabildiğine uzanan, yemyeşil, sık ağaçlarla örtülü bir manzarayla karşılaştık. Burasının tertipli ve iyi bir şekilde düzenlenmiş olması, aynı zamanda aşırı derecedeki güzelliği ve zenginliği beni müthiş etkiledi. Bengal'deki ya da Zanzibar'daki herhangi bir yer bu hususların hiçbirinde bu topraklarla aşık atamazdı; adamlarım hep bir ağızdan bağırdı: "Ah, bunlar nasıl insanlar böyle!" [...] Burada bir ay kalmaya niyetliydim, her şey öyle hoştu ki. [...] Bütün ülke arka planda engin [Victoria Gölü'nün] uzandığı, durağan bir güzelliğin resmi gibiydi. [...] Geceleyin kulübeme bir sırtlan girdi ve uyumakta olan iki adamımın arasındaki kütüğe bağlı duran keçilerimden birini kaçırdı. [...]

Bu hikâyeleri dinleyen o günün izleyicisinin, çapkın bir futbolcuyla ilgili bir anekdotun on dokuzuncu yüzyıldaki muadili olabilecek bir haber yüzünden ilgisinin dağılma riski oldukça düşüktür.

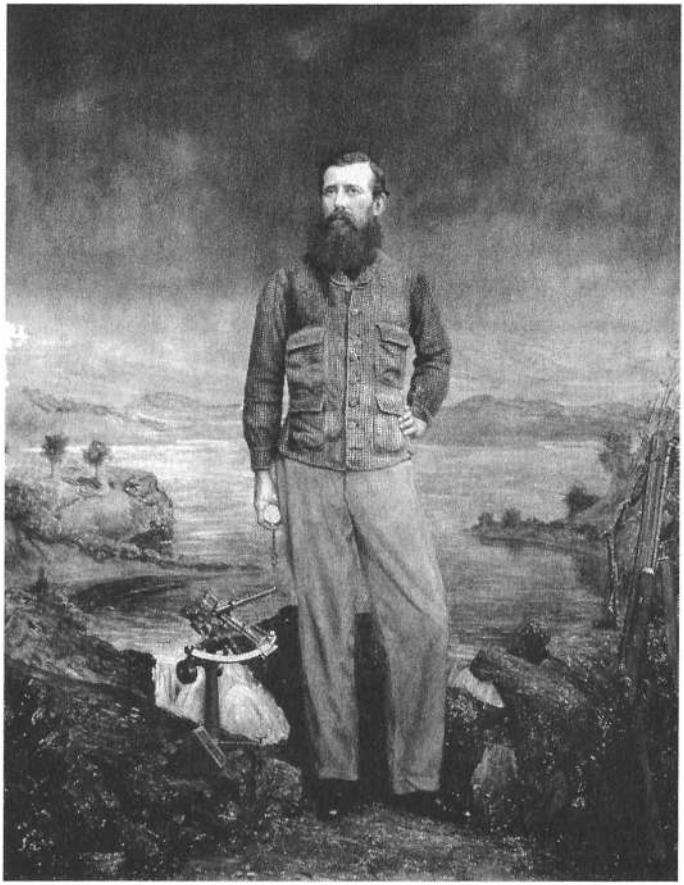
Bugün bile Uganda'ya yolculuğun alelade bir gezinti niteliğinde olduğu söylenemez: Londra'yla Entebbe arasındaki altı bin beş yüz kilometreyi kat etmek için Boeing 767'yle yapılan sekiz saatlik bir uçak yolculuğu, gezegenimizin büyüklüğünün son derece güç-

lü bir kanıtıdır. Uçakta geçirdiğiniz altı saatten sonra Çad'daki Ounianga Kébir yakınında yer alan bitmez tükenmez sapsarı çöl üzerinde uçmaya başlarsınız. Artık Avrupa çok uzaktadır. Bir saat sonra uçak Kuzey Sudan'ın hava sahasına girerken, can sıkıntısı bitmek bilmediği için, uçakta verilen derginin sayfalarını bir kez daha karıştırırsınız. Havayolunun güzergâh haritasındaki isimler bile insana heyecan verici ve garip bir şekilde şiirsel gelir: Emi Koussi, Am Ceress, Umm Buru, Muhaciriye – uçak bu noktada düşecek olsa, önceden kestirilemeyecek, bilinmeyen bu topraklarda yaşayan insanların hayatla ilgili varsayımları ve hayat tarzları bizim için son derece zorlayıcı olurdu. Sıra bir önceki gece Hounslow'da hazırlanmış atıştırmalıklara (peynir ya da yumurta eşliğinde tereli sandviç) gelir, siz onları birkaç dakika içinde yerken uçak Khogali'den Tambura'ya varmış olur; bu mesafe yürüyerek kat edilecek olsa beş gün sürer. En sonunda Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin üzerinde uçmaya başladığınızda, emniyet kemerleri ikaz ışığı yanar, kaptan teşekkür eder, göç ve sıtmayla ilgili hatırlatmaları yapar ve ardından uçak Hoima ve Luwero üzerinden Entebbe'ye doğru alçalmaya başlar; arka planda, yüzlerce ufak balıkçı teknesinin yanıp sönen ışıklarının deldiği katran gibi bir karanlığa gömülmüş Victoria Gölü uzanmaktadır.

Artık "egzotik" olan her şeye temkinli yaklaşıyoruz. Yabancı olanı böyle övmek tehlikeli bir şekilde dar görüşlü, tepeden bakarmış gibi ve hatta bir ihtimal ırkçılık gibi görünüyor. Dış haberler, gezi yazılarından ve onun beraberinde gelen her tür egzotiklik takım taklavatından kendini fiilen uzaklaştırmıştır. Tedbirli bir biçimde diğer kültürleri gereğinden fazla övmemeye ya da yermemeye gayret ettiği için, dünyanın en uzak köşeleriyle ilgili haber yapsa da bu yerlerdeki alışkanlıklara ve âdetlere hayret ettiğini asla ifade etmeyerek büsbütün nötr biz tarz tutturmuştur. Görünen odur ki, bulunduğu yerde olmak onu asla hayrete düşürmez. Haber yaptığı yerde gelinlerin düğün günü damat-

lara keçi hediye etmesini, akşam yemeklerinde *sim-sim* ezmeli *luwombo* yenmesini ya da öğlen vakti havanın gölgede 30 derece olmasını hiç şaşırmadan kabul eder ve bunlarla ilgili herhangi bir yorumda bulunmaz. Belli ki başbakanın mali bir yolsuzluk olayına karışmış olması ihtimaline odaklanmak varken tüm bunların hiçbir ilginç yanı yoktur.

İnsan yine de Uganda topraklarına ayak bastıktan sonra, egzotik sayılmayı hâlâ hak eden şeylerle büyülenmeden edemez: Evlerin duvarlarındaki elle boyanmış, rengârenk Altın Sarısı Üstün Kalite Bidco Sıvı Yağları reklamları; yeni tanışılan kişilerin isimleri (Sabır, Ignatius ve Kenneth); kavrulmuş et ve kamp ateşi kokusu; sabahları açık mavi gökyüzünde süzülen ve telefon tellerine tüneyen marabut kuşları, turakolar ve dokumacı kuşları; kavşaklardaki adaların ortasında biten incir ağaçları ve (gayet sık) yaşanan gecikme anlarında her yerde istisnasız bir biçimde dile getirilen eski Uganda atasözü "*Mpola mpola, otuuka waala*" (Bir tür "Acele işe şeytan karışır") insanı derinden etkiler.

Haberler asla onun gibi olmamakta kesin kararlıdır.
John Hanning Speke (1827 – 1864)

4.

SEYAHAT EDEBİYATINDA, KENDİMİZİ özdeşleştirebildiğimiz ve yabancı ülkelerle ilgili varsayımları ve korkuları aynı bizimkilere benzeyen anlatıcıların yardımıyla yabancı diyarlara ayak basarız. Onlar da bizim gibi memleketlerini özleyebilir, ateşli hastalık ve böceklerden korkabilir. Onlar da zaaflarına, heyecanlarına ve ümitsizliğe yenik düşebilir. Onlar da Kampala'ya giden ana yoldaki, üstünde "Hep birlikte Marburg Virüsünü alt edebiliriz" yazan, kocaman ve hiç de ikna edici olmayan tabelayı gördüklerinde gazetecilere özgü her zamanki vurdumduymazlıktan sıyrılıp biraz olsun ürkebilirler (son derece bulaşıcı olan bu kanamalı ateş virüsü, kurbanlarının yüzde sekseninden fazlasının canını iki gün içerisinde alır ve Uganda'nın birçok bölgesinde sık görülen bir hastalıktır).

Günümüzde ise kişisel görüşlerini bir şekilde dile getiren anlatıcılar, haberciliğin nesnellik ilkesini ihlal etmiş kabul edilir. Dış haberler bu yüzden bize düşüncelerini ya da kişiliklerini yansıtarak hitap etmekten kaçınır. Tüm bunlara rağmen, yabancı bir ülkeyi, ona samimi tepkiler gösteren bir muhabirin gerçeği saptıran bakış açısıyla görmek izleyiciye herhangi bir zarar verebilecek olsa bile, bu zarar, yabancı olan şeylerden etkilenilebileceğini üstü kapalı bir şekilde inkâr etmek suretiyle, dünyayla ilgili bilgilerimize bir şeyler ekleme arzumuzu kaçınılmaz bir şekilde baltalayan, görünüşte nötr ve eksiksiz doğrulukta haber yapan muhabirlerin sebep olduğu boğucu can sıkıntısının verdiği zararın yanında hiç kalır.

5.

HABERLER "ANA OLAYLAR" kabul ettiği olaylarla ilgili bilgi verme telaşı içinde, bir ülkeye duyacağımız merakın, insanlara ve ülkelere derinden ilgi duymamızı sağlayan birtakım ufak te-

fek görsel ya da duyusal unsurların gösterilmesine dayandığını unutur. Eğer Uganda'yla ilgili haberlere içtenlikle ilgi duyacaksak, öncelikle Kampala'da neredeyse saat başı yağan tropik yağmurlardan sonra tatlı rayihaları kalabalık sokaklara saçılan mango ağaçlarıyla ilgili bir şeyler bilmemiz gerekir. Kampala'nın tipik bir ofisinde gezinmek, ülkedeki okullarını nasıl işlediğini görmek, ilişkilerdeki ritüelleri öğrenmek ve *New Vision* adlı yerel gazeteyi elimize alıp şöyle bir karıştırmak ve en son işlenen suçlarla ilgili haberlere bakmak faydalı olur:

> Tıp Derneği'nin eski başkanı Dr. Apollo Nyangasi, mülkle ilgili münakaşalardan sonra karısı Christine'i öldürmekten suçlu bulunarak ömür boyu hapse mahkûm edildi. Kararını çarşamba günü açıklayan yüksek mahkeme yargıcı Jane Kiggundu, Nyangasi'nin hareketlerinin barbarca olduğunu belirtti. Nyangasi suçu 24 Temmuz 2010'da çiftin Wakiso bölgesinin Kireka Kira semtindeki evlerinde işlemişti. 17 senedir evli olan çiftin iki çocuğu var. Savcı, Nyangasi'nin karısını gaddarca katlettiğini iddia ederek, sanığın ölüm cezasına çarptırılmasını talep etmişti.

Bu haberin sırf üslubu bile kat ettiğimiz mesafeyi kısmen ortaya koymak için yeterlidir. Bir adamın karısını öldürmesi yargıç tarafından yalnızca "barbarca" addedilmiş, savcı ise idamı tek başına cinayete uygun bir ceza olarak gördüğü için değil, Apollo karısı Christine'i daha nazik bir yolla öldürmeyip "gaddarca katlettiği" için idam cezası talebinde bulunmuştur. Mülk yüzünden çıkan "münakaşalar" ifadesindeki sakinlik bile insanın kafasını karıştırır ("Münakaşa ettik dolayısıyla karımı öldüresiye dövdüm..."). Bu haber ister istemez, karşı karşıya olduğumuz bu tuhaf dünyada, şiddetin olağan bir davranış seçeneği olarak ve öfkeye kapılan ya da işine gelmeyen bir durumla karşılaşan insanların verebileceği bir tepki olarak her zaman gündemde olduğunu ve kargaşa hali ülkenin sabit ve ezici bir tehlikesi olduğu

için yerel haber kaynaklarının (kanunlara nispeten daha çok uyulan ülkelerdeki sansasyon meraklısı muadillerinin aksine) ondan yalnızca hassas örtmeceler kullanarak söz edebildiğini gösterir.

6.

BİRKAÇ HAFTADIR GEREK yabancı hükümetlerce, gerek kendi halkı tarafından hırsızlıkla suçlanmakta olan başbakanın konuşma yapacağı basın toplantısına katılacak BBC muhabirine ben de eşlik ettim. Haberler makinesi böyle durumlarda her şeyden çok şunu bekler: Yapılan açıklamadan aşağı yukarı elli kelimelik bir alıntı ve onu tamamlamak için karşı görüşten bir konuşmacının açıklamasından yine elli kelimelik bir alıntı daha.

Ama haberciliğin bu doğal sahne dekoru bile, olayı izleyen kişiye Uganda hakkında bir şeyler öğrenmek için standart yolların dışında bir fırsat sunar: Örneğin 2010 senesinde Kampala'da düzenlenen Afrika Birliği toplantısında çekilmiş, başbakanla Albay Muammer Kaddafi'yi (bu, albayın katıldığı son uluslararasıtoplantı olmuştu) sarılırken gösteren ve hâlâ duvarda asılı durması kayda değer olan büyük ebatlı fotoğrafı görmek; veya başbakanın ve yardımcılarının taht niyetine oturduğu, konferans masasının etrafındaki, 1970'lerin tarzında, bir porno film yönetmeninin önemli genel müdürlere uygun göreceği cinsten, devasa siyah deri koltukların farkına varmak öğretici olur.

Stuart Franklin, *Uganda Başbakanı*, 2012.

Stuart Franklin, *Serana Oteli'nin Lobisi, Kampala*, 2004.

Ev sahibimizin çağdaş habercilik normlarını tatmin edecek nitelikte yanıtlar vermekten ısrarla kaçınmasından da Uganda'yla ilgili bir şeyler öğrenebiliriz. Hakkındaki suçlamalar yüzünden istifa etmeyi düşünüp düşünmediği sorulduğunda, yavaşça ve hazin bir ifadeyle gülümser, ardından ABD'nin güneyinden bir Baptist vaizin İngilizce diksiyonu ile bir celladın (zaten uzun seneler boyunca güvenlik güçlerinin başındaymış) ağır ve kasvetli ses tonunun garip bir birleşimi gibi duran bir sesle, teatral sayılabilecek kadar dolambaçlı bir yanıt verir. "Arkadaşlarım," diye söze başlar, "Sevgili arkadaşlar, burada bulunan hepiniz benim arkadaşımsınız; biz Uganda'dan dünyaya dostluk elimizi uzatırız. Dolayısıyla bugün buraya gelen herkese sesleniyorum, bitsin artık bu kuşku ve üzüntüler, bitsin bu suçlamalar. Şurası kesin ki, ileride bir daha başımıza bir kötülük gelmeyecektir; çünkü biz Ugandalılar için varız, en yoksulundan her tür refaha ulaşmış olanına kadar bütün Ugandalılar için varız, bugün yarın ve Tanrı'nın bize bağışladığı bütün günler boyunca." Bu, hiç kuşkusuz bir sonraki haber bültenine şık bir biçimde sığıştırılabilecek türden bir açıklama değildir.

Haber metinlerinin kendilerine özgü belirli normları varsa, olayları göstermek için yanlarında bulunan fotoğrafların da vardır. Çalışma masasında otururken çekilen vesikalık fotoğraflar, resmi yetkililer uçak merdiveninden inerken yakalanan kareler, kürsüde konuşma yapılırken çekilen fotoğraflar adettendir – bunların nevi şahsına münhasır bir yanı olmadığı gibi çok "sanatsal" da sayılmazlar. Ama olur da yazarla beraber Kampala'ya gelen fotoğrafçı, bir muhabirin sert sorusunun hemen ardından başbakanın gözlerinde beliren şaşkınlık ifadesini yakalamak için kuralları çiğneyip fotoğraf çekmeye çalışırsa ve bunun üzerine başbakan (Uluslararası Af Örgütü'ne göre bulunduğumuz binanın bodrum katında olan işkence hücrelerinin anahtarlarının kendi elinde olduğunu üstü kapalı da olsa hatırlatmak istermişçesine) biz *kendisini* kayıt altına alırken yardımcısının da *bizi* kayıt altına almasını emrederse, bunda öğretici yanlar vardır.

Stuart Franklin, *Bando Enstrümanları, Bağımsızlık Kutlamaları, Hoima, Uganda*, 2012.

İyi fotoğraflar geniş mevzuları tek bir kareye sığdırır: Bir ülkenin tamamına sirayet etmiş yozlaşmışlığı anlatmak için lüks bir otelin lobisinde boş boş oturan adamları göstermek yeterli olabilir. Ya da ülkenin ne derece bir yoksulluk içinde olduğunu, Uganda'nın bağımsızlığının on beşinci yıl kutlamalarına (gerçi kutlama belki bunun için doğru kelime olmayabilir) katılan bir müzisyenin eski püskü tubasına odaklanarak anlatabilir.

7.

AMERİKALI ŞAİR WILLIAM Carlos Williams'ın "Sarızambak, O Yeşilimsi Çiçek" (1955) adlı şiirinin ünlü dizeleri şöyle der:

> Güçtür
> haberleri dinlemek şiirlerden
> yine de her gün insanlar sefilce ölür
> onların içinde bulunanların
> noksanlığından.

"Ölür" denen kısım doğal olarak abartılıdır. Williams'ı korkutan, şiirle muntazaman temas halinde olmadığımız takdirde yaşama gücümüzü kaybedecek, kendimizi artık anlayamayacak, başkasının halinden anlayabilme becerilerimizi köreltecek ya da hayal gücü kıt, soğuk, kısır insanlara dönüşecek olmamızdır. Tıpkı kendisinden önce gelen George Eliot gibi, Williams'a göre de dünya karşısında uyanışa geçmemizi sağlayacak olan mecra, edebiyattır. Haberler görünüşte son derece ciddi olabilir (ki mantıklı insanlar doğal olarak, haberlerin bu sebeple herhangi bir şiir dizesinin asla hak etmediği kadar çok ilgimizi hak ettiğini düşünür), ama sanatçılar onun tehlikeli derecelere varan uyuşturucu etkilerini fark eder.

Pieter Bruegel'in (Baba) Öğrencisi,
İkarus'un Düşüşü ile Manzara, yak. 1565.

Yine de bu denklem –hayat eşittir şiir, ölüm eşittir haberler– değişmez bir kanun sayılmaz. Burada yanlış olan kendi başına "haberler" kategorisi değildir, çünkü bu kelime esasen belirli bir anda dünyada olup bitenler demekten daha kesin bir anlam ifade etmez. Esas sorun kendi başına haberler değildir; sorun haberlerin "hayatı" engelleyen versiyonunun çok sık karşımıza çıkmasıdır. Hoş, eğer haber bürolarında çalışanlar Tolstoy, Flaubert ya da Sophokles olsaydı, belki de haberler ruhlarımızı "ölmekten" kurtarmamız için ihtiyacımız olanı daha fazla sağlayabilirdi. Sonuçta *Savaş ve Barış*, *Madam Bovary* ve *Antigone*'nin taslak hallerinin, William Carlos Williams'ın o kadar haksız yere saldırdığı şeylerden, yani haber metinlerinden ne farkları vardı ki?

8.

"SARIZAMBAK"IN YAYIMLANMASINDAN ON altı sene önce, W.H. Auden "Güzel Sanatlar Müzesi" adlı şiiriyle okurlarını Brüksel'e götürmüş ve onları –uzun süre Bruegel'in yaptığı düşünülen ama sonra bir öğrencisin yaptığı anlaşılan– *İkarus'un Düşüşü ile Manzara* adlı tablonun önüne oturtmuştu.

Resim bize yüzeysel bir kır manzarası sunar: Gemiler pupa yelken gitmektedir, bir çoban sürüsünü dolaştırmaktadır, uzaktaki şehirler refah içinde ve düzenli görünürler. Oysa tuvalin sağ alt köşesinde kimsenin aldırış etmediği bir trajedi yaşanmaktadır (eğer o gün gazetelere bir manşet atılmış olsaydı, bu konuyla ilgili olmazdı): gözükara İkarus, güneşin balmumu kanatları eritmesine müsaade ettiği için denize düşüvermiş ve canından olmuştur. Tuvalin ortasındaki kararlı çiftçi, popüler bir atasözüne gönderme yapar: "Adamın teki canından oldu diye, çiftçi işinden geri durmaz."

İkarus'un Düşüşü ile Manzara'dan bir detay.

İkarus'un farkına varan pek fazla kişi olmamıştır – ama ressam ve sonra da şair onu fark etmiştir. İşte sanatçıların *yaptığı* budur, demek ister Auden: Onlar birtakım şeylerin farkına varırlar; diğer insanların –çiftçilerin ve çobanların, sizin ve benim, telaş içindeki gazetecilerin– gözden kaçırdığı, ufak ve dikkat çekmeyen ama aslında her zamanki duyarsızlığımıza ve vurdumduymazlığımıza son vermek için şart olan şeyleri fark ederler.

9.

DIŞ HABERLERİN AYRINTILAR üstünde ısrarla daha çok durmasına ihtiyacımız var. Dış haberler olaylara ilgimizi çekerken sanattan alabileceği bazı derslere açık olmalı; şairlerin, seyahat yazarlarının ve romancıların zanaatlarının bazı yönlerini habercilere aktarmasına izin vermeli –hatta belki arada sırada haber bürolarının nispeten daha sessiz köşelerinde onlara özel bir masa tesis etmeli– ki dünyanın kendini pek belli etmeyen güzelliklerinin ve trajedilerinin yanından sürekli elimizi kolumuzu sallayarak geçip gitmeyelim.

Fotoğraf

Başkan Barack Obama'nın standart bir fotoğrafı (Getty Images).

1.

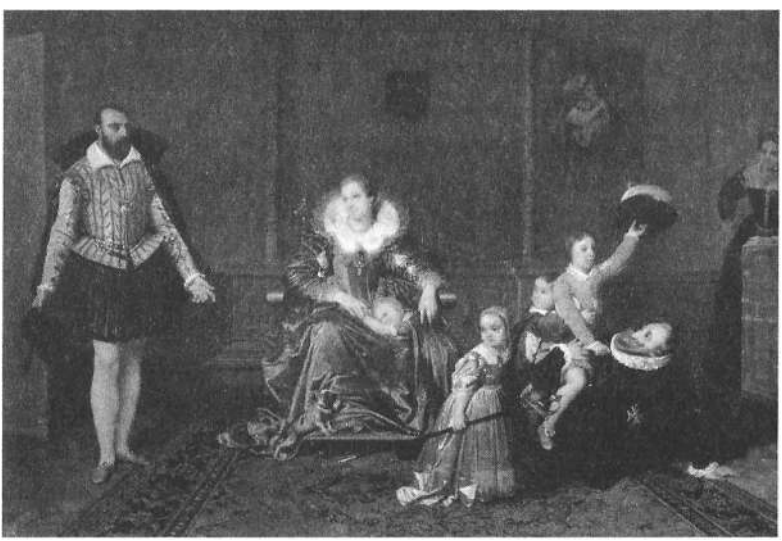
MODERN DÜNYANIN HABER bürolarında hiç kimse fotoğraf editöründen daha fazla baskı altında ve mağdur durumda değildir. Yayınlanan haberlerin görsel yanının düzenlenmesinden sorumlu bu kişiler, (patronlarının işitme menzilinin dışındayken) neredeyse sürekli aynı şikayeti dile getirirler: "Artık kimse fotoğrafa inanmıyor."

Bu artık fotoğrafların haberleri resimlendirmek için kullanılmadığı anlamına gelmiyor; bilakis. Günümüz haberlerinde, şimdiye dek hiç olmadığı kadar çok sayıda görsel yer alıyor. Esas sorun, fotoğraf üretimi ve sergilenmesi süreçlerindeki tutku eksikliğinde. Fotoğraflar kullanılıyor kullanılmasına ama en iyi emsallerinin çekilmesi, tespit edilmesi ve ardından bunlara ücret ödenmesine ilişkin konular unutulmuş gibi görünüyor. Yayımlanan fotoğrafların büyük çoğunluğu sıkıştırılmış, şahsiyetsiz, tekrarcı, klişeleşmiş ve ikincil derecede önemli oluyor; tahmin edileceği üzere, metnin tek renkli akışını biraz olsun bölmeye yarayan renk sahaları olarak görülmekten öteye gidemiyor.

Haber fotoğraflarını kullanışlı bir biçimde iki türe ayırabiliriz. İlk türde *teyit* görselleri yer alır; böyle fotoğraflar, bir kişi ya da olay hakkında, ilişiklerindeki metin aracılığıyla öğrendiklerimizi teyit etmekten başka pek bir işe yaramazlar. Dolayısıyla eğer bir haber metni bize başkanın bir konuşma yaptığını aktarıyorsa, diğer yanda da sırf bunu doğrulamak için bir fotoğraf yer alacaktır. Buradaki fikir, halihazırda sözcüklerle anlatılmış olayların gerçekliğine dair, fotoğrafın ilaveten bir kanıt sunması gerektiğine dayanır.

Anonim, *IV. Henri'nin Portresi*, 17. yüzyıl.

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *IV. Henri İspanya Büyükelçisini Karşılıyor*, 1817.

Bir de daha nadir bulunan türde görseller vardır. Bu *aydınlatma* fotoğrafıdır; bu tür fotoğraflar yalnızca metnin söylediklerine destek çıkmak değil, sahip olduğumuz bilgileri bir üst seviyeye taşıyarak *artırmak* sevdasındadırlar. Amaçları klişeye meydan okumaktır.

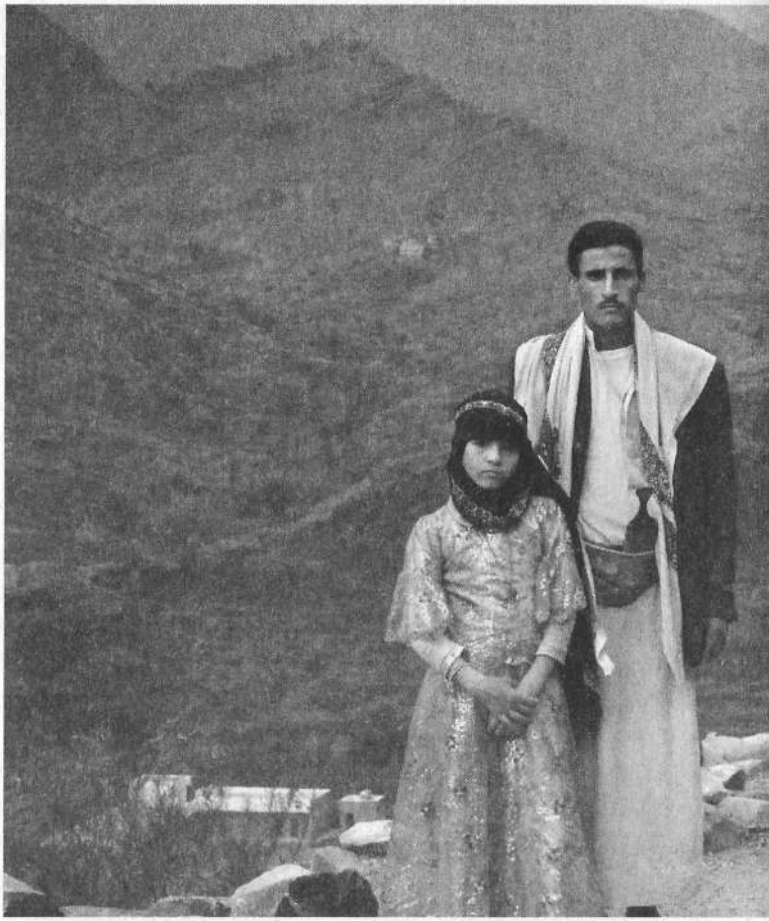
Fotoğraf editörleri bazen bozguna uğramış gibi görünüyorsa eğer, bunun nedeni sektörlerinde her gün talep edilen ve karşılığında para ödenen fotoğrafların neredeyse daima, diğerine göre daha ucuz ve daha az faydalı olan ilk kategoride yer almasıdır.

2.

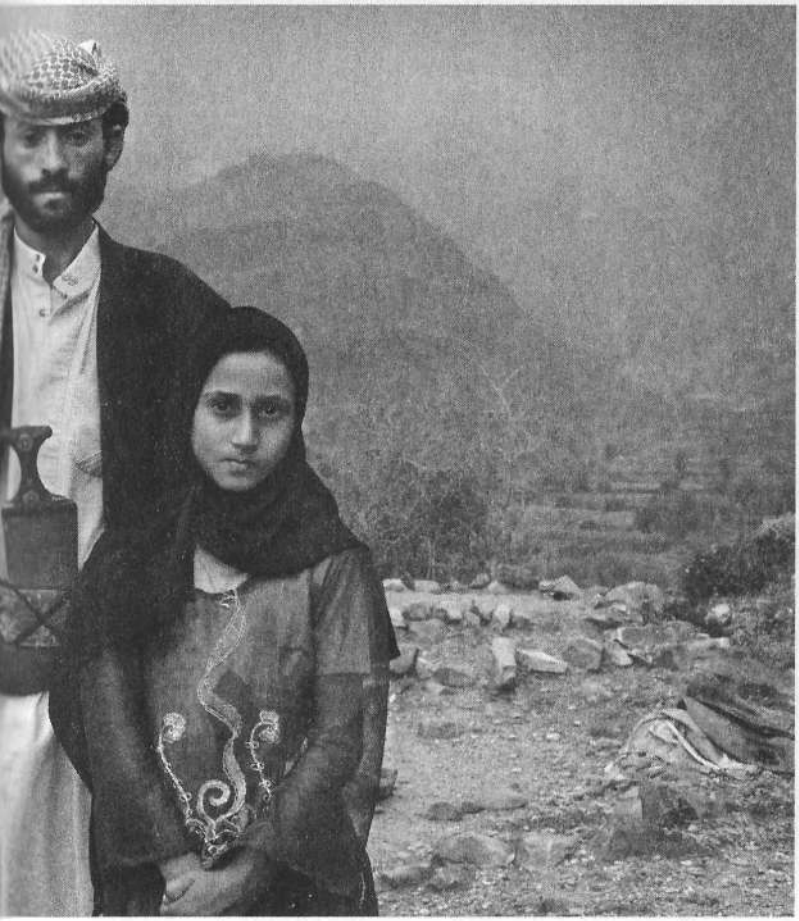
TEYİT EDEN ve aydınlatan görsellerle ilgili benzer bir ikili yapı, güzel sanatlarda da karşımıza çıkar; özellikle portrelerde ve tarihsel resimlerde. Buna örnek olarak Fransa Kralı IV. Henri'nin birbirinden çok farklı iki resmini karşılaştırabiliriz. On yedinci yüzyılda, kimliği bilinmeyen bir ressam tarafından yapılmış ilk resimde kral nazik, katı ve donuk biri gibi görünür. Elimizde bir kanıt olmasa da kralın resimdeki gibi göründüğünü kabul edebiliriz; ama bu portre bize kralın tabiatıyla ilgili neredeyse hiçbir bilgi vermez. Bu resmi, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Ingres tarafından yapılan, çocuklarıyla yerde oyun oynayan Henri'nin at ya da eşek numarası yaparken gösterildiği resimle karşılaştıralım. Resmin sol tarafındaki İspanya büyükelçisi kapıdan daha yeni girmiştir ama kral ona çocuklarıyla oyun oynadığı için birkaç dakika beklemesini söyler. Ingres'ın resmi, Henri'nin var olduğunu ve sakallı biri olduğunu kanıtlamaktan öteye gider; bir devlet adamının ruhu üzerinde düşünmemizi sağlar.

3.

HER İYİ HABER FOTOĞRAFI da, aynı bu şekilde, gerçeklikle ilgili kafamızdaki genel olarak yetersiz ve önyargılarla dolu kalmaya yatkın resimleri zenginleştirmelidir.

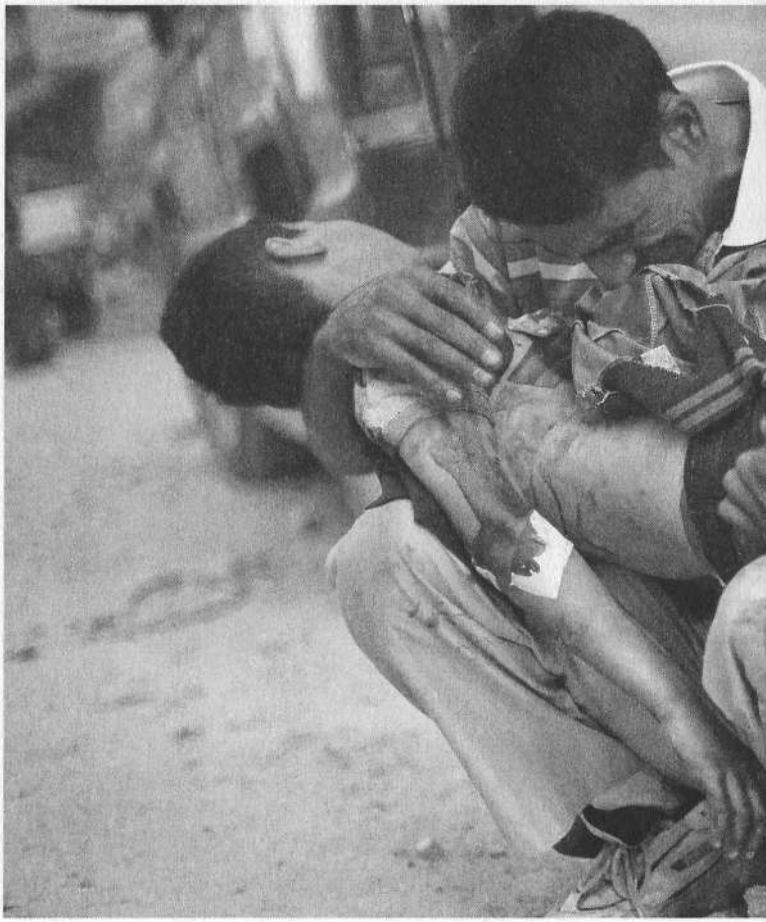

Örneğin ben çocuk gelinlerle ilgili bilgim olduğunu zannederdim. Ama Stephanie Sinclair'in çektiği bir fotoğrafı görünceye dek, yaşı tutmadan evlendirilen gelinlerin aslında çocuk olmadığını idrak etmemiştim. Meğer evlilik onları süratle ufacık yaşlı kadınlara dönüştürüyormuş; yüzlerine bir kaderine boyun eğmişlik, ağırbaşlılık, ihanete uğramışlık ve sonsuz bir hüzün

Stephanie Sinclair, *Tahani ve Ghada, Yemen*, 2010.

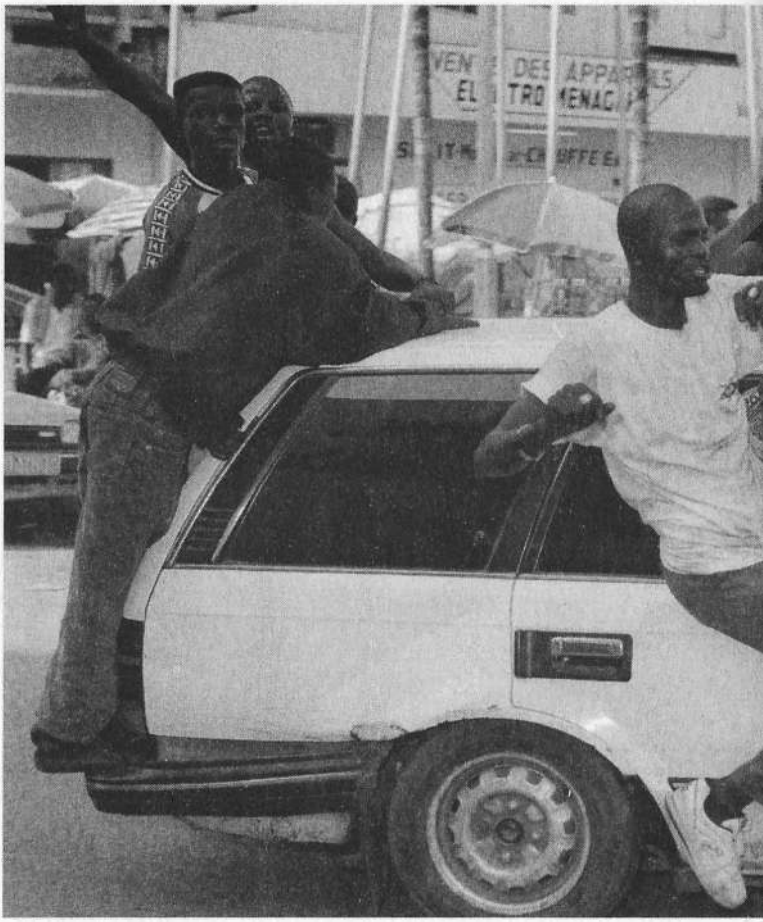
ifadesi yerleşiyormuş. Keza kocalar da hayalimdeki gibi ileri yaşlı canavarlar değilmiş. Onlar da naif, saf ve kafaları karışık görünüyormuş; onlar da görünüşte hâlâ çocukmuş. Bu dokunaklı, abes ve talihsiz evli çiftlerin, birbirlerini biraz olsun mutlu edebileceğini düşünmek bile neredeyse imkânsız.

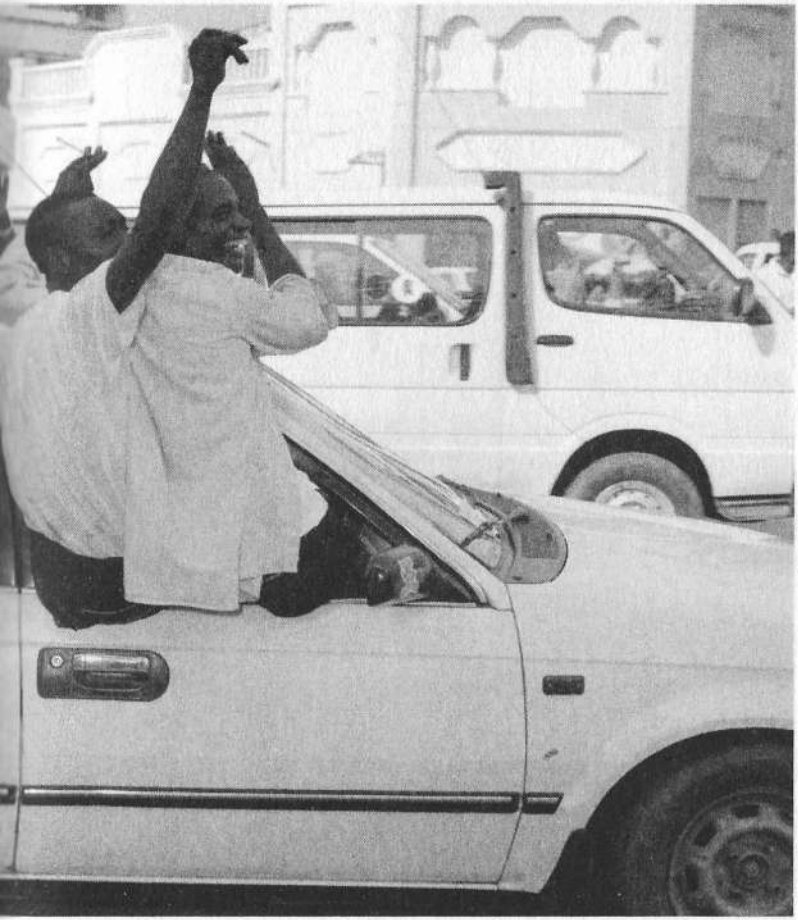
Savaşın genel anlamıyla iyi bir fikir olmadığını ve bazen çapraz ateşte kalan masum insanların ölümüne neden olduğunu bildiğimi sanırdım. Ama aynı zamanda siyasi ilişkileri iyi bir şekilde yürütmek için yapılan her girişime ne kadar çok inandığımı ve savaşın engellenmesini –ve babaların kan revan içindeki evlatlarının yasını tutmasını önlenmesini– sağladığı müddetçe, son derece önemli birtakım stratejik çıkarların feda edilmesinin nasıl hiç de umrumda olmadığını fark etmemiştim.

Manu Brabo, *Suriye Ordusu Tarafından Öldürülen Oğlunun Cesedine Sarılmış Ağlayan Suriyeli Bir Adam, Halep, Dar-ül Şifa Hastanesi'nin yanı, Suriye*, 2012.

Dünyayla ilgili bir şeyler bildiğimi sanırdım, ama artık anladım ki, gördüğüm sayısız fotoğrafa ve okuduğum onca yayına rağmen meğer gezegenimizin birçok ülkesiyle ilgili zihnimde zar zor tek bir imge canlanıyormuş. Hayalimde Şili ya da Peru'yla ilgili hiçbir görsel çağrışım oluşturamıyorum. Burundi ya da Nijerya neye benziyor hiçbir fikrim yok. Burkina Faso ya da Solomon Adaları nasıl yerlerdir, gözümün önüne getiremiyo-

Stuart Franklin, *Sokak Hayatı, Kinşasa*, 2004.

rum. Haliyle bana Kinşasa'daki mağazalarda elektirikli ev aletleri satıldığını, halkın Fransızca konuştuğunu (*"Vente des Appareils Electroménager"*) ve delikanlıların, ne kadar çok zorluk yaşamış olurlarsa olsunlar, hâlâ kahkaha atıp eğlenebildiklerini gösteren bir fotoğraf beni büyülüyor.

Başkan Obama'yla da ilgili bir şeyler bildiğimi zannediyordum, ne de olsa kartallı başkanlık forsunun önünde konuşma yaparken çekilmiş bir dolu fotoğrafında onu görmüştüm. Seçimlerde seçilmek için bazı durumlarda numara yapmayı becerebildiğini biliyordum, ama daha keyifli anlarında bir çocuğu neşelendirmek için de bir iki numara yapabileceğini bilmezdim. Bu yüzden Beyaz Saray'ın kadrolu fotoğrafçısı Pete Souza'nın çekti-

Pete Souza, *Başkan Barack Obama, Oval Ofisin Kapısında Beyaz Saray Çalışanlarından Birinin Oğluyla Selamlaşırken Örümcek Adam'ın Ağına Yakalanmış Gibi Yapıyor*, 2012.

ği fotoğrafa uzun süre baktım ve tıpkı bundan birkaç yüzyıl önce kendisiyle benzer bir mevkide olan IV. Henri gibi, Obama'nın gücünün de bizi en çok etkilediği anın, bir çocuğun oyun arkadaşı olduğu an olabileceğini düşündüm.

4.

HABER OKURLARI OLARAK o kadar çok sayıda kötü fotoğraf gördük ki, arada sırada daha iyi örnekleri düzgün bir şekilde incelemenin bize katkıları olabileceğini neredeyse hiç düşünmüyoruz. Okuduğumuz haber yazısına ara verip yanındaki resmi, farklı bir şeyler öğrenebilme beklentisiyle, müzedeki bir resmi inceleyeceğimiz kadar uzun bir süre –yani belki en az otuz saniye– incelemek acayip görünebilir. Fotoğrafın bilgi taşıyan bir mecra olabilme potansiyelini unutuyoruz; kibirli ve umursamaz bir şekilde gayet iyi tanıdığımızı varsaydığımız gezegenimizi bizlere doğru düzgün tanıtmak gibi elzem bir görevi yerine getirme gücüne sahip olduğunu unutuyoruz.

IV.
EKONOMİ

M2 ve Ütopya

Güney Kore Merkez Bankası'nın (GKMB) bildirdiğine göre, Güney Kore'nin M2'si (para arzının dar tanımı), Eylül ayında bir önceki seneye göre yüzde 5,2 oranında düşüş gösterdikten sonra, Ekim ayında bir önceki seneye göre yüzde 4,6 oranında artış göstererek 1.827,3 trilyona ulaştı. Takvim etkisinden arındırılarak değerlendirildiğinde, ülkenin M2'si Eylül ayında yüzde 0,1 oranında ve Ekim ayında bir önceki aya oranla yüzde 0,2 oranında artış gösterdi. GKMB ayrıca Güney Kore'nin nakit akışının, para arzının geniş tanımlı ölçütüne göre, Ekim ayında, Eylül ayındaki yüzde 8,9 oranındaki artıştan düşüşe geçerek bir önceki seneye göre yüzde 7,8 oranında artış gösterdiğini belirtti.

Yonhap News, Güney Kore

1.

HABERLER CİDDİ BİR tavırla bize dünyayı açıklamaya çalışır. Bu, dikkatimizi hakikaten önem taşıyabilecek bir avuç gelişmeye çekmek amacıyla her gün yaşanan dramatik, abartılı olayları ve gündelik velveleleri süzgeçten geçirmek anlamına gelir. İlgimizi çekebilecek sayısız hadise meydana gelmiş olabilir (örneğin bir çift Golden Gate Köprüsü'nden atlamıştır; Tazmanya'nın bazı yerlerinde yangın çıkmıştır; Meksikalı bir fabrikatör rakibini vurarak öldürmüştür), peki acaba hangi haberler gerçekten tüm dikkatimizi vermeye değerdir?

Bizler, sağ ve sol görüşü savunan siyasi yaklaşımların da etkisiyle, bir ülkenin finans durumunun onun en temel gerçekliği olduğu kanısındayızdır – buna göre, ekonomi haberleri de haliyle tüm haberlerin en önemli kısmıdır.

2.

DAHA İDDİALI HABER YAYINLARINI incelerken, gözlerimiz muntazaman ekonomik göstergeler tablosunda yer alan para arzı (M1, M2, MZM), merkez bankası rezervleri, fabrika siparişleri, tüketici fiyat endeksi (TÜFE), inşaat izinleri, işsizlik sigortası başvuruları, bütçe açığı, hazine borçları ve hepsinden önemlisi gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) gibi çeşitli temel göstergelere gider.

Rakamlar insanın kafasını karıştırabilir. Bir ülkeyi ekonomik veriler aracılığıyla değerlendirmek, insanın (kişilik ve tabiat gibi geleneksel göstergelerin bir kenara bırakıldığı ve her şeyden önce, özünde kretenin seviyesi 3,2, laktat dehidrogenazı 927, lökosit sayısı alan bazında 2 ve C-reaktif proteini 2,42 olan bir varlık olduğunun ortaya konduğu) bir kan tahliline dayanarak kendisini zihninde yeniden canlandırmasına benzer.

Tıpkı damarlardaki kan gibi, para da devlete hayat veren ve onun içinde hiç durmadan dolaşan bir maddedir; o da gelecekle

ilgili en çok bilgi taşıyan verileri, barındırdığı yapılarda taşır. Paradan numune almak, Britanya'daki Ulusal İstatistik Ofisi, Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı, Fransa'daki L'Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques ve Güney Kore'deki Ulusal İstatistik Ofisi gibi hükümete bağlı devasa finans kurumlarının işidir. Bu kurumlarda çalışan istatistikçiler her hafta ekonomiyi inceler. Sırf Britanya'da, üretim sektöründen altı bin şirket, hizmet sektöründen yirmi beş bin firma, beş bin bayi, on bin inşaat firması ve tarım, enerji, sağlık, eğitim alanında dört bin hükümet projesinden veri toplanır. İstatistikçiler topladıkları verileri devasa bilgisayarlar aracılığıyla işler ve ardından şaşırtıcı derecede kısaltılmış olmasına rağmen müthiş etkiler yaratan bulgularını yayınlar. Mesela GSYİH rakamları yılın ilk çeyreğinde ülke çapında yapılan bütün işlerin finansal değerinin yüzde 1,1 oranında artmış ya da (ağzımızdan yel alsın) yüzde 0,5 oranında düşüşe geçmiş olduğu konusunda bizi bilgilendirebilir. Bu rakamların ardındaki on binlerce toplantı, kaygı, tereddüt, dalavere, yönetim kurulu tartışması, sabahın köründe çıkılan iş yolculuğu, işten kovulma, girişim, lansman ve hayal kırıklığı bir araya getirilip, hepi topu iki haneli bir sayıyla sınırlandırılır.

Distilasyonu bilimin –ki ekonomi de bilim olmaya öykünür– diğer alanlarından tanırız. Kimyada, fiziksel gerçekliğin bütün o karmaşıklığının ardında maddenin en nihayetinde yüz on sekiz elementten oluştuğunu öğrenir ve bu elementlerin neredeyse sanatsal bir zarafetle, kimyasal özelliklerine, atomik sayılarına ve elektron konfigürasyonlarına göre periyodik cetvelin kolonları altında sınıflandırılabileceğini görürüz.

Dünyadaki her şey (ağaçlar, eşiniz, ofisiniz), özünde budur.

3.

EKONOMİK VERİLER, HAYATLARIMIZI anlamlı veya umut dolu kılmak için genel olarak doğruluğuna inandığımız ölçek algımızı altüst edebilir. Anlamlılık, ekonominin var olduğunu ortaya koyduğu sistemin akla hayale sığmayan ölçüleri altında ezilip gidebilir: Bu sisteme göre, dünya GSYİH'si 70.000.000.000.000 doları bulmuştur. Küresel borsa piyasası 100 trilyon, türev piyasası 791 trilyon dolar değerindedir. Dünya ölçeğindeki borç tutarı 50 trilyon dolardır; bu tutar, Avrupa Birliği ölçeğinde 17 trilyon, Amerika ölçeğinde 16 trilyondur (saniyede bir dolar harcandığı varsayıldığında, bir trilyon dolar ancak 31.000 senede harcanabilir). Bir milyar kişi yoksulluk içinde yaşarken, toplam nüfusun yüzde ikisini oluşturan elit tabaka dünyadaki zenginliğin yarısından fazlasına sahiptir. Astronomiyle ilgili istatistiklerdeki (örneğin Samanyolu'nda 400 milyar yıldız olması ya da evrenin bir ucuyla öbür ucu arasındaki mesafenin 93 milyar ışık yılı olması gibi) allak bullak edici nitelik, bu rakamlarda da vardır. İçinde bulunduğumuz durumlar üzerinde bu bakış açısıyla düşünmeye zihinlerimiz pek uygun değildir. Böyle bir açıdan bakıldığında, hayatla ilgili arzularımız gülünçleşir, hatta anlamını yitirir. Mutlak hiçliğimiz karşısında yeni bir boynu bükülük ve dirençsizlik sarar içimizi.

4.

EKONOMİ MAKİNESİNİN BİZİ sindirebilen yanı sırf ölçeği değil, karmaşıklığıdır. Gelişmiş ekonomilerde yaşayan halkın yalnızca çok küçük bir yüzdesi, içinde bulundukları ekonomik sistemin işleyişini ayrıntılarıyla ve kapsamlı bir biçimde kavrayabilir. Çoğumuz ise Basel 1 ve 2, döngüsel olarak düzenlenmiş mali bütçeler, fiyat/kazanç oranı ya da nicel gelişme gibi temel terimlerin taşıdıkları anlamları kestirmek için mücadele ederiz.

Haberlerde yer alan finansal gelişmeleri takip ederken, bir kez daha şu sorular aklımıza takılabilir: "Paranın büyüme oranı *nedir*?", "Serbest yatırım fonları nasıl işler?", "Londra bankalar arası faiz oranı neyi belirler?", "Likidite nedir?", "Enflasyon hedeflemesi nasıl işler?", "Bir devlet nasıl 'para basar' ve uzun vadede bunun sonuçları nelerdir?"

Kafa karışıklıklarımızı gidermeleri amacıyla haber kuruluşları tarafından duruma göre görevlendirilen nazik yorumcuların bize birtakım açıklamalar sunmaya gayret ettiğine şüphe yok. Ama bizi sersemleten bu kavramlar, muhtemelen gündelik hayatımızla hiçbir şekilde örtüşmediği için, onların yaptığı açıklamalar da genellikle bir kulağımızdan gidip öbür kulağımızdan çıkar.

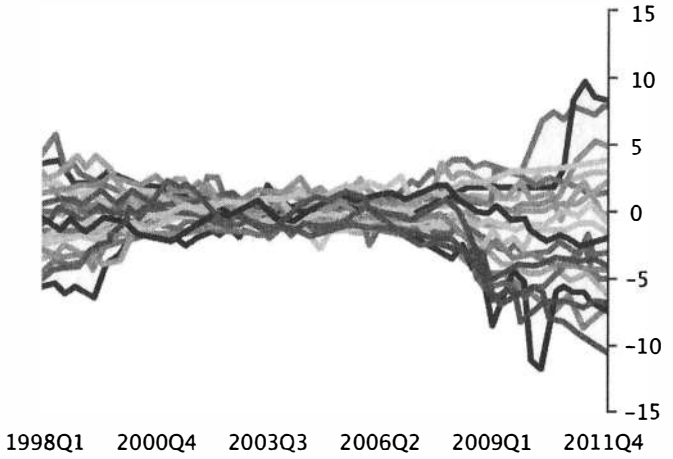
Eğer bu konuya eğilip kendimizi ayrıntılar konusunda eğitmek istiyorsak sinirlerimizin çok sağlam olması gerekir. Mesela döviz denklemini izah etmek için genel olarak kullanılan mantığı ele alalım. Değişim denklemi ekonomi biliminin dağlarının en alçak tepelerinde yer alsa da, bizi düşüncelere dalmaya sevk edecek bir senaryoya sahiptir, şöyle ki:

$$M \cdot V_T = \sum_i (p_i \cdot q_i) = p^T \cdot q$$

ve burada:
p_i ve q_i sırasıyla, i'inci işlemin fiyatı ve miktarıdır
p^T, p_i'nin satır vektörüdür
q, q_i'nin sütun vektörüdür

İşte bu noktada çoğumuz bundan kaçıp ilgimizi çekecek başka bir şeyler bulmak için kaşınmaya başlarız – belki de Golden Gate Köprüsü'nden atlayan çiftle ilgili trajik habere döneriz.

Bazı durumlarda, ekonominin görkemi ve çetrefilliği karşısında kendimizi ufacık hissetmeye neredeyse dünden razıyızdır. Teologlar bazen kendi alanlarında, insanoğlunun minnacık egosunun, ilahi varlık ve deneyimlerle karşı karşıya kalması sonucunda ortaya çıkan korkuyla karışık bir büyülenme duygusundan –Latince *mysterium tremendum* (ilahi olanın esrarı)– bahseder. İnsan zihni, üretim miktarı dağılımını gösteren böyle bir grafikle karşılaştığında da *mysterium tremendum* karşısında yaşanana benzeyen anlar yaşayabilir:

Üretim miktarı dağılım grafiği.

5.

EKONOMİNİN ÜSTÜN ZEKASI karşısında bazen gönüllü olarak boyun eğiyor olsak da, haberlerle bize aktarılan haliyle gezegenimizdeki ekonomik düzenlemeler üzerine kafa yorarken aklımıza takılan birtakım isyankâr soruları bastırmamız bazen zor olabilir.

Örneğin uyku tutmayan gecelerde, çok düzgün kelimelerle ifade bulmasa da bazı sorular kimilerimizin aklına samimi olarak takılabilir: Kapitalizm tarafından inşa edilen dünya neden *daha hoş* (kasten bu biçim kullanılmıştır) değil? Neden dünyanın her yerinde hâlâ bu kadar çok acı çekiliyor? Neden bazılarının çok şeyi varken, diğerlerinin az şeyi var? Neden işlerin büyük çoğunluğu anlamsız? Neden daha fazla güvenlik ve boş vakit yok? Neden kaygı ve korku neredeyse her yerde hâlâ bu kadar yaygın? Dünyayı hiçbir özel sebep ya da kazanç olmaksızın tahrip etmiyor muyuz? (Bu noktada artık saat çok geç olmuş olabilir, o yüzden yalnızca birkaç inatçı soru bastırmaya devam edecektir.) Yeni düzenlemeler yapsak; belki birkaç yasa koysak; daha özgür, daha az kaygı dolu, *daha mutlu* bir dünya yaratmak için yeni cesurca fikirleri hayata geçirsek, her şeye yeni baştan başlayamaz mıyız?

6.

BUNLARIN CİDDİ SORULAR olmadığını gayet iyi biliyoruz; bunlar on dört yaşındaki çocukların üzerlerine şiirler yazdıkları ya da aileleriyle tartıştıkları cinsten şeylerdir. Sabah olunca bu soruları kararlılıkla kafamızdan atarız. Bu sorular haberlerdeki standart ekonomi anlatısına ait değildir. Aklı başında ve mantıklı herhangi bir insanın –mesela şu an tüm dünyanın en önemli iktisatçısı sayılan, Federal Rezerv'in yönetimin kurulu başkanı gibi birinin– bu soruları nasıl karşılayacağını düşününce betimiz benzimiz atabilir.

Sorularımızın kulağa çocukça gelmesinin nedeni, olgunluğu, ekonomik hayatın işlemesi için acı verici birçok şeyin gerekli olduğunu ağırbaşlılıkla kabul etmekle ilişkilendirmemizdir; derin düşüncelerimiz ise ütopyacı bir hayalperestin gerçekliği inkâr eden zırvaları gibi görünür. Umutlarımızın çok büyük bir kısmını kesin olarak ıskartaya çıkarmak yetişkin olmanın bir parçasıdır. Bu büyüme sürecine ve onun beraberinde gelen mecburi mazoşizme itibar gösteren standart ekonomi, ekseriyetle acıklı bir hikâye gibidir; öne sürdüğü karmaşık ve sağlam gerekçeler, bize birçok hoş şeyin niçin mümkün olmadığını öğretir: Örneğin, yoksul ülkeleri niçin bir sihirli değneğin dokunuşuyla zenginleştiremeyiz? Piyasa ekonomisinde rekabet ve dolayısıyla kaygı niçin gereklidir? Kesin bir iş güvencesi niçin insanları tembelleştirir? Ülkeler niçin iyi durumdaki vatandaşlarını ödüllendirip kötü durumdakileri cezalandırmak zorundadır? Zenginler niçin varlıkları oranında vergilendirilemez? Niçin hepimiz daha basit ama daha haysiyetli hayatlar yaşayamıyoruz? Niçin devletler daha yüksek değerler uğruna serbest piyasayı sınırlandıramıyor? Manasız tüketici ürünleri niçin canlı bir ekonominin vazgeçilmez bir parçasıdır? İnsanların sahip olduklarını genel olarak paylaşmaması ve geri dönüştürmemesi niçin büyüme için iyi oluyor? Niçin dünyayı daha güzel ve daha temiz bir yer haline getirmek için uğraşamıyoruz?

7.

SONUÇ OLARAK ŞÖYLE bir durumla karşı karşıyayız: Bir yanda neredeyse kozmik boyutlara varan ve akıl almaz zorluktaki problemlerle boğuşan, son derece karmaşık bir sosyal bilimin ortaya koyduğu raporlarla dolu ve bu raporlar hakkında düzenli olarak karamsar ve bıkkın bildiriler yayınlayan bir haber gündemi vardır. Diğer yanda ise üstü özenle örtülen ve aklı başında olmamakla ya da yetişkinlere has ciddiyete sahip olmamakla

suçlanmak korkusuyla genellikle dile getirilmeyen çocukça, naif, saf, coşkulu ama önemli bir dolu özlem vardır.

8.

ARADA SIRADA İKİSİ arasındaki gerilim öyle çok artar ki patlamalar meydana gelir. İnsanlar gruplar halinde toplanarak sabırlarının taştığını ilan eder, pankart hazırlar, megafon satın alır ve bir merkez bankasının, bir fast food zinciri dükkânının ya da bir petrol şirketinin genel merkezinin kapısının önündeki yerlerini alırlar. Birkaç hafta geçer, yaşanan birtakım taşkınlık anları ve şiddete meyilli polise karşı verilen mücadelelerden sonra derme çatma kamp alanları yıkılıp yerler basınçlı suyla yıkanır ve haberler kaldığı yerden hayatına devam eder.

Söz konusu patlamalar, vahim bir naiflik yüzünden baltalanır: Bu naiflik, sorunlu bir durumu çözüme ulaştırmak için taşınan, mümkün olan en iyi niyetlerdir – bu niyetlerin yanında söz konusu soruna neyin neden olduğunu anlayabilmek için sahip olunması gereken etkili veya hukuki bilginin eksikliği de yer alır. Karmaşık bir politik tartışmaya sebebiyet verebilecek bir şikâyet, öfkeyle atılmış ilkel bir çığlıktan öteye gidemez.

9.

BU TUTARSIZ ÖFKEDE kısmen haberlerin de payı vardır. İçinde bulundukları durumdan bir anlam çıkaramayan ve umutsuzluğa düşen, nasıl daha adil bir dünya yaratılabileceği hakkındaki tutkulu fikirleri maharetle yerle bir eden ekonomik analizler diyetine tabi tutulan izleyicilerin sayısının artmasını sağlayan, haberlerin ta kendisidir.

Occupy Wall Street, Wall Street İşgali, New York, Eylül 2011.

Protestocular ekonomik sistemde yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu haklı olarak fark eder, ama zorlukların ayrıntıları üzerinde yoğunlaşmakta zorlanır. Finans makinesinin mekaniğini anlamak –ve onu yeniden biçimlendirme noktasında gerçekçi seçenekler ortaya koyabilmek– için yoğun bir şekilde sürdürülen, yol gösterici sorgulama ve çalışma dönemlerine ihtiyaç vardır. Aslında ortada, gayet kışkırtıcı bir biçimde bir dolu akla yatkın seçenek vardır – ama bunlar, hiç de tesadüfi olmayan bir şekilde, uzun zaman boyunca asla haberlerde karşımıza çıkmaz.

Haberlerin büyük çoğunluğu, belki kendi kafa karışıklığı ve dikkatsizliği yüzünden ya da belki de mevcut durum kendi çıkarına olduğu için, sağlam bir politik boyutla donanmış, düzgün bir ekonomik eğitim sağlamaya eğilimli değildir.

Ekonominin bilmecesini çözmek haberlerin görevi olmadığı gibi, tek başına altından kalkabileceği bir iş de değildir. Haberlerin gücü ikincil fakat hatırı sayılır ölçüdedir: Haberler, izleyicinin dikkatini kendisinin önemli bulduğu meselelere yönelterek gündemi belirleme yetisine sahiptir. Ayrıca devletler ve şirketler için ilgili ve bilgili bir halk oluşturabilir.

Şu an ana akım haber kuruluşlarının en çok yaptığı iş, ekonomi kurumlarının günlük faaliyetlerini izlemektir. Neler olup bittiğini bize aktarırlar, ama nelerin olabileceğine ya da olması gerektiğine dair herhangi bir fikir ortaya koyamazlar.

Haberler bir dereceye kadar gündem yaratır, ama bu belli başlı konularla sınırlı bir gündemdir: Emek piyasasını desteklemek için araya girmek gerekir mi gerekmez mi, para birliğine katılmak mı yoksa ondan çıkmak mı makbuldür, enflasyondan dolayı kemerleri sıkmaya devam mı etmek lazımdır yoksa daha az tedbirli olunabilir mi; gündem bunlarla sınırlıdır. Ekonomi "tartışması", haberlerin gözünden bakıldığında, izleyicinin beklentilerini ve neler olabileceğini kısıtlayan gayet belirli sınırların ötesine geçmez. İnsan gündemden saparsa (örneğin hissedar olmanın anlamının ya da ne anlama gelmesi gerektiğinin ye-

niden değerlendirilmesini talep ederse ya da büyüme ve refah konusundaki varsayımları sorgularsa), kendini şaşırtıcı bir hızla "radikal" ve dolayısıyla gülünç addedilen bir alanda bulabilir – gerçi bugün artık bize doğal gelen birçok mesele (asgari ücret, çocukların koruması, çevre yasası vb.), aslında ilk ortaya atıldıklarında, "mantıklı" fikirlere nazaran tamamen radikal, hatta çılgınca görünmüştür.

Mükemmel bir haber servisi, güncel olayları analiz etmenin yanı sıra topluma dayanak oluşturması beklenen ekonomi ilkelerine dair gözüpek görüşler de aktarır. Bu haber servisine yol gösteren, insanın nereye doğru ilerlemesi gerektiğine dair bir anlayıştır; hem zengin hem de uygar, parayla meşgul olduğu kadar paranın var edebileceği manevi tatmin, hakkaniyet, bonkörlük, güzellik ve nezaket gibi değerlerle de meşgul olan ekonomik bir ütopya fikrini zihninde canlı tutarak hareket eder. Yalnızca varılacak nokta konusunda kuramsal davranır, ama öte yandan (sağ ve sol görüşü savunan siyasi yaklaşımların, öngörülebilir araçlarla ilgili ortaya koyduğu izahtan vareste sinir bozucu ve sıkıcı analizlerinin aksine) bu noktaya varılması için gerekli olan araçlarla ilgili deneysel esnekliğini kaybetmez.

10.

EKONOMİ HABERLERİ, türevler, getiri oranları ve M2 durumlarını muntazaman analiz etmeye devam ederken, daha az kaygılı ve yıkıcı, daha güvenli ve anlamlı iş hayatlarının sürdürülebileceği bir dünya arayışıyla ilgili nihai sorumluluklarını da unutmamalıdır.

Böyle bir gündem, klasik ekonomi bağlamında ne kadar saflık gibi görünürse görünsün, aslında insanlık tarihinin bugünkü noktasında, yalnızca gece yarıları özel sohbetlerde veyahut gözaltına alınmadan önceki birkaç saniyede megafonla bağırmak suretiyle dile getirmekle yetinilemeyecek kadar önemlidir.

Yatırımcı Haberleri

Dünyanın en büyük tüketici ürünleri firması Procter & Gamble Co. (P&G) Britanya ve Japonya'daki saç bakımı araştırma merkezlerini kapatıyor. Japonya'nın Kobe kentinde sürdürülen çalışmalar Singapur'a, İngiltere, Egham'daki merkezde yürütülen işler ise ABD'ye taşınacak. Britanya'daki tesislerde saç şekillendirici ürünler, Japonya'dakinde ise saç kremleri üzerine çalışılıyordu. P&G'nin ayrıca Cincinnati'de bir şampuan araştırma merkezi ve Almanya'da saç boyası tesisi bulunuyor. P&G, New York kapanışında yüzde 0,7 oranında artış göstererek 69,82 dolara ulaştı.

Bloomberg News

1.

DÜNYANIN EN ZENGİN haber kuruluşlarının birçoğu, vakitlerinin çok büyük bir kısmını şirketlerin içinde neler olup bittiğine dair haber hazırlamakla geçirir. Otomotiv, havacılık, enerji, sağlık, tüketim, medya ve teknoloji sektörlerinde yaşanan gelişmeleri aktarırken, odak noktalarını etkili bir biçimde şekillendirenler bilhassa belirli bir tür izleyici kitlesinin gereksinimleridir. Bu kitle, zenginliklerine zenginlik katmak için servetlerini nereye ve nasıl yatırmaları gerektiğine karar verebilmek amacıyla, şirketlerin ticari servetleriyle ilgili acil ve kesin verilere ihtiyaç duyan yatırımcılardan oluşur.

Tarih boyunca, modern haber medyasının gelişimi, kapitalizmin bankaları, simsarları ve ticarethanelerinin piyasayla ilgili bilgi alma gereksinimiyle yakından ilişkili olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında Britanya ile Amerika arasında döşenen okyanuslar arası kablolar, sermayedarların ve haber şirketlerinin (bunlardan bir tanesi de Reuters'tır) ortaklığıyla finanse edilmiştir. Atlas Okyanusu'nun buz gibi sularının derinliklerindeki kablolardan aktarılan haberlerin yanıt aradığı sorular o zamanlar şöyleydi: "Doğal gübre talebi artıyor mu, azalıyor mu?", "Lyons'taki ipek dokumacılarının yaptığı grevin pamuk piyasası üzerinde ne gibi bir etkisi olacak?", "Arpa vergilendirilirse devlet geliri ne kadar artırılabilir?" ve "İthalat kısıtlaması kaldırılırsa mısır fiyatları ne gibi bir değişikliğe uğrar?"

Günümüzde "yatırımcı haberleri"ne hâlâ önem veriliyor. Ana akım haber kuruluşları bile, dünyanın dört bir yanında başlıca menkul kıymetler borsalarındaki son rakamlara; ayrıca gizlice hayatlarımıza destek olan, çok fazla bilinmese de, büyük ve önemli kurumlar oldukları aşikâr, Molycorp AŞ.'den (nadir toprak metalleri), Sphere Drake Holding Ltd'ye (ticari mülkiyet sigortası) kadar yüz binlerce şirketin artışa ya da düşüşe geçen servetleriyle ilgili gerçek zamanlı gelişmelere çok geniş bir yer ayırıyorlar.

Borsa ve Endeksler

Endeks Adı	Değer	Değişiklik
FTSE 100	6081,95	+17,37
Dow Jones	13384,29	-50,92
Nasdaq	3098,81	-2,85
Dax	7748,03	+15,37
Cac 40	3729,26	+24,62
S&P 500	1461,89	-4,58

Şirket	Değer	Değişiklik	%
Nationstar Mortgage Holdings AŞ.	38,83	+5,60	+16,85
Molycorp AŞ.	11,56	+1.26	+12,23
Energysolutions AŞ.	3,73	+0,29	+8,43
Newcastle Inv AŞ.	9,60	+0,61	+6,79
Alcatel-Lucent SA ADR	1,73	+0,09	+5,49
Imax AŞ.	24,08	+1,24	+5,43
Ocwen Financial AŞ.	36,77	+1,88	+5,39
Quiksilver AŞ.	5,29	+0,22	+4,34
Walter Industries AŞ.	39,61	+1,59	+4,18
Sphere Drake Holdings Ltd.	6,80	+0,24	+3,66

Bloomberg News'e göre, bugün olup bitenler.

2.

YATIRIMCILAR BU HABERLERE belli bir maksatla ilgi duyar: Yatırım yapmak için değerlendirmeye aldıkları şirketin beş senelik temettü büyümesini, en son kâr bildirimlerini, bir önceki çeyrekteki (BÖÇ) fiyat defter değeri oranını, ("geçen on iki ay" ya da GOİ için) mevcut piyasa değerini ve güncel fiyat kazanç (F/K) oranını görmek isterler. İcabında otuz günlük hacim ağırlıklı ortalama fiyatını ve S&P 500 endeksi karşısındaki nispi F/K oranını da kontrol etmek isteyebilirler.

Ama o şirketin satış temsilcisi ya da fabrika danışmanı olmak nasıl bir şeydir diye sormak, yönetimin tabiatı üzerine düşünmek, kafeteryasını hayal etmek, Shijiazhuang'daki üretim tesislerini gözünün önüne getirmek, hammaddelerin kökenlerini merak etmek ya da daha geniş çaplı bir insani boyutta ticari faaliyetin nasıl bir anlam taşıdığını sorgulamak onların faaliyet alanının kesinlikle dışında kalır.

Yatırımcılar geceleyin bir manzara üzerinden uçakla geçen pilotlara benzer. Pilotlar yalnızca birkaç işaret ışığının sinyallerine ve görsel ipuçlarına dayanarak yönlerini bulur. Yarımada üzerindeki nükleer santralin, dağların eteklerinde kabuk bağlamış elmas bir yüzük gibi ışıldayan ortaçağ şehrinin ve kuzey-güney hattındaki ana otobanının ışıkları gibi göstergelerdir bunlar. Ama meydanın hemen yanındaki apartmandan gelen tartışmalara, benzin istasyonundaki tır şoförünün içinde bulunduğu açmazlara ya da türbin odasında çalışan teknisyenin hayallerine kafa yormalarına hiç gerek yoktur. Çünkü kokpitte duyulabilecek tek ses dakikada yirmi beş bin devir yapan Pratt & Whitney marka çift motorların patırtısıdır.

Finans haberleri kuruluşlarının, dünyanın en uzak köşelerindeki ekonomik merkezlerde muhabirleri vardır. Bu muhabirler Kanada, Saskatchewan'daki buğday hasadını, Brezilya sahili açıklarında yürütülen petrol arama çalışmalarındaki gelişmeleri,

Malavi'de yapılan niyobyum ve zirkonolit tantal ekstraksiyonunu, Almanya'nın Ruhr Vadisi'ndeki yeni nesil banliyö trenlerinin son durumunu, Japonya'nın merkezindeki Çubu'da karbon lifli hava uzay panellerinin dokumasını izlerler. Ne var ki dünyaya böyle olağanüstü ve ayrıcalıklı noktalardan bakma şansına sahip olmalarına rağmen söz konusu muhabirlerden beklenen, odak noktalarını yatırımcılara yardımcı olacak şu yegâne sorudan ayırmamalarıdır: "Paramızı hangi şirketlere yatırmalıyız?"

3.

OYSA İŞYERLERİ İÇERİSİNDE meydana gelenleri yalnızca ekonomi terimleriyle ifade etmeye çalışmak, bütün bir şirketi +1,20 şeklinde özetlemek ya da sekiz bin kişinin yaşantısını 376.776'lık bir ciroyla tanımlamak, *Gurur ve Önyargı*'nın çetrefilliğinde bir romanı, kahramanlarının banka hesaplarının dökümüne indirgemek kadar kısıtlı bir yaklaşımdır. İşyerleri gezegenimizin insani açıdan en çok önem taşıyan kuruluşlarından biri sayılmalıdır; bu kurumların kendilerine özgü maceraları, yalan dolanları, içlerinde dönen dalavereler, çalışanların arzuları ve ıstırapları da, bir aşk hikâyesi anlatısına eşlik edebilecek tüm çarpıcılık ve estetik beceriler kullanılarak özenle betimlenmeyi ve etkili bir şekilde aktarılmayı hak eder. Bizi "insani boyut"un seri üretim hattı, tedarik zinciri ya da ofis bölmelerinden ziyade, hâlâ en iyi şekilde birilerinin özel hayatında bulunabileceğini düşünmeye iten aslında yalnızca kültürel bir olaydır. Yatırımcı haberleri faaliyet alanının darlığından dolayı, en az eğlence dünyası haberleri ya da bir roman kadar merak uyandıran, ilgi çekici, şaşırtıcı ve dramatik fenomenleri her gün görmezden gelir.

Bu sektörde çalışan muhabirler, uçaklarını yere indirip rakamlarına hayat katmalarına izin verilmesini talep etmelidir.

SHARP AŞ.
TOKYO MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: - 18 ¥
Açılış: 288 ¥Kapanış: 270 ¥

Mesela korkudan daha çok bahsetmelerine izin verilmesi gerekir. Mesleğin yabancıları kurumsal dünyayla, insan eli değmemiş gibi göründüğü için üretim koşulları hakkında hiçbir ipucu vermeyen ürünler üzerinden tanışır. Sharp'ın Aquos LE836 model televizyonları ya da R98STM-AA model 900 vat mikrodalga fırınları, Japonya'nın Mie Bölgesi'nde, Taki kentinin güneyinde bir kenar mahallede bulunan fabrikadaki üretim süreçleri hakkında son derece ketumdur. İleri seviyede rasyonel, birer tasarım harikası olan bu makineler kendilerini hayata geçiren dinamiklere, yaratıcılarının taşıdığı gurur, kıskançlık, arzu, zalimlik ve intikam duygularına ilişkin tek söz etmek istemez. Hele genel olarak kapitalizmin, özel olarak da Sharp'ın kırk altı bin çalışanının içine nüfuz etmiş kaygı duygusundan bahsetmeye asla yanaşmazlar. Sermayedarlar ve iktisatçılar, rekabetçi piyasa içinde daha zayıf şirketlerin yok edilmesini anlatmak için işlerine gelen bir tabirle "yaratıcı yıkım" ifadesini kullanır. Oysa Mie Bölgesi'ndeki fabrika açısından bakıldığında, bu terim aslında onlarca senelik titiz emeğin, gayretin, planlamanın, enerjinin ve umutların acımasızca sona erdirilmesi anlamına gelir. Onurlu ve zeki bir insan olan ve her şeye rağmen birkaç çok kötü tahminde (ince ekran teknolojisinin yanlış bir cinsine yatırım, riskli bir ikinci sınıf akıllı telefon ekranı girişimi ve mikrodalga fırınlara, tam piyasa yön değiştirecekken yapılmış aşırı bir yatırım) bulunduğu için bundan böyle rakip üretimcilerin saldırılarına uğrayacak ve neredeyse kesin olarak iş arkadaşlarının çoğu ve hisse senetlerinin değeriyle beraber piyasadan silinip gidecek olan Sharp AŞ yönetim kurulu başkanı Mikio Katayama'nın daralan kalp da-

marları ve gece yarıları içini kaplayan şiddetli sıkıntıya haberlerin daha fazla yer vermesini istemeliyiz.

NESTLÉ AŞ.
İSVİÇRE MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: +0,20 CHF
Açılış: 63,55 CHFKapanış: 63,75 CHF

Aynı zamanda rakamların ardındaki dünyayı *görebilmeli*, kapitalizmi görsel ve duyusal bir fenomen olarak algılayabilmeli, onun ofislerinin ve üretim merkezlerinin dehşetli düzenini ve steril güzelliğini özümseyebilmeliyiz. Fotoğrafçı Jacqueline Hassink'le beraber dünyadaki muhtelif yönetim kurulu toplantı odalarına gitmeliyiz. Sade ama pahalı mobilyalarla döşenmiş bu odalarda, yüz binlerce kişinin ekmek parası üzerinde etkisi olan kararlar, genellikle mühendislik eğitimi almış, politik entrika uzmanı, hırs küpü ve çalışkan dalkavuklar tarafından alınır – ki Hassink'in fotoğrafları boş odalardan ibaret olmasına rağmen her nedense bu kişilerin varlıkları daha da belirgin ve etkili gibidir. Örneğin Cenevre yakınlarında bulunan Nestlé'nin toplantı odasındaki dünya haritasına kısa bir süreliğine dalıp gidebiliriz. Üst düzey yöneticiler (tıpkı bundan önceki çağlarda savaşlar günümüzde ticarete tanınan ayrıcalıklı yere sahipken, dünyadaki gelişmeleri takip eden generaller gibi) bu haritaya bakarak beş kıtada yaşayan insanların ve kedilerin daha fazla Honey Nut Cheerios, San Pellegrino ve Friskies tüketmesi için sürdürülen kampanyaların dur durak bilmeyen gelişmelerini inceler.

Jacqueline Hassink, *Nestlé Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplantı Masası, Vevey, İsviçre*, 1994.

Edward Burtynsky, *Cankun Fabrikası, Xiamen*, 2005.

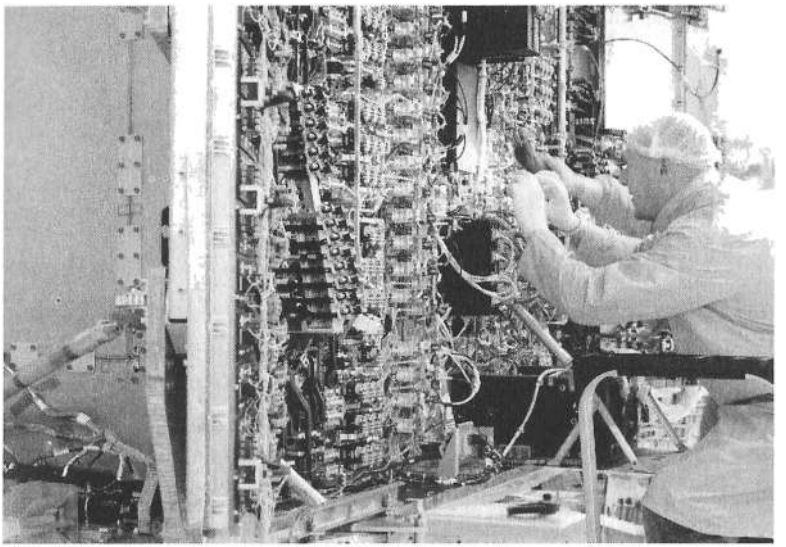
TSANN KUEN ŞİRKETİ CO. LTD
TAYVAN MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: +0,60 TWD
Açılış: 58,30 TWD Kapanış: 58,90 TWD

Keza fotoğrafçı Edward Burtynsky'ın bizi Çin'in güneydoğusunda yer alan Xiamen'deki yirmi üç bin kişinin çalıştığı, Tsaan Kuen Şirketi'ne ait hangara benzeyen fabrikaya götürmesine izin vermeliyiz ki, akıl almayacak kadar çok sayıda üretilen, şaşırtıcı derecede ucuz olan ve bayıla bayıla satın aldığımız ütü, kahve makinesi, mangal ızgarası, narenciye sıkacağı, elektrikli süpürge ve tost makinesi gibi ürünlerin arkasında yatan özveriyi görebilelim.

Unutmamalıyız ki, bu ürünlerin bu kadar ucuz olmasının nedeni Tsann Kuen Şirketi'nin harikuladeliği veya cin gibi zekası ve modern teknolojinin marifeti değildir. Bunun asıl nedeni, Xiamen civarında yaşayan işçilerin, iktisatçıların nazik bir tabirle "fiyat belirleme gücü eksikliği" olarak adlandırdıkları –bizimse gayet açık bir dille, çaresizlik olarak tanımlayabileceğimiz– durumdan, ciddi bir şekilde mustarip olmalarıdır.

THALES AŞ.
PARİS MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: +0,08 EUR
Açılış: 27,00 EUR Kapanış: 27,08 EUR

Yine de tüm bunlar, üretimin güzelliğine hayranlık duyabileceğimiz anların önüne geçmemelidir. Fransa, Cannes'da yer alan Thales fabrikasında üretilen dünya gözlem uydusu Pléiades-HR 1A'nın montaj salonlarında iç organlarını gözler önüne serişi bunun bir örneği olabilir. Hınzır türümüz, başka hiçbir zaman, karmaşık ve sıralı bir işe kendisini sessizce verdiği anlarda olduğundan daha etkileyici görünmez. Üşengeçliğe ve kaosa yatkınlığımız göz önüne alındığında, birçok işin gerektirdiği katıksız

Benedict Redgrove, *Uydu Üretimi, Cannes*, 2010.

dikkat, kusursuzluk ve disiplini izlemeye dalmak insana çarpıcı gelebilir. Tıpkı uyuyan birini izlerken olduğu gibi, uydu kablolarını ustalıkla bağlayan birini izlerken de insanın içinin o kişiye karşı kendiliğinden bir sevgiyle dolmaması zordur.

AMCOR LTD
AVUSTRALYA MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: -0,11 $
Açılış: 8,30 $ Kapanış: 8,19 $

Tüm bunların yanında, hummalı işlerimizin *anlamı* üzerine biraz kafa yormamız gerektiği bize hatırlatılmalıdır. Büyük çoğunluğumuz, Avustralya'nın en kârlı şirketlerinden biri olan ve tüm dünyanın en büyük kâğıt mendil kutusu, çocuk bezi poşeti, şampuan şişesi, diş macunu ve güneş kremi tüpü üreticisi olan Amcor'u hayatında duymamıştır kuşkusuz – gerçi zaten günümüzde şiir ve ilişki terapistliği gibi en çok anlam taşıyan ürün ve hizmetlerin satışından kolay kolay büyük servetler elde edilemiyor.

Bir iş insana ne zaman anlamlı gelir? Günün sonuna geldiğimizde, yaptığımız işin diğer insanların bedbahtlığını azaltmakta ya da memnuniyetini artırmakta az da olsa etkili olduğunu hissettiğimizde. Hizmet etmek hoşumuza gider, gösterdiğimiz gayretin diğer insanların hayatları üzerinde bir etkisi olduğunu fark etmek bizi daha da çok memnun eder. Fakat yapılan iş, sayılamayacak kadar çok ufak parçaya bölündüğünde, insanın bütün kariyeri başkalarının mutluluğu üzerinde belki bir saniyelik bir etki bırakacak ya da hiç bırakamayacak ürünler imal etmek üzerine kurulu olduğu zaman, iş anlamsızlaşmaya başlar. Gerçi borsa buna aldırış etmez; ona göre anlam hafta sonlarına bırakılacak cinsten bir şeydir.

Borsa endeksleri, insanın içinin birbiriyle çelişen bir hisler yumağıyla dolmasına neden olur. Bu hisler, modern ticaretin

üretkenliğine duyulan hayranlık, herhangi bir sektörde başarılı olmak için gerekli olan olağanüstü seviyelerdeki zeka ve gayrete duyulan hayret, öte yandan katlandığımız bunca zahmetin anlamsızlığı ve israfı karşısında duyulan suçluluk duygusu ve gecenin bir yarısında, zihnin gün boyu verdiği tavizlerin öcünü almaya yatkın olduğu saatlerde basan, geri kalan ömrümüzün çok kıymetli anlarını aslında nasıl geçirebileceğimize dair dertli bir meraktır.

SAP AG
FRANKFURT MENKUL KIYMETLER BORSASI
Fiyat Değişimi: -0,10 EUR
Açılış: 59,70 EUR Kapanış: 59,60 EUR

Finans haberlerinde yer alan rakam ve grafiklerin, inşa ettiğimiz dünyayı anlayabilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz hikâye ve imgelerin yalnızca bir stenografisi mahiyetinde olduğu sonucuna varabiliriz. En nihayetinde ticaret, yalnızca yatırım yapmak isteyenlerin çıkarlarına göre tanımlanamayacak kadar ilgi çekici ve önemlidir.

V.
ÜNLÜLER

Hayranlık

Muhabir: Usain Bolt, hiç tartışmasız bu dünyada yaşayan en hızlı kişi. [...] Kimse Altın Bolt'un eline su dökemez. [...] Benim kahramanımsınız. [...] Bu nasıl bir his?

Bolt: Güzel bir his.

Muhabir: Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Koşmaya başlamadan önce pist-teki yerinizi aldınız ve patlayışa geçmek üzeresiniz, o an Altın Bolt'un aklından neler geçiyor?

Bolt: Tek yapmaya çalıştığınız şey rahatlamak aslında. Ben sadece kendimi sakinleştirmeye çalışırım, kafamdaki bütün düşünceleri atarım, çünkü aklınıza bir şey geldiği anda hapı yuttunuz demektir.

Muhabir: Şampiyon olmak için, ama herhangi bir şampiyon değil, muhteşem bir şampiyon olmak için ne yapmak gerek?

Bolt: Şey, çok çalışmak gerekiyor. [...] Çok çalışmak ve kendinizi yaptığınız işe adamak.

Muhabir: Sizi şu an en çok ne motive ediyor? Kazanmak mı? Şampiyon olmak mı? Para mı? Şöhret mi? Kadınlar mı?

Bolt: Hepsi.

Muhabir: Hayatınızda kaç kez gerçek aşkı tattınız?

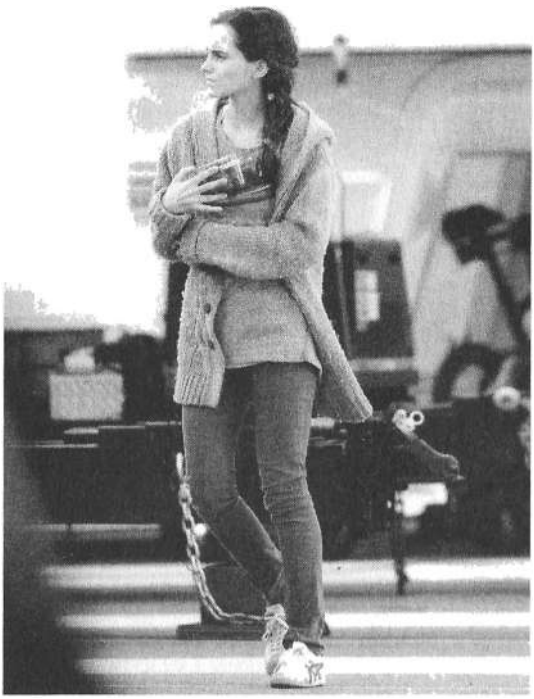
CNN

1.

HABERLER BİZİ MÜTEMADİYEN olağanüstü kadın ve erkeklerle tanıştırır: Dünyadaki diğer herkesten daha hızlı koşan, bizi güldürmeyi bilen, devrim niteliğinde ticari girişimler yapan, leziz yemekler tasarlayabilen ve suratları kusursuz derece güzel insanlardır bunlar. Neredeyse başka hiçbir şey bizi onların başarıları, kişilikleri ve güzellikleri kadar çok etkileyemez. Dolayısıyla bunları nasıl başardıklarını onlara sormak, çocukluklarının nasıl geçtiğini dinlemek, kıyafetlerini dikkatlice incelemek, kime âşık olduklarını öğrenmek, evlerinin içini dikizlemek, onların peşinden deniz kenarına gitmek ve hatta manavda alışveriş yaparlarken bile onlara eşlik etmek isteriz.

2.

BU TÜR BİR İLGİ, neredeyse tüm dünyada elit kültürün muhafızlarınca kınanır; insanın ünlülerle ilgili haberlere düşkün olduğunu belli etmesi, ciddi ortamlarda genellikle pek hoş karşılanmaz. Bu tutum, kısmen, elitler arasındaki yaygın bir inançtan kaynaklanır. Buna göre, ünlülerin topluma sağladığı katkı ile insanlığın hakiki sorunları kıyaslandığında, ünlülere hayran olmaya ya da onları merak etmeye değmez. Bu tepeden bakan görüşe göre, kamuya mal olmuş bir kişinin başarılarının övgüyü hak ettiği nadir durumlarda sadece bilfiil başarıya (ticari girişime ya da çekilen filme) odaklanılmalı, işi başaran kişiye takılıp kalınmamalıdır – ki bizim yaptığımız da genellikle budur; ünlü birinin bir partiye kiminle beraber gittiği ya da kumsaldayken saçını nasıl topladığı gibi, hayatının en ince ayrıntılarını kafamıza takma noktasına bile varırız. Elit çıkarıma göre, çağdaşımız olan ama bizi tanımayan ünlü bir kişiye kahramanmış gibi hayranlık besleme ihtiyacı duymanın insanı alçaltan ve çocukça bir yanı vardır: Bu ihtiyaç edilgen ve bayağı görülür, kifayetsizliğin itiraf edilmesi gibidir, kendi projelerimiz ve arzularımızla yeteri kadar ilgilenmediğimizin,

Emma Watson çilek alırken, New York, 2012 (Splash News).

doğru düzgün yürütmeyi bilemediğimiz için hayatlarımızdan "kaçmayı" tercih etmiş olduğumuzun bir kanıtıdır adeta.

3.

BU ÇOK ACI –ve had safhada sorunlu– bir durumdur. Çünkü ciddi kişiler ünlülük kavramını büsbütün aşağı görürlerse, o zaman ünlüleri seçip çıkarma görevi, en düşük zevklere sahip kişilere hitap etmeyi dert edinmeyen kuruluşlara kalacaktır.

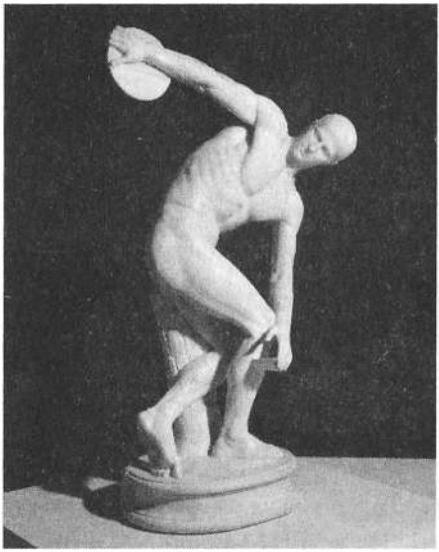
Üstelik ünlülerin nasıl bir amaca hizmet edebileceği üzerine dikkatlice düşünmezsek, aramızda yaşayan tanınmış kişilerden ne gibi makul beklentilerimiz olabileceğini tasarlamakta zorlanırız. Hayranlık insana herhangi bir fayda sağlayabilir mi? Başkaları önünde saygıyla eğilmenin bizlere herhangi bir somut ya da önemli katkısı olabilir mi?

4.

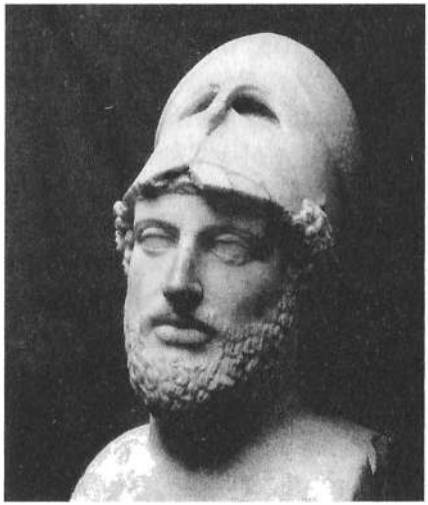
HAYRANLIK BESLEME DÜRTÜSÜ, ruhlarımızın kökü kazınamaz ve önemli bir özelliğidir. Görmezden gelmek ya da kınamak onu yok etmeyecektir; bu yalnızca onun zorla derinlerde bir yere gömülmesine, orada başıboş ve kötü gelişmesine ve bir gün uygunsuz bir hedefin üstüne atlamak için pusuda beklemeye yatkın olmasına sebebiyet verecektir. Ünlülere duyduğumuz sevgiyi bastırmaya çalışmak yerine, onu mümkün olduğunca akılcı biçimde, en verimli alanlara doğru yönlendirmeliyiz. Gerektiği gibi düzenlenmiş bir toplumda, en tanınmış kişiler en yüksek, en asil ve toplumsal açıdan en yararlı değerlere sahip olan kişilerdir. Dolayısıyla böyle bir toplumda belirli bir ünlü karşısında saygıyla eğilmek ayıplanacak ya da küçümseyerek gülünecek bir durum değil, gurur duymak için bir vesiledir.

Cesaret
Mantinea'lı Herakles, MÖ yak. 460.

Atletik Beceri
Kimliği bilinmeyen disk atan atlet, MÖ 460-450.

Liderlik
Perikles, MÖ 430.

5.

ANTİK ATİNA ŞEHİR-DEVLETİNİN altın çağında, hayranlık beslemek utanılacak bir durum değildi. Şehirde el üstünde tutulan birçok erdem vardı. Demokratik yönetime, askeri kahramanlığa, entelektüel özgürlüğe, yurttaşlık onuruna, sanatsal ifadeye ve atletizme inanılıyordu. Bununla birlikte bu niteliklere duyulan inanç soyut değildi; söz konusu nitelikleri somut bir şekilde hayata geçirmiş olan birtakım müstesna kişiler üzerinde yoğunlaşıyordu – bu kişiler de sonuç olarak heykellerle, festivallerle, edebi eserlerle topluma mal edilmiş ve abideleştirilmişti. Perikles ve Demosthenes gibi devlet adamlarına, Olimpiyat boksörü Philammon ve iki tekerlekli araba yarışçısı Khabrias gibi atletlere, Melanippides ve Anakreon gibi müzisyenlere hayranlık besleniyor ve onların εὐδαιμονία (*eudaimonia*) ya da "ongun" bir hayat sürdürmek için yol gösterebilecek kişiler olduklarına inanılıyordu.

Hıristiyanlık da kendi tarihi boyunca benzer bir şekilde, sürdürdükleri örnek hayatlara hayranlık beslenileceği ve öykünüleceği umuduyla, dikkate değer kişilerden oluşan kalabalık bir grubu methetmiştir: Sayıları yaklaşık on bini bulan azizlerin iyi huyları ve yaptıkları iyiliklerin Hıristiyanlığın merkezinde yer alan tevazu, cömertlik, iffet, nezaket, ölçülülük, sabır ve çalışkanlık gibi erdemleri yansıtmaları beklenir. Azizlerin hayat hikâyelerinin kapsamlı özetlerinde (örneğin ortaçağın en çok okunan eserlerinden bir olan *Altın Efsane*'de) kutsal sayılan bu kişilerle ilgili her tür ayrıntının, mesela hangi yemekleri sevdiklerinin, nasıl giyindiklerinin, ailelerinin kim olduğunun, saçlarının ne renk olduğunun önem taşıdığı ve ilgiyi hak ettiği düşünülür. Üstelik ölümlerinden çok uzun süreler sonra azizleri mezarlarından çıkarmak, iskeletlerini parça parça kesmek ve kemiklerini özel nişlere ve şapellere yerleştirmek de (üstelik ibadet etmek ve ilham almak için inananların genellikle çok uzun mesafeler kat ederek bunları görmeye gelmesi bekleniyordu) ortaçağ Hıristiyanlığına yakışıksız gelmemiştir.

Hıristiyanlığın ve Atinalıların ünlülere yaklaşımının temelinde, kişisel gelişim fikrine bağlılık ve aynı zamanda daha iyi insanlar olabilmek için olağanüstü kişileri kendimize örnek almamız gerektiğine dair bir inanç yatar. Katolik inancı, dara düştüğümüz anlarda, kendimize bizim yerimizde belirli bir aziz olsa ne yapardı, sormamızı özellikle salık verir. Örneğin evde kavga çıktığı zaman, zor evliliklerin koruyucu azizi olan Burgonyalı Aziz Gengulphus'un sakin ve bağışlayıcı tabiatını düşünmemiz gerekir. Veyahut iş hayatımızda rezil olmuşsak, başarısızlıkların koruyucu azizesi İsveçli Azize Birgitta'nın paranoyaklıktan uzak, mülayim görüntüsünü gözümüzün önüne getirerek kendimizi toparlayabiliriz.

6.

KATOLİK KİLİSESİ'NİN AZİZLERİNE yaklaşımı ile antik Atinalıların hünerli belagat sanatçılarına ve disk atan atletlerine yaklaşımı, modern ünlüleri en iyi nasıl ele alabileceğimize ilişkin önemli ipuçları verir bize.

Alınması gereken ilk ders şudur: Hayranlık beslediğimiz kişilerde aslen neyi ilgi çekici bulduğumuz konusunda biraz daha net olmak için gayret etmemiz gerekir. Haberler bu konuda bize nadiren yardımcı olur; çünkü ünlülere duyulan merakın derinlerdeki kökenine değinmeye eğilimli değildir ve böylece ünlülerin sunduğu örneklerden doğru bir şekilde faydalanmamızı engeller. Haberlerin tek yaptığı çılgınca bir enerjiyle ünlülerin yörüngesinde dönüp durarak, onlara tekrar tekrar belirli bir başarıyı elde etmenin "nasıl bir his" olduğunu sormak ya da bir sonraki film çekimlerinin ne zaman başlayacağına ilişkin onları sonu gelmeyen yavan soru yağmurlarına tutmak veya kuru temizlemeciden çıkarken nasıl göründüklerini tespit etmek için çalılıkların arasına paparazziler yerleştirmekten ibarettir – sanki tüm bu taktikler, insanın muğlak bir şekilde ünlü birinin karak-

Gümüş bir röliker içinde Sienalı
Azize Caterina'nın parmağı.

Zor Evliliklerin Koruyucu Azizi
Burgonyalı Aziz Gengulphus.

Başarısızlıkların Koruyucu Azizesi
İsveçli Azize Birgitta.

terinde var olduğunu sezdiği birtakım iyi özelliklerden doğan merakı gerçekten bastırabilecekmiş gibi.

Katoliklerin ortaya koyduğu örneği dikkate alarak, kendi içimizde desteklenmesine ihtiyaç duyduğumuz erdemlerde (bu ister cesaret ya da mutluluk, ister bilgelik ya da yaratıcılık, ister kendine güven ya da bağışlayıcılık olsun) bize yol gösterebilecek ünlüleri tespit etmeye çalışmalıyız. Barış delegelerinden ressamlara, spor yıldızlarından nörologlara kadar, haberlerin bize tanıttığı yüzlerce ünlü arasından hakikaten dikkate değer olanları, davranışları ve başarıları daha muvaffak ve mutlu hayatlar sürdürebilmemiz için bize ilham verebilecekleri seçmeliyiz. Herhangi bir doğaüstü maksat taşımadan ya da çocukça bir idealizme kapılmadan, zihnimizde, verimsiz ve dermansız olduğumuz anlarda bize cesaret verebilecek ve ilham kaynağı olabilecek ünlü kişilerden oluşan seküler bir "koruyucu azizler" topluluğunu aklımızın bir köşesinde bulundurmak bizi güçlendirebilir.

Ünlülerden daha verimli bir şekilde faydalanma arayışında yardımcı olması için, haberlerin esef verici derecede kusurlu olan temel öğesini, yani ünlülerle söyleşileri yeniden tasarlamalıyız. Şu anki haliyle ağırlıklı olarak özel meselelerin ortaya dökülmesine ve "yeni projelerle" ilgili yönü belirsiz sorulara takılıp kalmış söyleşi janrı, gelecekte her şeyden önce şu soruya yanıt teşkil edecek nitelikte olmalıdır: "Bu ünlüden neler öğrenebiliriz?" Söyleşi yapılan ünlünün bizimkinden bütünüyle farklı bir alanda faaliyet gösteriyor olmasının önemi olmamalıdır. Alınabilecek dersler başka alanlara da aktarılabilir ve erdemler diğer alanlarda da uygulanabilir. Ünlülerle yapılan ideal bir söyleşi şöyle soruları yanıtlamakta bize yardımcı olur: "Tenis oyuncusu olmasam da, bir gün Wimbledon kupasını kazanabilecek olan bu kişinin maçın ikinci setinde hakemin verdiği yanlış karar karşısındaki tutumundan neler öğrenebilirim?" Ya da "Hiçbir sanatsal emelim olmasa da, seramikten mimarlığa dek her konuda yetenekli bir sanatçıyı örnek almak, kendi kariyer planlarımla ilgili bana ne gibi fikirler verebilir?"

Ünlülere yalnızca edilgen bir hayrete ya da dikizci bir meraka layık sihirli cinlermiş gibi muamele etmeyi kesmeliyiz. Onlar elde ettikleri olağanüstü özellikleri sıkı çalışarak ve stratejik düşünerek kazanmış sıradan insanlardır. Yalnızca "Bu insan bana neler katabilir?" şeklindeki temel soruyu dikkate alarak, onlara tetkik edebileceğimiz ve titizlikle parçalara bölerek üstlerinde çalışabileceğimiz birer vaka incelemesi gibi muamele etmeliyiz. Şu an sadece ünlülerin kıyafetleri ya da beslenme düzenlerinin ayrıntıları üzerine yoğunlaşan ilgi, bir kişisel gelişim projesine doğru yönlendirilmelidir. Geleceğin ideal haber servisinde, ünlülerle ilgili her haber özünde eğitici olmalıdır: İnsanın biraz daha iyi biri olabilmesi için, hayranlık uyandıran bir kişiden bir şeyler öğrenmesine fırsat vermelidir.

7.

GENELLİKLE ÜNLÜ BİR kişiyi "taklit eden" birinin zavallı ve orijinallikten yoksun olduğunu düşünürüz. Fakat hayranlığa dayanan taklit, en üstün biçiminde, iyi bir hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. Hayranlık beslemeyi reddetmek, toplumda sivrilmiş kişilerin neler yaptığıyla hiç ilgilenmemek, kendimizi önemli bilgilere, büyük ölçüde ve mantıksız bir biçimde kapatmamız anlamına gelir. Haberlere düşen görev, ünlülerle ilgili bölümü şimdiki gibi heyecan verici tutmaya devam etmek ve aynı zamanda kişiliklerimizdeki kusurları ve emellerimizdeki sorunları tespit etmemize yardımcı oldukları için hayal gücümüzü tetikleyecek birtakım seçkin kişilerin psikolojik açıdan zengin, eğitici tasvirlerini temin etmektir. Ünlülerle ilgili haberler daha olgun bir noktaya vardığında, bize şimdi olduğumuzdan daha iyi kişiler olmayı öğreten ciddi ve saygın birer araca dönüşebilirler.

Haset

Elon Musk, özel jeti ve milyon dolarlık spor arabası olan zengin bir adama göre hiç beklenmedik şekilde sessiz ve utangaç biri. Uzun boylu, uzun kollu, kocaman elli bu adamın çocuksu suratında aklı sürekli başka bir yerdeymiş gibi bir ifade var; kafasının içindeki çarkların her daim hareket halinde olduğu yüzünden anlaşılıyor. Musk 2002 senesinde SpaceX'i kurmadan önce, iki internet şirketi daha yaratmıştı. Bunların ilki 1999 senesinde 307 milyon dolar nakit para karşılığında Compaq'a sattığı Zip2, diğeri ise eBay'e satılmasından kısa bir süre önce hisseleri halka açılan PayPal. Şirketin çoğunluk hissedarı olan Musk, PayPal satıldığında 30 yaşındaydı.

Wired

1.

HAFTA SONLARI, RENKLİ gazete eklerinden, teknoloji, tasarım ve medya bloglarından, stil bölümleri, söyleşiler ve biyografilerden oluşan daha hafif haberler için uygun bir zaman olabilir. Bu tip haber sayfalarına bakarak aşağı yukarı bir saatlik bir zaman diliminde Manhattan'ın göbeğinde dört tane başarılı balık lokantası işleten yirmi beş yaşındaki şef, tanınmış bir yönetmenin kızının piyasaya sürdüğü moda markası, Katar'dan bir milyar dolarlık sermaye desteği alarak çevrimiçi bir üniversite kuran Silikon Vadisi'nden bir girişimci, Berlin'deki kendine ait müzede çalışmakta olan saygıdeğer bir Alman sanatçı ve Çin'de yirmi tane butik otel açmak üzere olan eski Wall Street bankeri ile ilgili bilgiler edinebiliriz – tüm bunlar huzur ve sükûnet ile başlayan ve kendimizi evle ilgili uğraşlara adamayı planladığımız bir sabah gerçekleşir; perdelerin arasında güneş süzülmekte ve bahçede ötüşen kuşların cıvıltısı duyulmaktadır.

2.

ÖNE ÇIKARDIĞI BİREYSEL fırsat fikrinin yaygınlığı açısından daha öncekilere hiç benzemeyen bir çağda yaşıyoruz. Tarihin büyük bir kısmı boyunca toplumsal merdivenin hangi basamağında doğduysak orada ölüyorduk. Mesleğimizi anne-babamızın meslekleri belirliyordu. Koşulların iyiye gitmesi imkân dahilinde değildi. Finans piyasaları ilkeldi ve sermaye kolaylıkla temin edilemiyordu. Teknolojik buluşlar iki yüz senede bir gelişme gösteriyor, politika ise daha da nadir değişime uğruyordu. Şimdi ise haberlerin bitmek bilmeyen girişim, sebat, sıkı çalışma ve kendini gerçekleştirme öyküleriyle teyit ettiği gibi, herhangi bir insanın başarabileceklerinin teorik olarak hiçbir sınırı yok. Yaratıcı ve azimli olanlar için –sanki– her şey mümkündür. Şu an aramızdan en akıllı olanlar, dünyanın herhangi bir yerinde para

toplamanın, senaryo taslakları yazmanın, formüller icat etmenin ve varoluşun temellerini değiştirecek olan makineler tasarlamanın mahirane yollarını bulmaktalar. Mütevazı koşullara razı olmak, ciddi bir hataymış, hatta muhtemelen zihinsel bir hastalığın alametiymiş gibi algılanıyor artık.

Haberler önümüze koyduğu başarı öykülerinin bizi memnun etmesini ve onları olgunlukla karşılamamızı bekler; bir kodamanın başarılarından sessiz bir memnuniyet duymamızı, atılımcı bir işadamının girişiminden etkilenmemizi, bir sanatçının tüm dünyaya yayılmış şöhretine nazik bir ilgi göstermemizi ister. Elektronik flaş ışıklarının zararlı yan etkileri, çıplaklık ya da küfürlü sözler konusunda bizi uyarmaktan geri durmayan haber kuruluşları, başkalarının başarılarına tanıklık etmenin olası tatsız sonuçlarına karşı bizi hazırlamaya hiç gereksinim duymaz. Bu hafta da, bundan önceki haftalarda olduğu gibi, sıkı çalışarak hazırladıkları, gelişigüzel seçilmiş başarılı insanlar geçidi karşısında minnet duymamızı beklerler. Bir cumartesi sabahı mutfak masasında oturarak, hiçbir kötü ya da rahatsızlık verici düşünceye kapılmadan, yalnızca insanoğlunun ileri zekası ve becerikliliğine ilişkin genel bir haz duyarak, bu olağanüstü başarılarla ilgili bilgileri iyi niyetle hazmedebileceğimizi düşünürler.

3.

OYSA SONSUZ OLANAKLARLA dolu gibi görünen bir dünyada trajik bir biçimde görmezden gelinen ve bir gün tamamen unutulacak olan egolarımızın sızısını hisseden bazılarımızın, içten içe duyduğu hasetin baskısı altında yıkılması muhtemeldir. Kayıtsız görüntümüzün ardında, bir zamanlar bizim için beslenen umutlarla hayatımızın aldığı gerçek şekil arasındaki tezat nedeniyle veya yaşıtlarımızın (hatta bizden çok daha genç olanların) elde edebildikleri başarılarla, kararsız, çekingen ve kontrolsüz bizlerin üzerinde hak iddia edebileceğimiz eften püften

başarılar arasındaki fark yüzünden şiddetli bir ıstırap çekiyor olabiliriz. Bu durum dokunaklı melankoli anları yaşatabilecek olsa da, bir noktadan sonra kendine acımak bile artık insana ilginç gelmemeye başlar.

Varoluşçu panik, "Silikon Vadisi'nin En Başarılı İlk Yirmi Yatırımcısı" başlıklı, eğlenceli, gösterişli resimlerle süslenmiş bir yazıya verilecek en mantıklı tepki gibi görünmeyebilir elbette. Ne var ki böyle bir yazıyı okuduktan sonra, önümüzdeki gazete ekini yere fırlatıp, yumruğumuzu masaya vurup kederli bir şekilde hıçkırıklara boğularak, bizi hiç umursamayan bir dünyaya (ya da o sırada öğle yemeğini hazırlamakta olan neye uğradığını şaşırmış eşimize) avazımız çıktığı kadar "*Artık kendim olmaya katlanamıyorum!*" diye haykırabiliriz.

4.

HABERLER BU ANLARIMIZDA bize yardımcı olmalıdır. Türümüzün en enerjik ve hünerli örneklerinin başarılarının kanıtlarını tekrar tekrar ortaya koyup izleyicinin buna tepki olarak çıldırmamasını beklemek normal bir şeymiş gibi davranmamalıdır. Kabul edilmelidir ki, kendisiyle aynı yaşta ve cinste bir kişinin firma satın alıp sattığını, önemli kişilerle ahbaplık ettiğini ve milyonların ilgisini üzerine topladığını okuyan bir insan, yalnızca hayal gücünden tümüyle yoksunsa bu bilgiler karşısında derin ve huzurlu bir memnuniyet duyabilir. Haberler saf ve savunmasız izleyicileri üzerine muntazaman salıverdiği haset duygusunu anlamakta, yorumlamakta ve onunla baş etmekte acilen yardıma ihtiyacımız olduğunun farkına varacak kadar yardımsever olmalıdır.

5.

HASET HER ZAMAN sert ve ahlakçı eleştirilerin hedefi olmuş olsa da, aslında doğru düzgün bir hayatın zorunlu bir özelliğidir. Bu duygu dikkate alınması gereken bir eyleme geçiş çağrısıdır; çünkü kişiliklerimizin arapsaçına dönmüş olsa da önemini koruyan kısımları tarafından gönderilen ve geri kalan ömrümüzü nasıl geçirmemiz gerektiğine dair karman çorman mesajlar ihtiva eder. Hasete kulak vermek, aslında olduğumuz kişiye dönüşme yolunda acı verici olsa da zorunlu olan adımları atmamızda bize yardımcı olmalıdır.

Öyleyse haseti bastırmaya çalışmak yerine, onu tetkik etmek için her tür çabayı göstermeliyiz. Gelecekteki olası durumumuzu tasvir eden yapbozun parçaları haset duyduğumuz insanların elindedir. "Hakiki benliğimizin" resmi, bir derginin sayfalarını karıştırırken, gazeteye bakarken ya da eski okul arkadaşlarımızdan birinin kariyerindeki en son gelişmeleri radyoda duyduğumuzda içimizde beliren hasetin verdiği ipuçlarının bir araya getirilmesiyle ortaya çıkmayı bekliyor. Haseti ilk olarak aşağılayıcı bir duygu ya da kendi başarısızlığımızın bir kanıtı gibi algılasak da, birine haset beslediğimiz anda kendimize sakince yöneltmemiz gereken, esas ve kurtarıcı tek bir soru vardır: "Buradan ne öğrenebilirim?" Haset dolu tepkilerin sıklıkla kafa karıştıracak kadar muğlak olması ve bu tepkilere paniğin de eşlik etmesi çok üzücü. Bazı insanlara tüm yönleriyle haset duyarız, ama onların hayatlarını oturup inceleyecek olursak, görürüz ki aslında hayatlarında yaptıklarının yalnızca küçük bir kısmı bizim bundan sonraki adımlarımızda bize eşlik edebilecek ve bize yol gösterebilecek niteliktedir.

6.

BAŞKALARININ BAŞARILARINA, en çok onların nasıl elde edildiğini pek iyi bilmediğimiz zaman haset duyarız. Haber kuruluşları daha iyiliksever olsaydı, başkalarının zaferlerini olmuş bitmiş esrarengiz olaylar gibi tanımlamaktansa, bu zaferlerin nasıl elde edildiğini eksiksiz bir biçimde incelemek için aşırı bir enerji sarf ederdi. Başarılı insanlarla ilgili haberler, her şeyden önce anlayabileceğimiz ve öykünebileceğimiz vaka incelemeleri gibi sunulursa, içimiz şimdiki gibi boş bir hayranlık ya da içerleme duygusuyla dolmazdı.

7.

ELBETTE HASETİN FAYDALARININ sınırları var. Başkalarının başarıların gelişigüzel bir şekilde gereğinden fazla hatırlatılması, bizi yerimizden kıpırdayamayacak kadar ürkütebilir ve planlarımızı hayata geçirmemizi farkında olmadan engelleyebilir. Kendi başımıza bir şeyler başarabilmek için, başkalarının başarılarıyla ilgili haberlerin oluşturduğu psikolojik baskıdan sıyrılıp rahatça hareket edebilmemiz gerekir. Eğer dikkate değer bir işi başarıyla tamamlayabileceksek (ki belki bir gün başkaları da bu sayede bize haset duyar), sükûnete ve inzivaya çekildiğimiz dönemlere ihtiyacımız olacaktır.

Haberler istatistiksel gerçekleri hatırlatarak da bize yardımcı olmalıdır. Gazete ekleri bitmek bilmeyen başarı öyküleriyle dolu olsa da, başarı milyonlarca kişi arasından yalnızca birkaç bin kişinin elde edebildiği son derece sıradışı bir durum olarak kalmaya devam edecektir – bu, haber editörlerinin özenle (ve sadistçe) hayal gücümüzden uzak tuttuğu bir ayrıntıdır.

Haberlerin düşündürdüğünün aksine, aslında birçok firma iflas eder, birçok film çekilemez, birçok kariyer hiç de şaşaalı değildir, birçok insanın suratları ve vücutları kusursuz bir güzellikte

değildir ve neredeyse herkes çoğunlukla mutsuz ve endişelidir. Gerçekçi olmaktan bütünüyle uzak kıstaslara ulaşamadığımız için kendi halimizden şikâyet etmemeli ya da nefes kesici birtakım olasılıklara göğüs geremediğimiz için kendimizden nefret etmemeliyiz.

Haset duygusunu elimizden geldiği kadar etraflıca tektik ettikten sonra, başarabilmiş olduğumuz işlerin azlığından ötürü yalnız başımıza acı çekmek yerine, bize toplu halde öfkelenebilmek için bir şans tanınmalıdır.

Şöhret Arzusu

Dünyanın En Önde Gelen Ünlüleri

70. Dwayne Johnson, 36 milyon dolar
71. Maria Sharapova, 26 milyon dolar
72. Ben Stiller, 33 milyon dolar
73. Khloe Kardashian Odom, 11 milyon dolar
74. Seth MacFarlane, 36 milyon dolar
75. Charlize Theron, 18 milyon dolar
76. Sofia Vergara, 19 milyon dolar
77. Serena Williams, 13 milyon dolar
78. Alec Baldwin, 15 milyon dolar
79. Janet Evanovich, 33 milyon dolar

Forbes

1.

İNSAN NEDEN ÜNLÜ olmak ister? Ünlülerle alay etmek oldukça kolaydır da, şöhret arzusu ruhun hangi köşesinden doğar? Hemen hiç kimse kazara ya da büyük bedeller ödemeksizin ünlü olamaz, peki o zaman insanı şöhretin gerektirdiği ciddi fedakârlıkları yapmaya iten nedir?

2.

ŞÖHRET ARZUSUNUN ÖZÜNDE dokunaklı, kırılgan ve basit bir istek yatar: *İyi* muamele görmeye duyulan özlem. Her türlü ikincil dürtü para, lüks, cinsellik ya da iktidar isteği tarafından tatmin edilebilir; ama şöhret arzusunu esas tetikleyen saygı görme isteğidir.

Eğer ünlü olmak ve ünlü kalmak için ömür boyu gayret gösterilmesine yeterli bir neden gibi görünmüyorsa bu, şöhretin tam tersinin neden olduğu olumsuz uyaranı, yani aşağılanma duygusunu asla yabana atmamalıyız. Sırf görmezden gelinmenin, hor görülmenin, bir köşede yalnız bırakılmanın, sıranın sonuna gitmemizin buyrulmasının, insan yerine konmamanın ya da birkaç hafta sonra yeniden aramamızın söylenmesinin neden olduğu keskin acı yüzünden de can havliyle ünlü olmayı arzuluyor olabiliriz. Ünlü olma isteği, olağanüstü önlemler almadığımız takdirde çok büyük ihtimalle asla saygı göremeyeceğimiz bir dünyada itibar görmeyi sağlama girişimdir. Kanunlar karşısında ya da oy verirken hepimiz eşit olabiliriz; ama çalıştığımız yerde, sosyal hayatımızda ya da devlet veya ticaretin bürokrasisinin çarkları arasında bize itibar gösterileceğinin garantisi yoktur. Bilhassa büyük şehirlerde, yani sıradan olana son derece kaba davranılan, hayatın, engin gökyüzünün ve uçsuz bucaksız ufuk çizgisinin olumlu etkileri olmaksızın dümdüz yaşandığı; saygının nadir bulunduğu, çıkarla bire bir orantılı olduğu ve duyar-

sızlığın norm haline geldiği yerlerde bu böyledir. Hayatını nasıl kazandığına ilişkin o kaçınılmaz soruya şıp diye verebileceği hazır ve etkileyici bir yanıtı olmayanlar Manhattan ya da Los Angeles gibi yerlere hiç ayak basmasa iyi olur.

3.

ŞÖHRET, ÜNLÜLERİN DİĞERLERİNDEN nezaket ve saygı görmesini sağlar. Yalnızca ünlü bir isim bile, onu taşıyan kişinin, o isme sahip olmasa tüm benliğini ortaya koyarak yıllar boyunca yalvarmasını gerektirecek bir şeye hemen kavuşmasını sağlayabilir. Bu, insana çok zaman kazandırır.

İnsanlar ünlülere iyi davranmak durumundadır; çünkü onlar bütün dünyanın, milyonları bulan takipçilerinin kararlarının temsilcisi gibi görünür. Şöhret, görünmez bir hayranlar ordusu tarafından desteklenen bir güçtür. Ünlü birinin yaptığı espriye gülmemek ya da yeteneğinden şüphe duyduğunu ifade etmek, insanın yalnızca tek bir kişiyi değil, o kişiyi seçen bütün bir sistemi de karşısına alması anlamına gelir. Onları ödüllere layık görmüş akıllı uzmanlar, albümlerini satın almış pek çok, kapaklarında fotoğraflarına yer vermiş saygıdeğer dergiler, bir partide birisiyle tanıştığında ya da havaalanında biletini ve bagajını kontrol eden görevliyle uğraşmak zorunda kaldığında, ünlü bir kişinin emrindeki görünmez fakat son derece etkili olan gücün parçalarıdır. Şöhret fırsatçı kabalık eğilimini bertaraf eder; ünlü kişiyi yabancıların merhametine kalmaktan kurtarır.

4.

ÖTE YANDAN HERKES şöhrete eşit ölçüde bir şiddetle ihtiyaç duymaz. Şöhret arzusu genellikle hem insanın nasıl bir çocukluk geçirdiğiyle hem de nasıl bir toplum içinde yaşadığıyla ilişkilidir.

Arketipik bir ünlünün çocukluk yıllarında –neredeyse kaçınılmaz olarak– reddedilmişlik vardır; bunun olmadığı durumlarda uzun süreli bir şöhret arzusu da söz konusu olamaz. Ya anne ya da baba zamanında yeteri kadar ilgili davranmamıştır, duygusal anlamda yok gibidir, diğer kardeşlere daha çok ilgi göstermiştir – ya da belki ölmüştür. En vahim vakalarda, yani şöhretin hiç kuşkusuz bir takıntıya dönüşeceği durumlarda ise anne ya da babanın kendisi de ünlü olmaya çabaladığı için ya da ünlülerle vakit geçirdiği için öz çocuğunu ihmal etmiştir.

Hayatının henüz başındaki ünlü kişi, ilgi ve şefkate en çok ihtiyaç duyduğu çağ olan sıfır ile on yaşları arasında en savunmasız ve zayıf halindeyken, başkalarının sevgisini kazanabilmek için elinde kendi varlığının ötesinde hiçbir ileri düzey araç yokken, müthiş ihtiyaç duyduğu anne ya da babasını kendi varlığının önemli olduğuna ikna edememesinden doğan ihmal edilmişlik hissi, onun bütün ömrünün gidişatını şekillendirebilecek kadar ağırdır. İnsan kendini bir zamanlar ne kadar görünmez hissetmişse, ileride o kadar özel ve her yerde görünen biri olmaya ihtiyaç duyacaktır.

Fakat ne yazık ki ünlü olmak, küçük yaşta ihmal edilmiş olmanın bıraktığı hasarı pek onaramaz. Çünkü kişinin esas arzu ettiği, başarıları aracılığıyla (şarkı söyleyerek, heykel yaparak, anlaşmalar yaparak vesaire) başkalarını etkilemek değil, sırf kendisi *olduğu* için sevilmektir. İşte bu yüzden şöhreti elde ettikten sonra genellikle insan bir boşluk hissine kapılır; çünkü şöhretin, en başta onu elde etme arzusunu tetikleyen hor görülmüşlük hissini yok edebilmesi mümkün değildir. Ünlü kişilerde sıklıkla karşılaşılan kendine zarar verme davranışları, büyük kayıplar vererek elde edilmiş bir zafere duyulan öfkenin karışık bir ifadesi, hayran kitlesinin, en mühim kişilerce ihmal edilmiş olmayı telafi edemeyen aşırı sevgisini yok etme arzusudur.

Buna karşın aslında böyle bir senaryoda hakiki anlamda ayrıcalıklı olan kişi, alkışlanmaya ihtiyaç duymayan, mütevazı bir

meslekle tatmin olabilen, mutlu bir şekilde anonim kalan yetişkindir. Çünkü o, insana verilebilecek en kıymetli hediyelerden birine boğulmuştur: Bir ebeveyn figürünün şefkat ve ilgisinin odağında yer aldığını hissetmiştir. On senelik bir aile sevgisi, insana elli sene boyunca değersiz görülmekle baş etmesi için gereken gücü verebilir. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarının gerektiği şekilde karşılandığı bir çocukluk, "ayrıcalıklı" sıfatını bütünüyle hak eden yegâne çocukluktur.

Bu analizin kendi çocuklarımıza iyi ana babalık edip etmediğimizi anlayabilmemizi sağlamak gibi bir faydası da vardır: Tek yapmamız gereken onlara ileride bir gün ünlü olmayı hayal edip etmediklerini sormaktır.

5.

ŞÖHRET OLMA ARZUSUNUN şiddeti insanın içinde yaşadığı toplumun yapısına da bağlıdır. İtibar ve iyi muamele ne kadar az kişiye gösteriliyorsa, sıradan biri olmaktan kaçınma arzusu o kadar kuvvetli olacaktır. "Şöhret kültürü"nün suçunu haksız yere gençlerin ahlaksızlığına atanlar işte bu yüzden yanılırlar. Şöhret kültürünün esas nedeni kendini beğenmiş bir yüzeysellik değil, iyi muamele görmemiş olmaktır. Herkesin ünlü olmak istediği bir toplum, sıradan olmanın, özünde (genel anlamıyla) politik olan muhtelif nedenlerden dolayı, insanın doğal itibar görme arzusunu tatmin edebilecek seviyede saygıyı temin edemediği bir toplumdur.

Modern dünyanın bu kadar şöhret takıntılı olmasının nedeni yüzeysel bir çağda değil iyi muamele görmediğimiz bir çağda yaşamamızdır. Şöhret artık başka bir hedefe ulaşmanın aracı haline gelmiştir. Normalde daha farklı, daha az şöhrete bağımlı yollarla (dergi kapaklarından ziyade iyi muameleyle) elde edilebilecek türden bir saygının en kısa yoldan kazanılmasını sağlayan bir araçtır artık.

Ünlü olma dürtüsünün azalmasını istiyorsak, işe ünlülerle ilgili haberlere karşı çıkarak ya da onları sansürlemeye çalışarak başlayamayız; yapmamız gereken iyi muamelenin, sabrın ve ilginin bilhassa gençlere daha çok gösterilmesini sağlayacak yollar bulmaktır.

Şöhret Kazaları

Londra Yüksek Mahkemesi Elton John'la ilgili hicivli bir makalenin onur kırıcı olmadığı kararına vardı. Elton John, *Guardian*'da yer alan makalenin, yürüttüğü önemli hayır işlerini alaya aldığını iddia etmişti. Hatta Smokinli Balo'yu para toplamak için değil, yalnızca kendi reklamını yapmak ve ünlülerle tanışmak için düzenlediğini iddia etmek suretiyle böyle önemli bir etkinlikle bile dalga geçtiklerini öne sürmüştü. [...] Elton John söz konusu makalenin "sebepsiz yere saldırgan, edepsiz ve art niyetli bir üslupla" yazıldığını belirtmişti. Fakat hakim "*Guardian*'ın Hafta Sonu ekini okuyan aklı başında bir okuyucunun, [...] söz konusu kelimelerin taşıdığı ileri sürülen ağır iddiaları içerdiğini idrak etmesinin mümkün olmadığını" söyleyerek bu iddialara katılmadı. Elton John kendisine tazminat ödenmesini ve özür dilenmesini talep ediyordu. *Guardian* Habercilik ve Medya yayınladığı bildiride "Elton John'un bu makaleyi okurken mizah duygusunu kaybetmiş olmasından dolayı üzgünüz. [...] Bu ülkede 17. yüzyıldan beri gazetelerde hiciv haberleri yayınlanır. Verilen karar, arada sırada mizaha başvurma hakkının önemli bir onayı niteliğindedir," dedi.

Perezhilton.com

1.

ÜNLÜ OLMAYI KAFASINA koyanlar, kendilerine özel bir ilgi gösterileceğini güvence altına alacaklarını zanneder: Sevgi dolu bir anne babaya, ideal bir öğretmene ya da her şeyi gören yüce gönüllü bir Tanrı'ya benzeyen bir izleyici kitlesinin göstereceği bu *yüksek kaliteli ilgi* sayesinde, yeteneklerine sevecenlikle yaklaşılacağını ve kusurlarının görmezden gelinip affedileceğini hayal ederler.

Ne var ki ünlü oldukları zaman, ilginin en çapraşık türüne maruz kaldıklarının farkına varırlar: Yoğun bir sevgi selinin ardından ani bir nefretin geldiği, en ufak hatalarının en şiddetli hoşgörüsüzlükle karşılandığı, zaaflarının üzerine atlandığı ve asla unutulmadığı, şehvet düşkünü bir merakın, halkın ilgisini kazanmalarını sağlamış olan yetenekleriyle tamamen ilişkisiz konular etrafında döndüğü, sabahın erken saatlerinde gazetecilerin çöplerini karıştırdığı, utanç verici fotoğraflarının internette yayılıp birkaç saat içinde milyonların alay konusu haline geldiği bir ilgidir bu. *Düşük kaliteli ilgi* olarak tanımlanabilecek böyle bir ilgiden şikâyetçi olurlarsa tepeden bakan bir tavırla onlara derhal hadleri bildirilir ve ilgi çekmeye uğraşan birinin hangi tip ilginin kendisine uygun olduğunu seçemeyeceği, ilginin her türüne razı olması gerektiği, hatta her türünü hak ettiği söylenir.

2.

ÜNLÜLER ÖYLE OLAĞANDIŞI ve öyle ayrıcalıklıdırlar ki, onların bizden bütünüyle farklı bir soydan gelmediklerini ve hatta bir özellikleri hariç tamamen sizin ve benim gibi olduklarını hatırlamak biraz çaba gerektirir. Bu özellik, onların bize göre çok daha kolay incinmeleridir.

Onları ünlü olmaya itmiş olan kabul görme ihtiyacının aşırılığı, isim yaptıktan sonra mutlaka karşı karşıya kalacakları alay

ve iftiralarla baş edebilmek için son derece hazırlıksız olmalarına neden olur. Şöhretlerinin yalnızca kendilerine ait olmadığını, onu izleyicileriyle birlikte yarattıklarını ve şöhretleri üzerindeki denetimlerinin dehşet verici derecede kısıtlı ve dolaylı olduğunu zorla anlamak durumunda bırakılırlar. Şöhreti yönlendirmek, sabun köpüğünü yönlendirme çabası gibi boşunadır. Korku dolu zihinleri aşağılanma hissiyle dolunca, o kötücül makaleleri herkesin okuduğunu, utanç verici resimleri herkesin gördüğünü ve herkesin kendileriyle ilgili fena fikirlere kapılacağını düşünürler. Ünlüleri şan şöhret peşinde koşmaya iten kendileriyle ilgili korkularının asılsız olmadığı ortaya çıkmıştır işte: Tüm dünyayı ve kendilerini tersine inandırmaya çabalamalarına rağmen, meğerse birer canavar oldukları doğruymuş.

3.

BAZEN BÖYLE BİR durumla karşılaşıldığında her şeye kahramanca meydan okunması önerilir; onuru yaralanmış ünlünün nasıl bir insan olduğunu kendisinin zaten bildiği ve başkalarının söylediklerine kulak asmaması salık verilir. Ama bir insan, başkalarının ne düşündüğüne gereğinden fazla önem vermeye meyilli değilse, nasıl ünlü olabilir ki?

İnsanın düşmanlarının kafasından neler geçtiğini anlamaya çalışması daha iyi bir taktik olabilir. Bir ünlü kendisini eleştirenlerin sadece sınır tanımayan, takıntılı bir nefretle hareket ettiklerini ve böyle karalayıcı çıkarımlara varmalarının nedeninin sabit fikirlilikleri olduğunu düşünebilir. Oysa işin aslı, aleyhtarlarının genellikle düşük standartları kanıksamış, başkaları ne yaparsa onu yapmayı âdet haline getirmiş, düşüncesiz, anlayışsız insanlar olmalarıdır. Böyle gaddarca yorumlarda bulunmalarının başlıca nedeni, kabalık ettikleri insanın onları dinliyor olabileceğine ve son derece hassas olabileceğine hiç ihtimal vermemeleridir. Yükseklerden aşağı bırakılan bombaların tesiri gibi, insanın baş-

kalarını incitme kapasitesi onlardan uzaklaştıkça, kurbanların gözlerinin içine bakma zorunluluğu olmadığı zaman katlanarak artar.

4.

BAŞKALARININ BAŞARISIZ OLMASINA ihtiyaç duymamızın ve attıkları yanlış adımlar hakkında dedikodu yapmaktan zevk almamızın nedeni aslında son derece hazindir. Çünkü yeterince ilgi görmediğimiz için biz de öfkeden kudururuz – ve dolayısıyla bizi bu hakkımızdan mahrum eder gibi görünen kişileri cezalandırarak teselli bulmaya çalışırız. Hayal kırıklığıyla son bulmuş emellerimiz, bizi başkalarının da başarısızlığa uğramasına ihtiyaç duyan başarısız insanlara dönüştürür.

Dedikodu yapma dürtüsü ve şöhret arzusu tamamen aynı dertten kaynaklanır: Her ikisinin de nedeni yeteri kadar ilgi görmemiş olmaktır. Aslında ünlüler –her ne kadar çok daha büyük bir sahnede ve ölçülerde olsa da– hepimizin boğuştuğu o sorunun, yani görmezden gelinme sorununun üstesinden gelmeye çabalamaktadırlar sadece. Hatta ünlülerle yeteri kadar ilgi görmemiş başarısız insanlar arasındaki ilişkinin, havacılığın korkusuz öncüleriyle uçak yolculuğu arasındaki ilişkiye benzediğini söyleyebiliriz. İlk havacıların büyük çoğunluğu korkunç patlamalarda ve kazalarda hayatını kaybetmiş olsa da, onların nihai amacı bir gün herkesin güven içinde uçabilmesi olmuştur. Şöhret alanında da, saygınlığın zamanla daha yaygın bir hale gelmesi ve bugün yalnızca bazı kişilere reva görülen saygının bir gün herkes için gerektiği gibi ve demokratik bir biçimde geçerli olacağı umut edilir.

Demokrasi kelimesinin gerçekten ne anlama geldiğini çözmek için hâlâ uğraşıyoruz. Bu kelime ilk önceleri iktidarın yalnızca birkaç kişinin elinde olmaması gerektiği görüşünü yansıtıyordu. Bu görüşün kabul edilmesi ve elitlerin, oy verme hakkından

mahrum bırakılmanın bir yöneticinin halkına yapabileceği en büyük zulümlerden biri olduğunu teslim etmesi çok uzun zaman, kapsamlı bir duyarlılaşma süreci ve politik yapılanma gerektirmiştir. Artık demokrasi sürecini bir adım öteye taşımalı ve aralarında itibar ve saygı görme ihtiyacının da bulunması gereken, en az oy kullanma hakkı kadar zorunlu ya da önemli olan başka ihtiyaçlarımızın da olduğunu kabul etmeliyiz. İtilip kakılmanın ve aşağılanmanın engin psikolojik tesirlerine karşı kendimizi duyarlı hale getirmeliyiz. Üyelerinin çok büyük kısmının muntazaman hor görüldüğü bir toplumda hem şiddetli şöhret arzuları ortaya çıkacak hem de şöhreti elde etmiş kişilere yöneltilen iğneleyici, kindar ve şizofrence saldırılar patlak verecektir.

Hem kötü niyetli dedikoduların hem de şöhrete duyulan takıntılı özlemin üstesinden gelmek için yapılması gereken, toplumun şimdiki yapısının, aslında hiç de o kadar zor olmayan bir manevrayla değiştirilmesidir: Yani yüksek kaliteli ilginin daha yaygın olması sağlanmalıdır. Bu tür bir ilginin daha fazla dolaşımda olmasıyla beraber, azınlıkları aşağılamak ve kalabalıklar arasından sıyrılmak gibi manik ihtiyaçlar hafifleyecektir; ki bu da herkesin iyiliğinedir.

VI.
FELAKET

Trajedi

Manhattan'da çalışan bir doktor, dün Yukarı Doğu yakasındaki gökdelenin 30. katındaki dairesinin penceresinden aşağı atlayarak hayatını kaybetti; polis ve görgü tanıkları olayın kesin surette intihar olduğunu iddia ediyor. 68 yaşındaki anestezi uzmanı Dr. Sheldon "Shelly" Steinbach'ın bedeni sabah 9:35 sularında, 246 Doğu Caddesi, 63. Sokak'ta yer alan binanın ikinci katındaki dairenin balkonuna çarptı. Dairede oturan 25 yaşındaki Jonathan Kershner, "Şiddetli bir çarpma sesi duydum, dışarı baktığımızda onu gördük. Bedeni resmen paramparça olmuştu," ifadesinde bulundu. Kershner "Sonra kapıcı gelip bir kadının kocasını aradığını söyledi," diye ekledi. Steinbach'ın bir Twitter hesabı var, fakat hesap Ekim 2011'den beri güncellenmemiş. Hesabın kişisel tanıtım bölümünde "New York'ta yaşayan bir anestezi uzmanıyım ve harika bir gün geçiriyorum. Evliyim. Aerobik yapmayı ve müziği çok severim," yazıyor.

New York Post

1.

HABERLERE HER BAKTIĞIMIZDA, insan soyunun başına gelebilecek dehşet verici olayların çok çarpıcı kesitleriyle karşılaşacağımızdan emin olabiliriz: pencereden aşağı atlayan bunalımdaki bir adam, çocuklarını zehirleyen bir anne, öğrencisine tecavüz eden bir öğretmen, karısının kafasını kesen bir adam, sınıf arkadaşlarını öldüren bir öğrenci gibi... Haberler gayet kendinden emin bir tavırla bizi insani dehşetin zorlu imtihanıyla baş başa bırakır.

Bu olaylara hiç bakmamak ve böyle ölümlerin ve travmaların yabancıların gözleri önüne serilemeyecek kadar hazin ve mahrem olduğunu iddia etmek makul bir tepkidir. Bu bakış açısına göre bu konulara merak duymak son derece ayıptır ve bir tür modern hastalıktır.

Ciddi haber kuruluşları kişisel hakları ihlal etme korkusuyla, insanoğlunun mantıklı ve incelikli olduğuna ilişkin inancımızı şiddetle sınayacak nitelikteki olayları aktarırken genel de ölçülü ve soğukkanlı bir tavır takınır.

Meydana gelen en güncel zulüm ve vahşet olaylarının can alıcı ayrıntılarını aktarma işini, pek ağır başlı olmayan, ahlaki ilkeleri çiğnemekten vicdanen rahatsızlık duymayan meslektaşlarına bırakırlar. Balkondan yere düşen cesedin yakın çekim görüntüsünü, küçük çocuğun bağlı tutulduğu yatak odasının ya da üstünde hâlâ adamın karısının kanı olan et bıçağının görüntülerini bize onlar sunar. Böyle araştırmaları üstlenmeye razı olmaları, onlara milyonlarca okur ve izleyicinin (bazen suçluluk duyguları eşliğindeki) yoğun ve yüksek kazançlar getiren ilgisini kazandırır.

2.

HALKIN KORKUNÇ HABERLERE duyduğu ilgiyi yavan ve işe yaramaz olarak nitelendirmek gayet basittir. Oysa yüzeydeki banalliğinin yanı sıra –karmaşık ve iyi ifade bulmayan yollarla da olsa– genellikle önemli bir noktaya parmak basma gayreti içinde olduğumuzu hesaba katmalıyız. Vahşet dolu bir öyküye kendimizi kaptırmamız, illa eğlence veya kafa dağıtma arayışı içinde olduğumuz anlamına gelmez; illa aklımızı cinsellikle bozduğumuzu ya da bir vurdumduymazlık içinde kendi hayatımızın bize sağlayamadığı yoğunluktaki duyguları sahiplenmeye çalıştığımızı göstermez.

Bu barbarca öykülere kendimizi kaptırmamızın nedeni, belki de daha uygar yanımıza sıkı sıkıya sarılmamızı –ve bilhassa daima son derece kısa ömürlü olan sabır, kendine hâkim olma, bağışlayıcılık ve anlayış rezervlerimizi doldurmamızı– sağlıyor olmalarıdır.

Menfur olaylara duyduğumuz kuvvetli ilgiyi ahlakçı bir tavırla kınamakla yetinmek yerine, bu olayların haberlerde nasıl aktarıldığıyla ilgili ufak tefek düzenlemeler yapmalıyız – böylece bu haberler, genellikle üstü örtülü kalsa da gayet önemli olan duygusal ve toplumsal faydalarını daha iyi bir şekilde gözler önüne serebilir.

3.

ANTİK ATİNA'DA YAŞAYAN vatandaşlar, her sene mart ayının sonunda Akropolis'in güneye bakan tepelerinin üzerindeki üstü açık Dionysos Tiyatrosu'nda toplanır ve kentlerinin önde gelen trajedi yazarlarının en son eserlerini izlerlerdi. Oyunların olay örgüleri, şimdiki haberlerin aktarabileceği türden olaylarla kolaylıkla örtüşebilecek nitelikteydi ve hafifletilebilecek hiçbir yanları olmayacak kadar dehşet vericilerdi: Bir adam babasını

öldürüp öz annesiyle evleniyor ve kendi gözlerini oyuyordu mesela (*Kral Oidipus*), ya da bir adam erkek kardeşinin karısının ihanetinin intikamını almak için yaptığı planın parçası olarak öz kızını öldürtüyordu (*Iphigenia*) veya bir anne, kendisini aldatan kocasının başka bir kadınla yeni bir aile kurma planını bozmak için iki öz evladını öldürüyordu (*Medea*).

Filozof Aristoteles, MÖ yaklaşık 335 yılında tamamladığı *Poetika* adlı eserinde, bu öyküleri aklı başında bütün insanların uzak durması gereken grotesk gösteriler gibi görmektense, halkın onlara olan düşkünlüğünü etraflıca incelemiştir. Aristoteles, iyi kaleme alındıkları ve ustalıklı bir şekilde sahneye kondukları takdirde bu tür hikâyelerin toplumun duygusal ve ahlaksal eğitiminde son derece önemli kaynaklara dönüşebileceklerini ileri sürmüştür. Anlattıkları olayların barbarlığına rağmen, bu oyunların uygarlaştırıcı bir etkisi olabilir.

Ama filozof bunun gerçekleşmesi için, yani *korkunun* (iğrenç olayların anlamsız bir anlatısının) Aristoteles'in tabiriyle *trajediye* (dehşet verici olaylar üzerine kurulmuş eğitici bir hikâyeye) dönüşebilmesi için, olay örgüsünün titizlikle düzenlenmesinin elzem olduğuna inanıyor ve karakterlerin gerekçelerinin ve kişiliklerin gayet iyi tanımlanması gerektiğini düşünüyordu. İzleyicinin, hikâyenin kaçık kahramanı olduğu her halinden belli olan, fevri, küstah ve mantıksız hareket eden, başkalarının canına kıyıp kendi itibarını da ayaklar altına alarak hayatını mahvetmiş olan, insanın (eğer bu hikâyeyle haberlerde karşılaşmış olsa) ilk bakışta manyağın teki olarak görüp başından savacağı bir kişinin, aslında son kertede bazı kilit noktalarda bize benzediğinin kendiliğinden farkına varabilmesini sağlamak, olağanüstü tiyatro becerileri gerektiriyordu. İzleyici oyunun kahramanının felaket hatalarına ve suçlarına baktıktan sonra elinde olmadan şu dehşet verici sonuca varabiliyorsa, "Ben de gayet kolaylıkla aynen böyle davranabilirdim" diyebiliyorsa, işte o zaman bir trajedi eseri ahlaki ve eğitici potansiyelini hakiki anlamda ger-

çekleştirmiş oluyordu. Trajedinin görevi, özünde gayet makul ve hoş olan bir insanın hayatı herkese zindan edebilecek birine dönüşmesinin ne kadar kolay olduğunu göstermekti.

Eğer aklımız tamamen başımızda olsaydı, bir yanımız tamamen deliliğin hakimiyeti altında olmasaydı, başkalarının trajedileri bizi bu kadar fazla ilgilendirmezdi. Medyaya yansıyan tüyler ürpertici olaylara kendimizi kaptırırken, bilinçdışımızda şunlar gibi sarsıcı ama önemli sorulara yanıt arıyor olabiliriz: "Eğer kendimi gergin, yorgun ve endişeli hissettiğim bir gece, geç vakitte işler iyice çığırından çıkarsa ben de eşimi öldürebilir miydim acaba?", "Eğer boşanmış olsaydım ve eski eşim çocuklarımı görmemi engelleseydi, çarpık bir intikam duygusuna kapılıp çocuklarımı öldürebilir miydim acaba?", "Ben de internette bir çocukla sohbet etmeye başlayıp yaptığım şeyin korkunçluğunun pek de farkına varmadan onu baştan çıkarmaya çalışabilir miydim acaba?"

Karısını cezalandırmak isteyen bir adam
arabasını evlerine çarptı, Manchester, 2012.

Medea kocasını cezalandırmak için
oğullarını öldürüyor, Yunan vazosu, MÖ yak. 330.

İşlenen suçlara düşkünlüğümüz, o suçları asla işlemeyeceğimizden emin olmak için sarf ettiğimiz bilinçdışı bir gayretin parçası olabilir.

Uygarlığın devam etmesi için, doğal olarak tüm bu soruların yanıtlarının her koşulda kati surette *hayır* olması gerekir. Bu noktada haberlere düşen çok önemli bir görev vardır: Bize aktarılan felaketler, daha kaotik yanlarımızın –olağanüstü hallerde– yapmaya meyilli olduğu şeylerden bizi alıkoyacak şekilde ifade edilmelidir. Bizde oldukları günün sonunda çocuklarımızı asla köprüden aşağı savurmayabilir ya da bir münakaşa sırasında eşimizi asla vurup öldürmeyebiliriz, ama böyle şeylerin meydana gelmesine neden olabilecek duygusal yapıya hepimiz zaman zaman sürüklenebiliriz. Trajediler insanların, kendilerini tutmadıkları zaman başına neler gelebileceğini göstererek kendimize hâkim olmaya devam etmemizin ne kadar gerekli olduğunu hatırlatır.

4.

TRAJEDİLER BİZİ İYİ birer insan olmaya teşvik etmenin yanı sıra daha nazik olmaya da özendirmelidir. Eşini ve çocuklarını öldüren bir insanı anlayışla karşılama ihtimalimiz, büyük oranda onun yaşadıklarının bize nasıl aktarıldığıyla, ne gibi bilgiler verildiğiyle, gerekçelerinin nasıl açıklandığıyla, ruh hallerinin iç yüzünün ne dereceye kadar ortaya konduğuyla ve ne kadar etraflıca sunulduğuyla ilişkilidir.

Yunan trajedilerinde Koro, duyguları yönlendirmek ve karakterlerin yaptıklarının diğer olaylarla nasıl bir bağlantı içinde olduğunu iyi bir şekilde aktarmak için olayların akışını düzenli olarak böler. Başkahraman nasıl bir günah işlemiş olursa olsun, koro ondan bahsederken yine de genellikle ağırbaşlı ve saygılıdır. Bu hassasiyet, *Kral Oidipus*'u izleyenlerin, talihsiz başkahramanın "zavallı" ya da "sapık" olduğunu düşünerek oyundan çıkmaları olasılığını iyice düşürür.

Haberler ise olayları aktarırken böyle bir özen göstermez, bunun sonucunda bizim vardığımız yargılar da çok daha ölçüsüz ve çirkindir.

> Teesside'de yaşayan bir doktor, bilgisayarına aralarında işkence sahnelerinin de bulunduğu 1300 adet çocuk pornosu görseli indirdiği gerekçesiyle hapse atıldı. Polis "mide bulandırıcı" resimleri Thornaby, Wensleydale Garden doğumlu 31 yaşındaki James Taylor'ın dizüstü bilgisayarında buldu. Wakefield'daki Pinderfields Hastanesi'nde çalışan doktor, daha önce çocukların bulunduğu müstehcen görsellere baktığını kabul etmişti. Teesside Ceza Mahkemesi yargıcı tarafından geçtiğimiz cuma günü bir sene ve bir gün hapse mahkûm edilen Taylor'ın ömür boyu çocuklarla çalışması yasaklandı.
>
> *BBC*

İlk bakışta doktor anlayışla yaklaşılmayı asla hak edemez gibi görünüyor. Ama onun hakkında varacağımız karar, tamamen bu vakayla ilgili gerçeklerin bize nasıl aktarıldığına bağlıdır. İnsanların yaşadıkları bize belirli bir şekilde anlatılırsa aşağı yukarı herkese anlayışla yaklaşabiliriz – ve böyle yapmamız illa yanlış olmayabilir (ki Dostoyevski ya da Hazreti İsa böyle düşünürdü).

Habercilik ortamında bu tartışmalı ve hatta tehlikeli bir beklenti gibi görünebilir; çünkü birbirinin karşıtı gibi görünen iki görüş arasında çok hassas bir denge tutturmamızı gerektirir: Aynı anda bir suçluya hem anlayışla yaklaşabilir hem de onu işlediği suçtan dolayı gayet kararlı bir şekilde mahkum edebiliriz. Haberler açıkça belirtmese de, izleyicinin bu kavramsal ustalığı kıvıramayacağından ve suçlulara gösterdiği anlayışın sonucunda hapishanelerin açılmasını ve katillerin ellerini kollarını sallayarak sokaklarda dolaşmasını isteyeceğinden adı gibi emindir. Dolayı-

sıyla suçluları birer insan olarak göstermek için gerekli olan anlatım biçimlerini ve psikolojik yaklaşımları kullanmayı reddetmeyi kararlılıkla sürdürür.

Ayrıca olayları telaş içinde anlatır. *Kral Oidipus* oyunu bir buçuk saat sürerken, doktorla ilgili haberin metni topu topu üç yüz dört kelimeden müteşekkildir.

Karşımıza şöyle bir başlık çıktığında, büyük ihtimalle şiddetli bir öfkeye kapılmaktan başka çaremiz kalmaz:

> Doktorun bilgisayarından çıkan "mide bulandırıcı" çocuk pornosu görüntüleri

Ama okumaya devam ettiğimizde, bu kararımızdan emin halimiz biraz sarsılabilir. Metnin sonuna doğru şunları öğreniriz:

> Taylor'ın 10 sene boyunca Cinsel Suçlular Sicili'nde tutulması hükmünü veren yargıç: "Bu hükmün sonucu olarak kariyerinin son bulunduğundan hiç şüphe yok," dedi.

Tıp fakültesinde geçirilmiş yedi uzun senenin nasıl böyle sona erdiğini düşündüğümüzde içimiz hafiften ürperebilir. Haber, doktorun hissetmiş olması gereken paniğe ilişkin ufak bir ipucu verir:

> Mahkemede Taylor'ın ilk başta suçlu olduğunu inkâr ettiği, ardından polis soruşturmaları sırasında görselleri bilgisayarına kendisinin indirdiğini kabul ettiği ifade edildi.

Ardından da ödemek zorunda kaldığı ağır bedelle ilgili bilgi verir:

> Savunma avukatı Stephen Rich, Yargıç George Moorhouse'a Taylor'ın karısının yeni doğan bebekleriyle beraber kendisini terk ettiklerini ve Taylor'ın hayatının yerle bir olduğunu belirtti.

Olayla ilgili daha sonra yayınlanan bir haberden de Taylor'ın hapishanedeyken intihara teşebbüs ettiğini öğreniriz. Tüm bu olanlar en az *Madam Bovary*'deki ya da *Hamlet*'teki olay örgüsü kadar hazindir – hatta olayın başkahramanı olan doktorun özünde bu eserdekilerden daha beter bir karakter olmadığını da öne sürebiliriz; sonuçta Hamlet bir katil, Emma Bovary de çocuğa zulüm suçlusudur. Biz onları "trajik" kahramanlar olarak görürüz –bu onlara bir dereceye kadar karmaşık bir anlayış gösterilmesi hakkını kazandırır– çünkü onların tabiatı ve koşullarında sıradışı bir asillik ve saygınlık olması gerektiğini farz ederiz. Ama aslında Bovary ve Hamlet'i sıradan bir suçlu olmanın ötesine taşıyan ve onları, hapse gönderdiğimiz doktoru yargıladığımız kadar katı bir şekilde yargılamamıza engel olan Flaubert ve Shakespeare'in yüce gönüllülüğünden başka bir şey değildir.

5.

HABERLER BİR TRAJEDİYİ bildirirken genellikle söz konusu tüyler ürpertici davranışı yalnızca belirli bir kişiye özelmiş gibi gösterir. Tesiri çok daha geniş çaplı ve faydası çok daha fazla olacak o sonuca bir türlü varmaz, yani hepimizin her an felaketle sonuçlanacak bir olaya karışabileceğimiz fikrine karşı koyar. Eğer gerektiği gibi özümsenirse, bunu bilmek bizi efkârlı ve olgun bir hüzne sürüklemelidir. Diğer insanların işledikleri suçları işlemeye, inanmak isteyebileceğimizden çok daha fazla yatkınız. Ağır bir sabıka kaydımızın olmaması, doğru yoldan asla şaşmayan yapımızın göstergesi değildir; bu daha ziyade bir şans meselesidir ve içinde bulunduğumuz koşulların iyiliğinden kaynaklanır. Temiz bir vicdan, hayal gücü yeteri kadar zengin olmayanlara mahsus bir alandır. Eğer hayat ya da Yunanlıların tabiriyle tanrılar bizi gerçekten sınayacak olursa, yeteri kadar iyi olmadığımız gerçeği neredeyse kesin olarak ortaya çıkardı – işte suçlulara gösterebileceğimiz anlayış da bu farkındalığın üzerine kurulmalıdır.

Antik Yunan'daki trajedi yazarları bunu akıllarından hiç çıkarmazlardı. Bize ne kadar kötü niyetli, aptal, cinselliğe odaklanmış, öfkeden gözü dönmüş ve kör olabileceğimizi anlatmaktan hoşlanıyorlardı; ama karmaşık bir şefkat duygusuna da yer bırakıyorlardı. Onlardan miras kalan eserler, asil ama bir yandan da korkunç kusurları olan bir soydan geldiğimize bizi ikna eder: Olağanüstü marifetler sergileyebilir, hünerli bir doktor olabilir ya da senelerce sevgiyle anne babalık etmiş olabiliriz ve derken bir gün her şey altüst olabilir, tek bir düşüncesiz hareketle bütün varlığımızı mahvedebiliriz. Korkmamız lazım.

6.

ANTİK YUNANLILAR TRAJEDİ oyunlarını senede bir kez, belirli bir zamanda ve özel bir ortamda izliyorlardı; ayrıca oyunların nihai maksadından biraz olsun haberdarlardı.

Buna karşın biz trajedi haberleriyle neredeyse her gün karşılaşıyoruz, ama onların alınacak belirli dersler içeren tutarlı bir anlatı döngüsünün parçası olduklarının nadiren farkına varıyoruz. Haberler, insanın kendisi üzerindeki hakimiyetini yitirdiği ve içindeki canavarın dışarı fırladığı bütün o olayları tek bir janr altında toplamamıza yardımcı olmaz. Muhtelif korku haberlerini, olması gerektiği gibi "Trajedi" başlığı altında toplamaz ve onları, elini kana bulamış başkahramanların çılgın hareketlerinde kendi içimizde alev alev yanan gizli eğilimleri daha kolay görmemizi sağlayacak bir biçimde aktarmazlar.

Baba ve oğlu – ve içinde babanın oğlunu öldürdüğü araba.

Karısı Erica ile 10 senelik evliliklerinin boşanmayla sonuçlanmasının ardından kendini toparlayamayan Bay Pedersen, yedi yaşındaki oğulları Ben'i ve altı yaşındaki kızları Freya'yı öldürdü, ardından da intihar etti. Ben ve Freya Pedersen'in cesetleri babalarınınkinin yanında bulundu, çocukların pazar akşamı bıçaklanarak öldürüldükleri ortaya çıktı. 43 yaşındaki baba eşiyle kısa bir süre önce boşanmıştı. Cinnet geçirerek "korkunç" bir şekilde çocuklarının üstüne saldıran Bay Pedersen, onları öldürene kadar bıçakladıktan sonra daha büyük bir bıçağı üç kez kendi göğsüne bir kez de koluna sapladı. Bay Pedersen çocukları Hampshire'da, gözlerden uzak bir kır yoluna götürdü ve arabasını oraya park etti. Köpeğini dolaştırmaya çıkmış bir kişinin, Bay Pedersen'e ait Saab marka üstü açılabilir arabayı görmesi ve ardından içindeki çocuk bacağını fark etmesi sonucunda cesetler bulundu.

Daily Mail

7.

HABERLERİN BÜYÜK ÇOĞUNLUĞU, en nihayetinde, dünyanın dört bir yanında, tamamen farklı konumlarda bulunan ve birtakım şeyleri fena halde yanlış anlamış olan insanların öyküleri mahiyetindedir. Bu insanlar, duygularına hakim olamamış, takıntılarını dizginleyememiş, doğruyla yanlışı ayırt edememiş ve hâlâ vakit varken makul bir tepki gösterememişlerdir. Onların başarısızlıklarını ziyan etmemeliyiz. Haberler tıpkı edebiyat ve tarih gibi, aygıtların en hayatisi, yani bir tür "hayat simülatörü" – genel olarak kendi hayatlarımızda baş etmek zorunda kaldığımız şeylerin çok ötesindeki muhtelif senaryolara bizi sokup çıkaran ve bu sayede daha güvenle risk almamızı sağlayan, vereceğimiz tepkilerin en iyisini yavaş yavaş oluşturmamıza yardımcı olacak bir nevi makine– gibi vazife görebilir.

Ne var ki haberler hemen hemen hiçbir zaman sefil durumdakilerin deneyimlerinden bir şeyler öğrenmemize yardımcı olmaz; bizi ve toplumlarımızı her yeni dönemeçte karşımıza çıkacak hataların şiddetinden korumaya çalışmaz. Daha önce gördüğümüz gibi, iyi bir hayat sürmek ilham verici insanlardan bir şeyler öğrenmemizi ve onları taklit etmemizi gerektiriyorsa şayet, bizi şiddetli bir biçimde korkutması, ürkütmesi ve ikaz etmesi gereken davranışlarda bulunan kişileri de çok yakından incelememizi gerektirir. Bunlar büyüme ve gelişme madalyonunun iki farklı yüzüdür. Her ikisi konusunda bize yardım etmek ise, şimdilik gündeminde olmasa da, haberlerin sorumluluğundadır.

Kaza

Derbyshire'da kızını okula götürmekte olan bir babanın arabası kayarak buz tutmuş nehre düştü, olay sonucunda baba hayatını kaybetti. Kazadan yalnızca birkaç dakika sonra aynı kişinin karısı ve oğlu da okula yetişme telaşı içinde arabayla nehre düştü. Çocuklar ve anneleri yaralanmadan arabalardan kurtulmayı başardı, fakat çevre halkının tüm çabalarına rağmen baba kurtulamadı ve kaldırıldığı hastanede hayatını yitirdi. Derbyshire A6 otobanının kuzeyinde kalan, kullanılmayan toprak bir yoldan gitmekte olan Toyota Aygo marka araba yoldan çıkarak Wye Nehri'ne düşmüştü.

Huffington Post

1.

BU ELBETTE KORKUNÇ bir haber. Hayatını kaybeden baba yalnızca kırk iki yaşında; sevenleri onu "harika, sevgi dolu bir baba, bir eş, bir kardeş ve bir oğul" olarak anıyorlar. Haber metni bizi daha da çok sarsmak amacıyla, aile üyelerinin buz gibi suda canlarını kurtarmak için verdikleri hummalı mücadelenin ayrıntılarıyla devam eder, çevrede yaşayanların şoförü ters dönmüş arabanın içinden kurtarmak için sarf ettikleri, başarısızlıkla sonuçlanan gayreti anlatır ve anne ile babanın, genel olarak tercih ettikleri (daha güvenli ve daha geniş) yolu kullanmaktansa son anda bu tehlikeli dar yoldan gitmeye karar verdiklerini açıklar. Birkaç metrelik gizli buzlanma, bir hayatı yok etmek için yeterli olmuştur. Demek bu sabah da aslında tamamen diğerleri gibi sıradan bir sabah olabilirmiş. Kaza, ocak ayında bir gün birkaç saat boyunca Britanya'da manşetlerden düşmedi (ta ki Nepal'de bir uçak kalkıştan kısa bir süre sonra havada patlama geçirip alevlere boğuluncaya dek).

Felaket haberleri, kötü haberlerin en az trajediler kadar merak uyandıran ve popüler olan ikincil bir sınıfında yer alır; onu trajediden farklı kılan suçlanabilecek belirli bir kişinin olmayışıdır. Afetler, olayda yer alan kişilerin psikolojik sorunlarından ya da zihinlerindeki rahatsızlıklardan değil, tamamen insan soyunun kazalar karşısındaki savunmasızlığından, bünyelerimizin aşırı derecede narin ve doğanın öngörülemez oluşundan kaynaklanır. Bu tip haberler, sonumuzun gelmesi için tek bir namussuz kıvılcımın, inatçı bir virüsün, yerinden oynamış bir kiremitin ya da şiddetli bir rüzgârın yeterli olduğunu hatırlatırlar bize.

2.

BURADA YİNE YÜZEYSEL bir çelişki vardır: Acaba neden kaza haberlerine bu kadar çok ilgi gösteririz? Halbuki doğal olarak neşeli haberlerle beslenebileceğimizi, hayatlarımıza devam etmek

için ihtiyacımız olan cesareti, en iyi başkalarının yaşantılarının olumlu yanlarına ve kazalara karşı dirençli oldukları anlara bakarak toplayabileceğimizi varsaymak daha mantıklı görünmez mi?

Kendi hayatlarımız söz konusu olduğu zaman, güzel haberlerin insana iyi geldiği aşikâr olsa da, belli ki bu başkalarının hayatlarıyla ilgili haberleri dinlerken geçerli değildir. Tanımadığımız insanların çektiği acıları öğrenmenin, tuhaf fakat yadsınamaz bir faydası vardır.

Bu hepimizin, içimizde bir yerlerde rahatsız edici derecede mutsuz ve hayal kırıklığına uğramış olmamızdan kaynaklanıyor olabilir. İçimizde, sessizce, büyük miktarda karanlık barındırırız. Dahası içinde yaşadığımız toplumlar, hırs ve mutluluğun, sağlam ilişkilerin, bol kazanç getiren işlerin ve başarıyla sonuçlanan uğraşların görüntülerini hiç durmadan yüceltir ve bizim bunların pek çoğuna ulaşmamız ne yazık ki imkânsızdır.

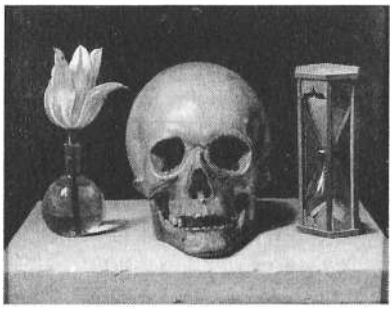
Felaket haberleri işte bu tatmin görüntülerinin üzerimizde bıraktığı ezici etkiyi biraz olsun hafifletir. Araba kazaları, kanserler, patlamalar ve yangınlar başarısızlıklarımızı göreceli hale getirir. Felaketler genel ve yararlı bir mesaj taşır: *İnsanlık acı çekmektedir*. Bilinçaltımız çıkarılan bu dersi benimser ve onu kendi küçük dertlerimize uyarlar (bunlar bir proje teklifinin reddedilmesinden ya da bir düşmanımızın bizi adam yerine koymayarak egomuzu zedelemesinden daha vahim şeyler değildir çoğu zaman). Yaşadığımız güçlüklerle kaza kurbanının yaşadıklarını karşılaştırmak edepsizlik gibi görünebilir, ama bu aynı zamanda (gizlice) aşırı derecede kullanışlıdır. Başka birinin çekmek zorunda kaldığı acının miktarının aşırılığı, kendi sorunlarımıza farklı bir bakış açısıyla yaklaşmamızı sağlar. En kıskanç ya da sinirli anlarımızda varlığını unuttuğumuz bazı temel ayrıcalıklara sahip olduğumuz için içimizi yeni bir minnet hissi kaplar. Her ne hayal kırıklığı yaşıyor olursak olalım, sonuçta bir yakınımızı araba kazasında kaybetmemişizdir veya şimdiye kadar ölümcül bir virüse yakalanmamayı başarmışızdır ve hâlâ başımızı sokacak

bir evimiz vardır. Kendimizi talihsizliklerle ilgili haberlere kaptırmak, hem kendimize hem de başkalarına karşı daha yapıcı ve verici bir tutum benimsememizi sağlayabilir. Hoşgörünün artması ve biraz olsun umudun yeşermesi, çelişkili bir şekilde son derece hazin haberlerden besleniyor olabilir.

3.

ÖTE YANDAN KORKUNÇ kazalar bizi kendimize getirme işlevi görür. Gün be gün moralimizi bozan pek çok hadise, hayatımıza esas anlamını veren şeylerle bağlantısızdır – ama yine de bunların neden olduğu stres bütün enerjimizi haince emer. Faniliğin etkili anımsatıcıları, boş takıntılarımızı sorgulamamızı sağlar. Ömürlerimizin sınırlı süresiyle kıyaslandığında, bazı tasalarımızın hakikaten anlamsız olduğu gerçeği iyice belirginleşir ve kendini beğenmişlik ve havailik eğilimlerimiz yerlerini daha içten ve ne istediğini bilen yanlarımıza devreder.

Kazalarla ilgili haberler şu gerçeği teslim etmemizi sağlar: Eğer hayat bu kadar pamuk ipliğine bağlıysa, eğer gerçekten önümüzde onlarca senenin uzandığına dair hiçbir garanti yoksa, o zaman bütün bir öğleden sonrayı sevdiği kişiyle tartışarak geçiren, küçük bir hatasından dolayı arkadaşını bağışlamayı reddeden ya da mutsuz olacağı sağlam maaşlı bir iş uğruna hakiki yeteneklerinin üstüne gitmeyi ihmal eden kişiler olmak istemeyiz. Ölüm fikri, gündelik mücadeleler içindeyken derinlere itilme eğiliminde olan daha kıymetli yanlarımızı su yüzüne çıkararak önceliklerimizi yeniden düzenlememizi sağlar. Gerçekten korku duyulması gereken şeylerin kanıtları bizi ürkütür ve bu, hayatlarımızı aslında yüreğimizin ta derinlerinde bildiğimiz biçimde, gerektiği gibi sürdürmemiz için bizi yüreklendirebilir.

Philippe de Champaigne, *Vanitas* [Her şey nafile], yak. 1663.

Üstüne ağaç dalı düşen kadın olay yerinde can verdi

Geçtiğimiz pazar günü, Yeni Zelanda asıllı müşteri temsilcisi Erena Wilson, Londra'nın güney batısında yer alan Kew bölgesindeki Kraliyet Botanik Bahçeleri'nde gezerken, şiddetli esen rüzgâr yüzünden bir Lübnan sediri dalının üzerine düşmesi sonucunda "ölümcül bir kafa yaralanması" geçirerek hayatını kaybetti. Dal aniden üzerine düştüğünde Wilson iki arkadaşıyla beraber turistlerin çok rağbet ettiği parkta dolaşmaktaydı. 31 yaşındaki kadının arkadaşları dalın düşmek üzere olduğunu fark etmeden önce şiddetli bir "çatırtı" sesi duyduklarını belirttiler. İki arkadaş daldan kaçtı fakat arkalarına baktıklarında Bayan Wilson'ın yerde yatmakta olduğunu gördüler. İlkyardım ekibinin yoğun kurtarma çabalarına rağmen Wilson'ın olay yerinde öldüğü belirtildi. Wilson'ın ailesi "çok üzüldüklerini" ifade etti. İş arkadaşları önünde kendisini bekleyen parlak bir gelecek olan "yıldızı" takdirle andı. Wilson'ın çalıştığı firmanın insan kaynakları müdürü Gez Lowry "İş arkadaşımız ve dostumuz Erena Wilson'ın trajik ölümüyle ilgili hislerimizi kelimelerle ifade etmek güç," dedi.

Daily Telegraph

Ölüm fikrinin hayatlarımıza anlam katması gerektiğini savunan görüşün uzun bir geçmişi vardır. Avrupa'da yüzyıllar boyunca nüfuzlu kişilerin çalışma ya da yatak odalarını hakiki kafatasları ya da kafatası resimleri süslemiştir. Görünür bir yere yerleştirilen kafataslarının, rakibinden küçük intikamlar alma planları kuran ya da sevgilisini aldatmak üzere olan insanın aklından geçenleri sekteye uğratmak gibi bir faydası olabiliyordu.

İşte haberler de, aktardıkları korkunç olayları, bu kafatasların modern versiyonları niyetine kullanma fırsatı verir bize. Hatta bu tip haberlerin "Her şey nafile" başlığı altında sunulması yararlı olabilir; böylece onlardan ne ders çıkarmamız gerektiğine ilişkin hiçbir şüphemiz kalmaz. O zaman bu olaylar kişiye özel acıların tutanaklarından ibaret olmaktan sıyrılırlar ve hepimizin, kırılan bir ağaç dalı ömrümüzü sonlandırmadan önce ne kadar vaktimiz varsa, o süre boyunca hayatımızı hakiki yeteneklerimiz ve ilgi alanlarımızla uyum içinde sürdürmemize yardımcı olabilirler.

4.

ÖTE YANDAN DİKKATLİ olmalı ve başkalarının cefalarının üzerimizde ters ve yararsız bir etki bırakmasına da izin vermemeliyiz. Felaket haberleri ihmal ettiğimiz önceliklerimize odaklanmamızı sağlamak yerine, daha derin tasalarımızdan uzaklaşmamıza da neden olabilir. Felaket haberleri, boyutları, çarpıcılıkları ve ivedilikleri sayesinde kendilerine bilinçlerimizin ön saflarında ite kaka bir yer açar, buraya ısrarcı bir tavırla yerleşip on dakikada bir güncelleme talep ederek (ki bekleneceği üzere haberler bizi buna zorunlu tutar) kendi içimizde yüzleşmemiz gereken çok daha kendi halinde ama bizim için çok daha mühim olan tasaların sesine kulak vermemizi güçleştirirler. Nepal'de bir uçak kazası meydana geldiğinde, ilk tepkimiz sanki bir uçak

kazası soruşturmacısı ya da uçakta yakını olan ve paniğe kapılmış bir akraba gibi davranmak olabilir. Bu olayın aslında bizimle hiçbir alakası olmadığını –ve günümüzü, kendimizi etkili bir şekilde yönetebilmemizi sağlayan o belli belirsiz endişe hislerini yorumlamaya çalışarak ve kendi içimize bakarak geçirmenin bizim için daha iyi olacağını– unuturuz.

Nepal Uçağında Yangın Felaketi

Cuma günü 19 yolcusuna Everest Dağı'nı havadan göstermek üzere kalkan bir uçak, Nepal'in başkentinin yakınlarında yere çakılarak alevlere boğuldu. Polis, uçaktaki bütün yolcuların ölümüyle sonuçlanan olayda yolcuların yedisinin Britanyalı, beşinin de Çinli olduğunu bildirdi. Katmandu'dan Lukla'ya gitmek üzere kalkışa geçen Sita Havayolları'na ait çift pervaneli uçak, sabahın erken saatlerinde havalandıktan hemen sonra şehrin havaalanının yakınındaki bir nehrin kıyısına düştü. Görgü tanıkları uçak düşmeden hemen önce yolcuların çığlıklarını duyduklarını ve uçağın kanatlarından birinin alevler içinde olduğunu gördüklerini ifade etti, havaalanı yetkilileri ise pilotun kalkıştan kısa bir süre sonra uçağın bir kuşa çarptığını bildirdiğini belirtti. Olay yerine ilk gelenlerden biri olan 26 yaşındaki ev hanımı Tulasha Pokharel, "Uçağın içindeki yolcuların haykırışlarını duyabiliyorduk, ama yangını söndürmek için uçağın üstüne su atamadık çünkü motorların patlayacağından korktuk," dedi.

Agence France-Presse

Dengeli bir hayat içimizdeki ve dışımızdaki tasaların ilginç bir birleşimini gerektirir: Başkalarının başına gelen kazalardan çıkan dersi –yani son derece narin ve gelip geçici olduğumuzu– içselleştirmeli; ama diğer yandan bu kazaların ayrıntılarına gereğinden fazla kapılarak, başkalarının felaketlerinin kendimize karşı sorumluluklarımızı yerine getirmemek için birer mazerete ya da araca dönüşmesine de izin vermemeliyiz. Haberlerin adım başı karşımıza çıkarmaya çalıştığı hüzün ve acıları kaydetmeli ama aynı zamanda onlara takılıp kalmamalıyız.

İnsan olmayı sırf hissetme edimiyle eş tutmaya o kadar alışığız ki, zaman zaman hissiz kalmanın ne kadar gerekli bir başarı olduğunu gözden kaçırabiliyoruz. Konsantrasyonumuz ve duygusal kaynaklarımız sınırlıdır; bu nedenle kendimizle ve bize hakikaten ihtiyacı olan bir avuç kişiyle ciddi bir biçimde ve layıkıyla ilgilenebilmemiz için başkalarına gösterdiğimiz anlayışı ve ilgiyi bilinçli bir biçimde kısıtlamamız gerekir – diğer bir deyişle, her ne kadar haberler tersini ileri sürse ve aktardığı olaylar her ne kadar ivedi, endişelendirici veya dokunaklı olsa da, doğadaki tüm psikopatlıkların ve tüm sorunların illa bizzat bizim meselemiz olmadığını kabul etmeliyiz.

Doğa

Birkaç saat içinde Üç Eyalet Bölgesi yıllardır benzeri görülmemiş yoğunlukta bir kar yağışının etkisi altında kalacak, ayrıca bölgede olağanüstü şiddette fırtınalar bekleniyor. Ulusal Hava Durumu Servisi, New York, Long Island, New Jersey'nin kuzey doğusu, Connecticut ve Westchester'in güneyi için kar fırtınası uyarısında bulundu. New York'un kuzey ve doğu kesimleri ağırlıkta olmak üzere, kar kalınlığının 50 ila 60 santimi bulacağı tahmin ediliyor. Bölgedeki marketlerin çoğunda raflar boşaldı, süper fırtınanın kendilerini günlerce ev hapsinde tutacağından korkan halk, fırtına çıkmadan önce en temel erzakları depolama telaşına kapıldı.

CBS News

1.

[…] *Bir hayli bulutlu ve ılık, gece boyunca birçok bölgede yağış beklenmiyor ama yine de biraz çiseleyebilir, özellikle doğu yakasında* [...]

Havaya genellikle pek aldırış etmeyiz. Hava canı istediği gibi davranır ve dolayısıyla haberlerin dışında durur. Hatta kafamızı kaldırıp uzun uzun havaya baktığımız pek nadirdir. 1821 ve 1822 senelerinde, her gün birkaç saatini Hampstead Heath tepelerinde gökyüzünü titizlikle inceleyerek geçiren John Constable'ın izinden yürümediğimiz kesin. Ressam –kendisinin "göklemek" diye adlandırdığı özverili bir gözlem işlemi yürüterek– gökte süzülen buhar kütlelerinin duyarlı ve sessiz bir çarpıcılığa sahip suluboya, pastel ve yağlıboya resimlerinden yüz elli adet üretmişti.

Bizim gözlerimiz ise kimin terfi ettiği, ödenecek tahvillerin gidişatının ne olduğu, bütçe açmazının nasıl çözümleneceği gibi insani dramlara takılıp kalmıştır. Bizi çevreleyen atmosferde olup bitenler, gün be gün meteoroloji uzmanlarının pek sevdiği ikonlardan bir tanesiyle sadeleştirilir. Bu ikonların naif indirgeyicilikleri ile gökyüzünün incelikleri arasındaki ilişki, haberlerde anlatılanlarla varoluşun karmaşıklığı arasındaki ilişkiye benzer.

2.

[…] *Şu an kuzeydoğuya doğru ilerleyen kar fırtınası yolu üzerindeki 20 eyaleti ve burada yaşayan 160 milyon kişiyi tehdit ediyor* […]

Ta ki bir gün doğa, geniş çaplı yıkıcı olaylarından biri aracılığıyla, örneğin bir kasırga, sel, kar fırtınası, tsunami ya da herhangi bir bölgesel kıyamet vakasıyla, kendisinden esirgenen zorla kendi üzerine çekene kadar.

John Constable, *Bulut Çalışması*, 1821.

Söz konusu kar fırtınası vakasında, meteoroloji uzmanları canavarın her hareketini tespit etmiş durumdadır. Ulusal Hava Durumu Merkezi'nde bulunan, saniyede bir katrilyon işlem yapma gücündeki en üst seviye işletim sistemine sahip, IBM marka, Power 7 model bir süper bilgisayar, bu dondurucu heyûlayı sıkı sıkıya gözetim altında tutar. Ne var ki neler olacağını kestirme yetisi, uzmanlara doğanın amansız maksatlarını değiştirebilme gücünü vermez.

Yedi büyük havaalanı kapatılacak, yaklaşık sekiz bin uçuş iptal edilecek ya da rötar yapacaktır. Bölgedeki tüm ana karayolları trafiğe kapatılacak, okullarda eğitime ara verilecek, elektrik kesilecektir.

New Jersey Eyaleti Valisi televizyona çıkıp fırtınanın "eli kulağında bir felaket" olduğunu belirtir. Ama fırtına yalnızca bir felaketten ibaret olmayacak, kısa süreli bir mücadeleyi kazanmanın kendine has ve pek o kadar da rahatsız edici olmayan yönlerini de beraberinde getirecektir.

3.

[…] *Aralarında küçük çocukların da bulunduğu Connecticut, North Canaan bölgesi sakinleri, günün erken saatlerinde kesilen elektrikten dolayı, acil yardım görevlileri tarafından zorunlu olarak evlerinden alınıp civardaki motellere yerleştirildi, motellerde ne kadar süre kalacakları* […]

Zaten yaşamak da bir nevi olağanüstü haldir; ama verdiğimiz mücadelelerin genellikle büyük bir gayretle gizlenmesi gerekir. Kaygılarımız içimizde fırtınalar koparır, ama bizim yine de dışarıya karşı gülümsememiz ve nasıl olduğumuz sorulduğunda şıp diye neşeli yanıtlar vermemiz lazımdır. Fırtına bu maskaralığa geçici bir süre için son verir. Rüzgârın uğultusu sayesinde gönlümüzce endişelenebilir ve daha da iyisi endişelerimizi geniş çaplı, nesnel ve (her ne kadar yerlere tuz döken devriye ekipleri bunu garipseyecek olsa da) nispeten *basit* bir şeye yöneltebiliriz – çün-

kü nihayetinde kazmak, kurtarmak, korumak ve yaşama döndürmek, daha sakin ve ılımlı günlerde tek başımıza yüklendiğimiz sorumluluklara, hayatımızı kazanmak, âşık olmayı sürdürmek, aklı başında çocuklar yetiştirmek ve kısacık ömürlerimizi çarçur etmemek gibi daimi mücadelelere kıyasla daha basittir.

Fırtına başka insanlarla ilişki kurmamıza da yardımcı olur. Normal zamanlarda kimsenin aklından neler geçtiğiyle ilgili tahmin yürütemezken, böyle anlarda neredeyse herkesle ilişki kurmamızı ve birlik olmamızı sağlayan hazır bir konu vardır elimizde. Genel olarak başkalarıyla ilgili, büyük oranda haber bültenleri tarafından şekillenen izlenimlerimiz, neredeyse herkesin ya katil ya da pedofil olduğu sonucuna varmamıza neden olabilir. Ama fırtına çıkınca durumun hiç de düşündüğümüz gibi olmadığını anlarız; yabancıların soğuktan titreyen köpekleri battaniyeye sarabildiklerini, sokakta yaşayanlara çorba verdiğini ve tanımadıkları insanların kara saplanan arabalarını itmeye yardım ettiğini görürüz. Arka plandaki engin kutup beyazlığı, diğer insanların kıymetini görünür kılar. İnsanların birbiriyle geçinebilmesinin ölçütleri en mütevazı seviyeye iner ve belki de bu ölçütler zaten hep bu seviyede olmalıdır. Sarhoş olduğumuz zamanlardaki gibi, önümüze çıkana âşık olabileceğimizi hissederiz.

4.

[…] *En yoğun kar yağışının Allegheny Ulusal Ormanı yakınlarında ve DuBois ile Slippery Rock civarında gözlemlendiği kaydedildi* […]

Daha önce hiç gitmediğimiz ve hatta belki varlığından bile haberdar olmadığımız ülkelerin uzak bölgelerinin isimlerinde bir şiirsellik vardır. İnsanın aklına ücra köşelerdeki çiftlik evlerini, su kulelerini ve rengârenk boyanmış ahırları konu alan naif sanat eserleri gelir – insanların hayvancılıktan ve çiçeklerden anladığı ve telaş içinde yaşamadıkları eski tip yaşam biçimi, bizim cahil ve tamamen teknolojiye bel bağlamış şehir hayatlarımızı adeta azarlar.

5.

[...] *Yetkililer, görüş mesafesi sıfıra düştüğü için havaalanının zorunlu olarak tamamen kapatıldığını açıkladı. Daha önce hava koşulları yüzünden hava trafiği yalnızca bir pistten yürütülüyordu ama bakım işçileri yoğun kardan dolayı birbirlerini görmekte zorlanmaya başlamışlardı.*

Her şey tepe taklak olmuştur. Normalde on bin metre yükseklikte süzülen uçaklar, şimdi kardan battaniyenin altında oldukları yere sabitlenmiş, yan yana dizili vaziyette atıl dururlar. Bir pilot elindeki kürekle bir A320'nin üstünde birikmiş karları küreyerek sanki uçağı ortaya çıkarıyormuş gibi yapar. Bir sigorta firmasının merkezinde elektrik kesilir ve normalde son derece ağır başlı olan çalışanlar dışarı çıkıp kardan adam yapmaya koyulur. Şık bir otelin boruları donduğu için, müşteriler odalarının dünyadan yalıtılmış lüksünü bırakarak yakınlardaki pırıl pırıl aydınlatılmış bir buz pistinin neşeli ortamına sığınmak zorunda kalırlar.

Doğa hepimize haddimizi bildirir. Başka birinin bize kendimizi değersiz hissettirmesi hiç hoşumuza gitmez, ama özümüzde bir hiç olduğumuzun bizden çok daha büyük bir güç tarafından bildirilmesi asla küçük düşürücü değildir. Yorucu bir şekilde kendilerine yapılan en küçük saygısızlığın farkına varan ve sahip olduğu avantajları daimi olarak başkalarınınkiyle karşılaştırmaya meyilli olan egolarımız, insanların hiçbir şekilde sahip olamayacağı cinsten güçlerin en sonunda burnumuzu sürttüğünü görerek bir tür huzura bile erebilir.

Eskiden bize haddimizi bildiren, ilahi güçlerin gözdağıydı. Tanrılar kibrimizi bastırır, gürleyen sesleriyle haddimizi aşmamamızı hatırlatırdı. Büyük oranda sekülerleşmiş bir çağda ise bu iş doğaya ve bilhassa meşhur "kötü havaya" düşer; herkesin duymasını sağlamak ise haberlere. Tüm akıllı makinelerimize ve mahirane yöntemlerimize rağmen, hâlâ zayıf olduğumuzu ve bazen kendimizi olayların akışına bırakmayı öğrenmemiz gerektiğini hatırlatan, izobarlar ve soğuk hava kitleleridir. İstediğimiz

kadar küçük şeylere kafamızı takalım ve şikâyet edelim, meteorolojinin mecburen tatile dönüştürdüğü bir güne kendimizi bırakmaktan başka seçeneğimiz yoktur.

Doğu yakası kıyı şeridi boyunca baz istasyonu direkleri devrilmiş, elektrikler kesilmiş, kamyonlar yolda kalmış, süpermarketler kapanmıştır, kar Central Park'a yağmaya devam etmekte ve Mohawk Ormanı'ndaki çamların üstü bir kat daha karla kaplanmaktadır. Bu bir felaket, bir afet, bir nesildir görülen en berbat fırtına: Haberler bu konuda yalan söylemiyor. Ama bu felaketin aynı zamanda bir bilgelik dersi olduğunu da ekleyebilir. Bitmek bilmeyen rekabetçi tekbenciliğiyle öne çıkan düzenli modern teknolojik toplum, birçoğumuza o kadar fazla zarar vermiştir ki, doğanın hiçbir ayrım gözetmeyen elinin onu bir süreliğine az da olsa hırpalamasına pek aldırış etmeyebiliriz.

Sağlık Haberleri

Yeşil çay ve kırmızı şarap, kansere karşı birer silah olarak görüldüğü için uzun zamandır göklere çıkarılıyordu. Yapılan yeni araştırmalar ise her ikisinin içindeki birtakım bileşenlerin Alzheimer hastalığına karşı da etkili olabileceğini kanıtladı. Üniversite araştırmacıları doğal kimyasal maddelerin –yeşil çaydaki EGCG ve kırmızı şaraptaki resveratrol maddesinin– Alzheimer hastalığının yolağındaki kilit noktalar üzerinde engelleyici etkilerinin olabileceğini ortaya koydu. Araştırmacılar arıtılmış EGCG ve resveratrol özütü kullanarak, zararlı protein kümelerinin beyin hücrelerine yapışma sürecini durdurabildi.

CTV News

1.

ENERJİSİNİN BÜYÜK KISMINI birtakım insanların hayatlarının yakın zamanda hangi korkunç şekillerde son bulduğunu anlatmaya harcayan haberler, "sağlık" başlığını verdiği alanda bütünüyle farklı bir tutum benimser. Haberler, sağlık bölümde çok uzun yaşamamız, hatta asla açıkça itiraf etmese de, mümkünse sonsuza dek yaşamamız için bize yardımcı olacak bilgileri bir araya getirir. Bizi varoluşu yeniden keşfedeceğinden emin bilim insanlarıyla tanıştırır. Bu bilim insanları damarlarımızın içinde hareket edebilecek mikroskobik robotlar icat etmek, ruh hallerimizi düzene sokacak ilaçlar sentezlemek, gen haritalarımızı çıkarmak, iç organlarımızı ve uzuvlarımızı klonlamak ve bilhassa şarap, zeytinyağı ve aspirin gibi gündelik gıda ürünlerinin ve ilaçların insana iyi veya kötü gelebilen doğasını yeniden değerlendirmekle meşguldür.

2.

MODERNİTEDE YAŞAMAK –ki haberlerin zaferi de bu döneme denk gelir– değişim ve gelişimin aralıksız ve sonsuz olduğunun bilim ve teknoloji sayesinde sürekli başınıza kakılması anlamına gelir. Haberleri sürekli kontrol etmek zorunda oluşumuzun nedenlerinden biri de budur: Her an gerçekliği kökünden değiştirecek birtakım olağanüstü gelişmelerin meydana geldiğini öğrenebiliriz. Zaman hızla ilerleyen ve nereye gideceği belli olmayan, ama yine de çarpıcı bir şekilde gidişatı yukarı doğru olan bir oktur.

Oysa modern toplum öncesi toplumlarda, insanlar zamanı bir tekerlek gibi tahayyül ediyorlardı. Hayat kaçınılmaz bir biçimde döngüseldi. En mühim hakikatler tekerrür ediyordu; döngüden kaçınmak ya da onu bozmak mümkün değildi. O zamanlar haberlere düzenli olarak ulaşmak teknolojik açıdan mümkün olsaydı bile, insanlar psikolojik açıdan haberlere pek ihtiyaç duymazdı.

Zamanı oktan ziyade tekerlek olarak kabul eden toplumlar, on beş dakikada bir haber başlıklarını kontrol etme ihtiyacıyla kıvranmazlar.

3.

BİZ DAHA SABIRSIZIZ – ve gelecekle ilgili daha iyimseriz. Sağlık haberlerinin dile getirilmeyen ve ilk bakışta fark edilmeyen vaadi, bilimin bir gün her şeye çare bulabilecek olmasıdır; ölüm dahil.

Bu üstü kapalı iddia, kati surette asılsız olsaydı işimiz daha kolay olurdu. Ama gerçekler daha karmaşıktır. Belki bir gün gelecek, yaşlanmanın ve hastalıkların tüm gizemleri çözülmüş olacak ve yedi yüz seksen yaşına kadar yaşayacağız. Ama sizler ve benim için iş işten geçmiş olacak. Hayatlarımızın temel prensipleri, bütün atalarımızın bildiği o döngüye bağlı kalmak durumundadır.

Haberler, ölümle ilgili konulara duyduğu genel ilgiye rağmen, "sağlıkla" ilgili konulara katı ya da kasvetli yaklaşmaktan kaçınır. Kırmızı şarap, gen tedavisi ya da ceviz yemenin faydalarıyla ilgili en son bulguları bir tür batıl inanç ve hürmetle ele almaya devam eder. Bu, bir zamanlar dindar Katolik seyyahları Magdalalı Meryem'in kaval kemiğine dokunmaya iten histen –ilahi korumayı garantileme umudundan– pek de farklı değildir. Haberler, yaşlanıp çökmenin mutlak kaçınılmazlığını dürüstçe kabullenmek yerine, bizlere greyfurt suyu içmenin ve uzun mesafe uçuşlarında sıkı, pamuklu çorap giymenin yeni keşfedilen faydalarını kakalamayı tercih eder.

Haberler cinayetlerden ve patlamalardan o kadar hoşlanırken, sıradan fanilik konusunda işe yaramaz bir şekilde çekimser kalır. Haberlerin, ölümü her şeyin doruk noktasında yaşandığı bir gösteriye çevirme eğilimi, onu gündelik bir gerçeklik olarak kabul etmekten alıkoyar bizi. Bombalanan bir bölgeden, alevleri tüten bir uçak kazasına sürükleniriz; seksenlik bir kalbin duruvermesi gibi gündelik olaylar ise nadiren karşımıza çıkarılır.

Bilinçlerimizdeki yerlerini haberlere devretmeden önce, bizi ölüme hazırlama görevi bütün dinlerin en önemli ortak misyonuydu. Bir zamanlar ibadethanelerimize taşıdığımız ihtiyaçlar ve korkular, seküler çağda ortadan kalkmış değiller: Fanilik söz konusu olduğunda hâlâ kaygılarımız bize azap çektiriyor ve hâlâ bu konuda rahatlatılmayı arzuluyoruz. Gelgelelim gecenin ilerleyen saatlerinde peşimizi bırakmayan bu hisler genel olarak yokmuş gibi davranılır ve haberler günün daha pratik ve işlevsel saatlerinde yabanmersininin ve her gün bir çay kaşığı ceviz yağı içmenin yeni keşfedilmiş kanser önleyici özelliklerini delilere özgü bir coşkuyla aktararak ilgimizi çekmeye devam eder.

VII.
TÜKETİM

Yeme İçme, Seyahat, Teknoloji…

Crostini'yi* kaplayan doğranmış ciğerde kışı çağrıştıran bir füme kokusu vardı, tıpkı içi sarımsaklı yaban mantarı dilimleriyle dolu, yer yer kararacak şekilde ızgarada çevrilmiş dürümde olduğu gibi. En lezizi ise yağ, un ve yumurta karışımına bulanmış kalamar, ançüez ve karidesten oluşan fritto misto** idi. […] Bu restoranın şefi, daha önceleri yakındaki Bocca di Lupo'da aşçılık yapmış olduğu için, ağır ateşte pişirilmiş lahana ve hardalla servis edilen gevrek, kalın Cotechino domuz sosisi ise bekleneceği üzere fevkaladeydi.

Observer

---

* İt. Üzerlerine farklı soslar konabilen fırında ısıtılmış ekmek dilimleri. (ç.n.)
** İt. Karışık kızartma. (ç.n.)

1.

HABERLER "TÜKETİM TOPLUMUNUN" işleyişine derinlemesine bağlıdır. Her gün yayınlarının hatırı sayılır bir kısmında, Yeme İçme, Seyahat, Teknoloji, Moda, Otomotiv ve Dekorasyon gibi kategorilere dahil olan nesne ve hizmetlerle ilgili bilgilere yer verir. Haberler bu alanlarda bize yardımcı olmak, hataya düşmemizi önlemek, daha akıllıca ve tatmin edici seçimler yapmamızı sağlamak için bize yol göstermek ister.

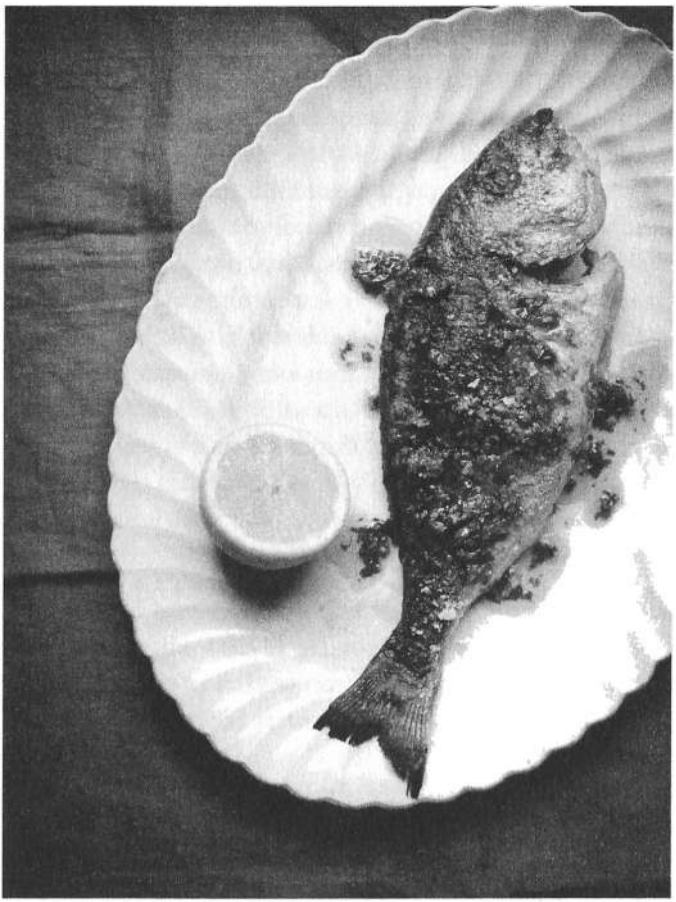
Tüketme arzumuz birçok ortamda hiç tasvip edilmez. Hayatta kalmak için gerekli olan asgari ihtiyaçların dışında ve ötesinde şeyler satın almak için duyulan bu modern arzu, sıklıkla yüzeysel ve anlamsız bulunur, gezegenimize zarar verdiği, açgözlülük olduğu düşünülür ve tüm bu hakaretleri tek başında bünyesinde barındıran *maddiyatçılık* kelimesiyle tanımlanır.

Yine de toplumsal kaynaklarımızın ne kadar büyük bir kısmının gereksiz ürünlerin üretimi ve satışı için sarf edildiği göz önüne alınırsa, tüketim alışkanlıklarımızın mümkün olduğunca iyi bir şekilde devam etmesini sağlamaya çalışmak hafife alınmayacak bir iş sayılabilir. Haberler, paramızı iyi bir biçimde harcamamıza yardım etmek konusunda ciddi bir sorumluluğa sahiptir.

2.

HABERLER GÖNÜLLÜ OLARAK üstlendiği bu görevi yerine getirmek amacıyla genellikle üç konu üzerinde durur ve onlar üzerine metin hazırlar: Bunların ilki piyasada mevcut olan ürünler, ikincisi, bunların fiyatları, üçüncüsü ise söz konusu ürünlerin kayda değer olup olmadığıdır.

Bu maksatla muhabirlerini armutlu, gorgonzola peynirli hindiba salatasını denemek için restoranlara, her şey dahil hafta sonu kaplıca tatili paketini değerlendirmek için otellere, yeni model akıllı telefonun tarayıcısını ve fotoğraf makinesini tetkik etmek için tüketici elektroniği fuarlarına gönderir.

İncelenmeyi bekleyen bir deniz çipurası.

Bunlar muhakkak önemli meseleler, ama tüketici haberlerini böyle pratik araştırmalarla sınırlı tutmak bazı şeyleri satın almak istememizin altında yatan kilit özellikleri görmezden gelmek demektir. Haberlerde değerlendirilmeye tabi tutulanlar, genellikle asgari ihtiyaçların tamamen dışında kalan ürünlerdir. Bizi onları satın almaya iten nadiren yalnızca maddi tatmindir, hatta bunun tek başına en önde geldiği bile söylenemez. Bizi yönlendiren şey daha derinlerde yatan ve çoğu zaman bilinçdışı olan bir nevi psikolojik dönüşüm geçirme arzusudur aynı zamanda. Bir şeylere *sahip olmak* değil, onlara sahip olmak aracılığıyla *değişmek* isteriz. Tüketici davranışını dikkatlice ve kapsamlıca incelersek, aslında maddiyatçılığımızın giderilemez olmadığı açıkça ortaya çıkar. Bizim çağımızı öncekilerinden farklı kılan, parayla satın alınacak ürünler edinerek karmaşık yapılara sahip türlü psikolojik hedeflere ulaşmaya çalışma hırsımızdır.

3.

Yanında pötikareli bir peçete ve eskimiş, ağır çatal bıçak takımı eşliğinde, sade bir ahşap tabakta sunulan çipura ızgara kadar tatmin edici ve doğal olan çok az yemek vardır. Eti tam olması gereken kıvamdaydı, bir tutam tuz, ince ince doğranmış biraz maydanoz ve bir dilim limondan başka hiçbir şey eklenmemiş…

Şehir merkezinde yeni açılan restorana gitmeyi arzu etmemizin görünürdeki nedeni bir şeyler atıştırmak istememizdir. Ama bu arzumuzun önemli ve hatta belki de belirleyici kısmı aslında dünyevilikten uzaktır ve hemen göze çarpmayan psikolojik temellere dayanır. Biz restoranın taşıdığı değerleri içimize çekmek isteriz. Bir anlamda *onun gibi olmayı* isteriz: Rahat, İtibarlı, Keyifli, Sade Olmaktan Memnun, Doğayla İç İçe, Huzur İçinde olmak isteriz. Yemeklerde, serviste ve dekorda var olduğunu yarı bilinçli yarı bilinçsiz bir şekilde fark ettiğimiz soyut erdemler bunlardır; ince ince doğranmış maydanoz eşliğinde sunulan çipurayı ve üstüne

fesleğen yağı gezdirilmiş mercimekli burrata peynirinden oluşan garnitürü mideye indirdiğimizde aslında karmaşık yollarla kendimize bu erdemleri katmaya çalışırız.

Oteldeki 82 odanın her biri koydaki masmavi denize bakıyor. Otelin önünde büyük, sessiz bir havuz var. Her sabah bahçıvan havuzun üstüne çiçekler serpiştiriyor. Hava yumuşacık, esinti tam olması gerektiği gibi hafif...

Aynı şekilde, esas arzumuz birkaç günlüğüne sakin ve huzurlu bir otele gitmekten ibaret değildir. Hedefimiz daha büyüktür; Sakin ve Huzurlu insanlara dönüşmemize yardımcı olacak fiziksel bir ortam arayışındayızdır. Yalnızca bulunduğumuz mekânı değiştirmek için seyahat etmeyiz, dışarıdaki manzaranın içimizdeki manzarayı yeniden düzenlememize yardımcı olacağını umarak seyahat ederiz.

Akıllı telefon verileri baş döndürücü bir hızla gönderiyor, jilet gibi fotoğraf çekiyor, sesli komutları algılıyor ve kütüphanenizin tamamına ev sahipliği yapabilecek kadar kapsamlı bir hafızası var...

Yine benzer bir mantıkla, telefonu yalnızca pratik nedenlerle istemeyiz, onun bazı özelliklerine bürünmek isteriz, biraz daha Rasyonel, Şık, Becerikli ve Sahih olmak isteriz.

4.

TÜKETİM İLK BAKIŞTA göründüğünden çok daha karmaşık – ve ilginç– olduğuna göre, tüketici haberleri izleyicinin ihtiyaçlarıyla ilgili varsayımlarını yeniden değerlendirmelidir.

Günümüzde satın alabileceğimiz şeyleri şu başlıklar altında görerek yönlendirilmeye alışığız:

YEME İÇME
SEYAHAT
TEKNOLOJİ
MODA

Ama ihtiyaçlarımızı daha adil ve verimli bir değerlendirmesi tüketici haberlerini çok daha farklı başlıklar altında toplardı:

EĞLENCE
HUZUR
METANET
RASYONELLİK

Restoranlar, yurt dışı seyahatleri ve elektronik aletler insanda arzu uyandırabilir elbet, ama onları elde etmenin nihai amacımız olduğunu ileri sürmek yanıltıcı olur. Onlar, tüketici haberlerinin düzgün bir şekilde üzerinde durması gereken, çok daha geniş çaplı psikolojik hedeflerin destekçileridir yalnızca.

5.

GELECEĞİN İDEAL TÜKETİCİ haberleri, maddiyatçılığa karşı değildir. Bazı düşünce ekolleri, doğru düzgün bir hayatta maddiyatçılığın hiçbir rolü olmaması gerektiğini ileri sürmüş olsa da, işin aslı daha karmaşıktır. Maddi nesneler gelecekteki ruh hallerini vaat eder, onlara özendirir, ulaşmak istediğimiz noktanın idealleştirilmiş görüntülerini sunar bizlere. Minnacık İtalyan şehir arabası sevimli bir şımarıklığı ve şen şakraklığı çağrıştırır, titanyum masa lambası en anlamlı özüne indirgenmiş yoğun bir hayata işaret eder, dağda yürüyüş tatili kararsızlığın ve kırılganlığın sona erdiğini ve insanın içinde yeni, daha dayanıklı bir karakterin doğmakta olduğunu vaat eder.

Bu ürünlerden herhangi birini satın almak, çağrıştırdıkları ruh hallerini kesin bir şekilde elde edebilmemizi tek başına garantileyemez. Ama bu ürünler, ulaşmak istediğimiz noktanın etkileyici bir resmini sunabilir ve bu sayede oraya varmak için çabalarken bize destek olabilirler. Öyle ya da böyle tüketicilik illa para israfı demek *değildir*.

Dinler buradaki düalizmin her zaman farkında olmuştur. İnananlarını ruhsal açıdan etkilemeye çalışırken, bir yandan da belirli yiyeceklerin, giysilerin, seyahatlerin ve dekorasyon ürünlerinin kişiliğin şekillendirilmesinde kullanılabileceğini görerek bunlara önem vermişlerdir. Örneğin Zen Budizmi, öğrencilerine okumayı ve dua etmeyi salık vermenin yanı sıra, evlerinde soluk yeşil renkli porselen objeler bulundurmalarını da tavsiye eder. Kendilerini Sadeliğe ve Egosuzluğa adamaları için bu objelere bakarak tefekküre dalmalarını bekler. Bu satın alma tavsiyesi, güzel bir vazonun kendi başına insanın karakterini dönüştürebileceği fikrine dayanan modern Batılı varsayımın izini taşımaz. Ama aynı zamanda Zen, doğru bir şekilde yaklaşıldığı takdirde, doğru bir cins vazonun insanın içsel gelişiminde kayda değer katkıları olabileceğini bilgelikle kabul eder.

Keza biz de seküler dünyada, maddi ürünlerin bazen bize tam da ihtiyacımız olan cesareti verebileceği gerçeğini teslim edebiliriz – örneğin yeni bir palto, daha özgüveni sağlam bir kişi olmamız için bize ilham verebilir ya da sade bir tabak takımı daha sakin bir ruh haline bürünmemize önayak olabilir. Tabii öte yandan sırf bir şeyler satın alarak umduğumuz dönüşümün gerçekleşmeyeceğini de unutmamamız gerekir. Bir şeyler satın almadan önce, nesneleri kuşatan o çekici enerjiyi de etraflıca göz önünde bulundurmalıyız.

İdeal bir tüketici haberleri bölümünde yer alacak Özgüven ve Huzur gibi kategoriler bize hem manevi hem de maddi seçenekler sunar. Bu bölümlerde hem ulaşmayı arzuladığımız nokta için gerekli olan –belirli bir müziği dinlemek, tarihin belirli bir dönemiyle ilgili bir kitap okumak, bir felsefe ekolünü etüt etmek ya da zihinsel bir egzersiz yapmak gibi– psikolojik yaklaşımlar hakkında bilgi ediniriz. Hem de arzuladığımız görünüşle uyum sağlayan –belki belirli tipte bir ceket ya da bir yurt dışı seyahati veya rahat bir koltuk gibi– birçok maddi seçenekle karşılaşırız.

6.

TÜKETİMİ, DERİNLERDE YATAN ihtiyaçlarımızdan ayırdığımız için satın aldığımız şeyler ruhumuzu destekleyemez hale gelmiştir. Madem tüketici haberleri bu kopukluğun yaratılmasında etkili olmuştur, o zaman düzeltilmesinde de yardımcı olabilir. Çünkü hangi amaçlarla neyi satın almamız gerektiği hakkındaki fikirlerimizi şekillendiren büyük oranda medyanın ta kendisidir. Haberlerin satın alınabilecek şeyleri sunarken kullandığı kategoriler, dil, konumlandırma ve işaretlerin neye sahip olmamız ya da ne yapmamız gerektiğiyle ilgili hislerimiz üzerinde olağanüstü bir etkisi vardır. Tüketici haberleri bulgularının yer aldığı kategoriler gibi gayet küçük şeyleri değiştirerek ve tam oturmamış arzulardansa hakiki ihtiyaçlarımıza odaklanarak (üretmek ve satın almak için gerek kendimizi gerek gezegenimizi böylesine yorduğumuz) tüketici ürünlerinin yarattığı arzuların hakkını gerektiği gibi verebilmeye başlayabiliriz. Bu sayede tüketici haberlerinin en başından beri olmamızı istediği kişilere, yani mutlu tüketicilere dönüşme ihtimalimiz bile olabilir.

Kültür Sanat

Bahar kapımızda, dolayısıyla en güzel gösteriler, temsiller, kitaplar ve etkinlikler de yolda. Bırakın eleştirmenlerimiz ve yazarlarımız mimarlık, edebiyat, sinema, sanat, dans, tiyatroyla ve caz, klasik, pop ve country müzikle dolu bir sezonunun en çarpıcı örneklerini sizlere göstersin.

Los Angeles Times

1.

EŞİ BENZERİ GÖRÜLMEMİŞ bir kültürel bolluk çağında yaşıyoruz. Her sene yaklaşık otuz bin film, iki milyon kitap, yüz bin albüm üretiliyor ve senede doksan beş milyon kişi müzeye ya da sanat galerisine gidiyor.

Zamanın ne kadar kısıtlı olduğu göz önüne alındığında, haberlerin, diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da neye ilgi göstermemiz gerektiğini belirlemekte önemli ve ayrıcalıklı bir rolü vardır. Bizi günümüzün en iyi sanat eserlerine yönlendirmek için yaratıcılık selini süzgeçten geçirme görevi kültür sanat haberciliğine düşer. Bu görev, sanatla izleyicilerinin arasında kurulacak mutlu evlilik bağları için çöpçatanlık yapmak gibidir.

2.

İNSANIN HAYATINI SANAT eserlerini değerlendirerek ve sanatla ilgili tavsiyelerde bulunarak kazanması uzaktan bakıldığında basit görünür. Ama bu işin azimle ve tutarlılıkla yürütülebilmesi için, haber kuruluşlarının kendilerine çok kapsamlı ve bilindiği üzere yanıtlaması ne yazık ki epey güç olan şu soruyu sormaları gerekir: "Sanat ne içindir?"

Modern dünya sanatın son derece önemli olduğunda hatta hayatın anlamına yakın değerde olduğunda fikir birliğine varmış gibidir. Sanatın finansmanı için sağlanan devlet fonları ve özel fonlar, sanat uğruna bulunulan sayısız bireysel özveri ve gerek kamusal gerek kişisel hayatta sanata gösterilen muazzam ilgi, bu yüksek takdirin getirilerindendir.

Gösterilen bu itibara rağmen, sanatın özel statüsünün arkasındaki gerekçeler genellikle açık bir dille ifade edilmez ve bunların tahmin edilmesi beklenir. Sanatın sahip olduğu değer sanki bir sağduyu meselesidir. "Kitap okumamıza, müzik dinlememize ya da resimlere bakmamıza ne gerek var ki?" gibi bir soru

sormak ya edepsizlik ya da akıllı insanların çoktan tatmin edici yanıtlar bulmuş olduğu sorulara ukalaca takılıp kalmak gibi görünme tehlikesi taşır.

Yine de insanın elinde sanatın amacıyla ilgili –açık seçik bir dille ifade edilmiş– sağlam gerekçelere dayanan bir tez yoksa, gösterime yeni giren filmi "mutlaka görülmeli" diye ya da yeni yayımlanan kitabı "şaheser" diye tanımlamak da mümkün olmasa gerek.

3.

OLASI TEORİLERDEN BİRİ şöyle olabilir: Sanat (burada edebiyatı, müziği, sinemayı, tiyatroyu ve görsel sanatları kapsayacak şekilde kullanılmıştır) izleyicilerine yol gösteren, cesaret veren, onları teselli eden, daha iyi insanlara dönüşmelerine yardımcı olan tedavi edici bir araçtır.

Sanat baş etmekte zorlandığımız birtakım psikolojik zayıflıklarımızda bize destek olabilecek bir araçtır: Kendimizi anlayamamak, kendi hatalarımıza bilgelikle gülememek, başkalarının halinden anlayamamak ve onları bağışlayamamak, eziyet çekme hislerine kapılmadan acı çekmenin kaçınılmaz olduğunu kabul edememek, makul miktarda bir umudu koruyamamak, her günün kendisine özgü güzelliklerini takdir edememek ve ölüme layıkıyla hazırlanamamak gibi zayıflıklardır bunlar.

Sanat, bu tip eksiklikler ve daha birçokları için şifa verici güçlerini seferber eder. Örneğin bize uzun zamandır hissettiğimiz ama ne olduğunu bir türlü anlayamadığımız bir duyguyu tarif eden bir şiir kitabı sunar ya da kendimizi haklı bulduğumuz bir dargınlığı aşmamız için bir komedi filmi, umudun müziği olabilecek bir albüm koyar önümüze veya korkuyu trajediye dönüştüren bir tiyatro oyunu, aşkın güçlüklerinin makul yollarla aşılabileceğini gösteren bir film ya da yaşlanmayı ve hastalıkları daha asil bir şekilde kabul etmemizi sağlayan bir resim sunar bizlere.

4.

AÇIK BİR ŞEKİLDE SANATIN tedavi edici olduğunu savunan bu sanat teorisi, kültür sanat haberciliğinin amacıyla ilgili de bir fikir verir. Kültür sanat haberciliği, yalnız kalmış, kafası karışmış, korkmuş, yaralı ruhlarımızı, ayakta kalmamıza ve gelişmemize yardım edebilecek gibi görünen sanat eserlerine doğru yönlendirmelidir.

Kültür sanat habercileri bir tür eczacıymış gibi davranmalı, sanatın engin deposunu devasa bir eczaneymiş gibi kullanarak mevcut olan sayısız eser arasından izleyicinin içindeki sancıların dinmesine yardımcı olabilecekleri seçmelidir.

Eleştiri yazılarının sonunda, ilaç kutularının üstündeki etiketlere benzeyen, belirli bir eserin hangi durumlar *için* olduğunu –nedenleriyle birlikte– açıkça belirten etiketler bulunabilir. Eleştirmenler analizlerini, varsayılan izleyicilerinin iç dünyalarına göre uyarlamanın önemini kavrar ve düşüncelerini bir nevi psikolojik reçete gibi ortaya koyar.

Kültür sanat haberciliğinin izleyeceği tedavi edici yaklaşım, karşılaşılan güçlüklerin sanatla hafifletilebileceği anların (örneğin duygusal bir travmayı aşmamıza yardımcı olacak doğru romanı, yeniden huzura kavuşmamızı sağlayan doğru resmi, bizi karamsar ya da ciddiyetsiz ruh hallerinden kurtaracak doğru filmi bulduğumuz anların) artmasını ve haliyle (var olan milyonlarca sanat eserine rağmen) okuduklarımızda, dinlediklerimizde ya da gördüklerimizde bize hitap eden, içimizi kıpırdatan hiçbir şey bulamadığımız, sayısı hâlâ şaşırtıcı şekilde çok olan o diğer anların da azalmasını sağlar.

Başarılı olmayı kafasına koymuş bir kültür sanat haberciliği tarafından desteklendiğimizde, hayatımızın kilit noktalarında biraz daha kibar ve mutlu olmayı başarabiliriz.

5.

KÜLTÜRE ULAŞMAK, ŞİMDİYE dek hiç olmadığı kadar kolaymış gibi görünmesine rağmen, ihtiyacımız olan sanat eserlerini bulmakta zorlanıyor olmamız hem garip hem de acıdır. Milyonlarca kitabı, filmi ve resmi neredeyse anında ve çoğu zaman düşük fiyatlara elde etmemizi mümkün kılan teknolojik buluşlarla övünürüz. Baş döndürücü miktarda eserin elimizin altında olmasıyla, bu eserlerin hangilerinin bizim için doğru olduğunu anlamak arasında bir hayli fark olduğunu ise yeni yeni anlıyoruz. Şimdiye kadar yaptığımız her şey sanatı ulaşılabilir kılmak içindi; insanlarla onlar için önem taşıyabilecek sanat eserlerini nasıl bir araya getirebileceğimizi ise hâlâ öğrenme aşamasındayız.

Bu kopukluk kısmen haberciliğin hatasıdır, çünkü kültür kanalının akışının başında duran odur. Diğer birçok alanda olduğu gibi, bu alanda da haberlerin bize sunduğu bilgiler kafa karıştıracak kadar gelişigüzel olabilir. Çünkü gazeteciler haber yapma önceliklerini, üzerinde etraflıca düşünülmüş herhangi bir psikolojik gündeme göre değil, yayıncılık, sinema ve müzecilik sektörlerinin tanıtım takvimlerini dikkate alarak belirlemeye yatkındır. Eleştiri sayfaları sonuç olarak, sanki insanın ne okuyacağına ya da ne izleyeceğine karar vermesi için en doğru ölçüt yalnızca popülerlikmiş gibi, en çok satan kitapların ya da filmlerin gişe hasılatlarının listeleriyle dolu olur.

Dahası, kültür sanat haberciliğinin işe yaramaz miktarda bir kısmı, eleştirmenlerce yetersiz olduğuna kanaat getirilen sanat eserlerinin yerden yere vurulmasına ayrılmıştır. Bu eleştiri yazıları seyirciler için eğlenceli olabilir; ama zamanı kısıtlı olan ve acı çeken izleyiciyle, ona sahiden faydalı olabilecek eserleri buluşturmaya çabalamak gibi daha yararlı bir göreve hizmet etmez. İzleyiciyi daha önce varlığından haberdar dahi olmadığı bir sanat eseri hakkında bilgilendirmek ve hemen akabinde –genellikle hatırı sayılır bir hevesle– o eseri dikkate almaması gerektiğini söylemek pek de akıllıca bir çaba gibi de görünmüyor.

Her hâlükârda önemi herkes tarafından kabul edilmesine rağmen, bir sanat eseriyle eğer *bizim* için uygun olmayan bir anda karşılaşmışsak, eser içimizde bir yankı uyandırmayabilir. Övgüyü hak ettiğini nesnel bir biçimde kabul ettiğimiz "harika" bir kitap, film ya da sergi bizi yine de hiç duygulandırmayabilir, sıkabilir ve içimizi bir suçluluk hissinin kaplamasına neden olabilir (çünkü eleştirmenler, iyi bir eczacının yapması gerektiği gibi bu eserin hangi durumlarda bize iyi geleceğini yeterince ya da ayrıntılarıyla belirtmemiştir). Garip de olsa işin aslı şudur ki, herhangi bir eserin taşıyabileceği değeri belirleyen, büyük çapta hatta öncelikle izleyicilerinin psikolojik durumudur. Sanat yalnızca içeriğinin, insanların iç dünyalarının ihtiyaçlarıyla uyumlu olduğu o eşsiz anlarda hakiki anlamda hayat bulur – işte kültür sanat haberciliği de, insanoğlunun en etkili tedavi edici ilacını hazırlayan bir eczacının kimliğine bürünerek, aklını bu kıymetli anları tespit etmek ve onların farkına varılmasını sağlamak için kullanmalıdır.

VIII.
SONUÇ

Kişiselleştirme

Google Haberler'in pek çok öğesini kendiniz kontrol edebilirsiniz. İsteğe göre düzenleme ayarları, Google Haberler ana sayfasının üst sağ köşesinde, dişli çark ikonuyla gösterilen "Haberlerinizi Kişiselleştirin" butonuna tıkladığınızda karşınıza çıkıyor. Bu ayarları kullanarak, kenar çubuğunu artı (+) ya da eksi (-) işaretine doğru sürükleyip hangi alanda ne kadar haber görmeyi tercih ettiğinizi belirleyebilirsiniz.

Google Haberler

1.

BİR ZAMANLAR ÖNÜMÜZE konan tüm haberleri –bu ister otuz sayfalık bir gazete olsun, ister yarım saatlik bir haber bülteni– başından sonuna bitirir ve haberleri hazırlamakla görevli kişilerin dünyada olup biten en önemli olayları ellerinden geldiği kadarıyla, kapsamlı sayılabilecek bir şekilde derlediğine de inanırdık. Teknoloji ise bize bunun aksini öğretti. Artık hepimiz haber kaynaklarının neredeyse sonsuz olduğunu, her gün toplam miktarı yaklaşık bir milyar gigabaytı bulan görsel ve sözcüklerden oluşan veri üretilmekte olduğunu biliyoruz. Gazetelerin ve haber bültenlerinin, varsayılan "ortalama okurun" beklentileri hakkında tahmin yürütmekten başka çareleri olmayan, büyük baskı altında çalışan editörlerce, sınırsız bir veri okyanusundan gün be gün gelişigüzel çekilmiş az bir miktar bilginin derlenmesinden ibaret olduğunun farkındayız artık.

Editörlerin her zaman doğru haberleri tutturması elbette mümkün değildir. Batı Afrika'da çıkan bir savaşa ya da anlaşılması mümkün olmayan borç ödeme planına gereğinden fazla yer verebilirler. Bir sosyete düğünüyle ya da Karayipler'deki kasırgayla ilgili son gelişmelerden bizi zorla haberdar edebilirler. Sipariş etmediğimiz yiyecekler zorla ağzımıza tıkılıyormuş gibi gelebilir bize.

Ama bu illa bu şekilde devam etmek zorunda değil. Teknoloji, bilgisayarlarımıza nasıl zevklerimiz olduğunu söyleme ve onların o günkü haberleri otomatik olarak bir süzgeçten geçirip tamamen bizim kişiliklerimize göre biçimlendirilmiş haber bültenleri oluşturmalarını sağlama gücü sunuyor bize. Haber kaynaklarına şekil veren bundan böyle yalnızca editörlerin bazen yanlış olabilen varsayımları olmayacak. Bir bireysellik ütopyasına ulaşmış olacağız: Dünyada izleyici miktarı kadar çok sayıda ve birbirinden farklı haber kanalı olacak.

2.

GELGELELİM, EDİTÖRLERİN NESNEL yönlendirmesinden vazgeçilmesinin bazı ürkütücü yanları vardır; çünkü bu ihtimal karşılaşmamız gereken haberlerin hangileri olduğunu anlayabilmek için yeterli donanıma sahip olup olmadığımız sorusunu doğurur.

Modern bir demokraside, iyi bir yetişkin hayatı sürdürmeyi arzuluyorsak, ahlaklı ve emniyetli olmamızda, kendimizin bilincinde olmamızda bize yol gösterecek, toplumsal ve kişisel yükümlülüklerimizi etkili bir şekilde yerine getirmemizde bize destek sağlayabilecek her tür bilgiyi dikkate almamız gerekir. Ne var ki bu bilgilerin bazıları ilk bakışta hiç de cazip görünmeyebilir. Kendi haberlerimizi düzenleme görevi bize düştüğünde, gelişmemiz için son derece gerekli olabilecek bilgilerin bize ulaşmasını engelleme riskini taşırız. "Kişiselleştirilmiş haberler" çok yönlü ve karmaşık bir kişilik geliştirmemize yardım etmek yerine, rahatsızlıklarımızın daha da artmasına ve iyice vasatlığa sürüklenmemize neden olabilir.

Kişiselleştirme seçeneğini, örneğin Marie Antoinnette gibi –endişe verici politika haberlerinden tiksinerek sağı solu belli olmayacak tepkiler vermeye ve ayarlarını Moda ve Eğlence haberleri öne çıkacak şekilde düzenlemeye meyilli– birinin nasıl kullanacağını bir düşünün. Rennes kentinde halktan beş bin kişinin açlıktan ölmek üzere olduğu haberi, Polignac Düşesi'nin verdiği partiye katılan davetlilerin kıyafetleriyle ilgili ayrıntılı bir haber uğruna güme gidebilirdi – ki önceliklerin bu şekilde sıralanmasında bir sorun olduğu, ancak Ekim 1793'te, Kraliçe giyotine giden basamaklardan kendisini bekleyen kadere doğru tırmanırken ortaya çıkardı.

Ya da haset duygusundan kaçınmak için şiddetli bir arzu duyan ve yeni teknolojinin kendisine verdiği gücü kullanıp başarılı kişilerle ilgili her tür haberin karşısına çıkmasını engelleyen bir adam getirin gözünüzün önüne. "Saçma haberler" olarak adlandırdığı haberlerden kurtulmuş olmak onu ne kadar memnun ederse etsin, kendisini geliştirmek ve hayatta izleyeceği yönü be-

lirlemekte ona yardım edebilecek rahatsız edici ama bir o kadar da önemli birçok ipucunu da kaçırmış olurdu.

Farklı bir açıdan olsa da benzer bir biçimde dar görüşlü olan başka bir kişi, gelişmemiş ülkelerde yaşanan trajedilerden başka hiçbir haber duymak istemeyebilir. Ama ya açlık ve katliam haberlerine gösterdiği bu ayrıcalıklı ilgi, çok daha yakınında bulunan, karnı doymuş olsa da çok daha fazla ilgiye muhtaç kişilere şefkat göstermemek için, soylu fakat bir o kadar da duygusal anlamda kullanışlı bir mazeretse?

Kişiselleştirme, ancak ve ancak kullanıcılar ne gibi haberler duymaya ihtiyaçları olduğuna ilişkin son gerece gelişmiş ve kapsamlı bir fikre sahip olduğu takdirde, editörlere bağlı güncel sistemi daha ileri taşıyan bir gelişme olabilir. Bunun için de –daha haber akışını düzenlemek için kullanılan gösterge panelinin yanına dahi yaklaşmadan önce– insanın kendi ruhunu tüm incelikleriyle tanımış olması gerekir. İnsan ancak, belki de bir psikanalistin de yardımıyla, yoğun bir kendini sorgulama sürecinden geçtikten sonra, savunma mekanizmalarını zorlaması, ufkunu açması ve içinde hasetin doğru bir türünün hasıl olması için hangi tür haberlere ihtiyaç duyacağını kestirebilir ve ancak o zaman kişisel haberler sayfasının ayarlarını düzenlemeye layıkıyla hazır olabilir. Seçim özgürlüğünü artırmaya giden diğer tüm yollar gibi, kişiselleştirilmiş haberler olasılığı da, yalnızca akıllıca seçimler yapmanın zorluklarını daha çok öne çıkarır.

3.

KİŞİSELLEŞTİRME MESELESİ, BU kitabın büyük bir kısmının üzerinde durduğu şu soruları tekrar sormaya yöneltir bizi: Haberler ideal olarak nasıl olmalıdır? Haberlerin hizmet etmesi gereken derinlerde yatan ihtiyaçlar nelerdir? Haberler bize en uygun biçimde nasıl bir şeyler katabilir?

Bizim için nasıl bir rol oynanabileceklerini tanımlayabilmek için altı farklı haber türünü inceledik:

Politika Haberleri
Politika haberleri, önümüze çıkan tüm dikkat dağıtıcı ve kafa karıştırıcı şeylere rağmen, toplumlarımızın mekaniğine ilgi duymamızı sağlamalı, onların yeniden biçimlendirilmesi için akıllıca tartışmalar ortaya koymamıza ve birtakım inatçı eksiklikleri hiddete kapılmadan kabullenmemize yardımcı olmalıdır. Politika haberleri, gurur verici ve ortak bir iyi niyeti yansıtan olaylara da yer vererek izleyicisinin zihninde dengeli, hoşgörülü bir ulus yaratmalıdır. Yalnızca nüfuzlu kişileri değil, toplumun ilerlemesini engelleyen tüm sistematik sorunları gözetim altında tutmalıdır ve ayrıca hakkında yorum yaptığı ulusun sahip olduğu değerleri ciddi bir biçimde etkileyebileceğinin farkına varmalıdır.

Dünyadan Haberler
Bu alt uzmanlık alanı, yabancı ülkelerdeki yaşamın doğasını görmemizi sağlamalı; empati kurmamızı ve oradaki insanlarla kendimizi özdeşleştirebilmemizi engelleme çelişkisini doğuran kanlı vahşet ve kriz haberlerinin dışında ve ötesinde bu tip haberlere de yer vermelidir. Bizlere diğer ülkelerin çok yönlü, duyulara hitap eden ve yer yer kişisel tasvirlerini sunabilmeli, haberleri hissiz ve nötr bir tavırla aktarma takıntısından vazgeçmelidir. Seyahat edebiyatının bazı tekniklerini benimseyerek ve muhteşem foto-habercilikten sürekli destek alarak, küresel geri kafalılığımızdan sıyrılmamıza ve zihnimizdeki Öteki'ni insanlaştırmamıza yardımcı olmalıdır.

Ekonomi Haberleri
İdeal olarak, bu janr güncel ekonomik gelişmeler konusunda bizleri aydınlatmanın yanı sıra, piyasa kapitalizmini daha sağlıklı ve daha tatmin edici hale getirebilmek için ileri sürülen birçok

akıllıca ve uygulamaya konabilecek teorik yaklaşımı da inceler; bu sayede, hiçbir işe yaramayan kinikliğimizin ve çocuksu öfkemizin ortadan kalkmasını sağlar. Öte yandan ticari şirketlerin etkinlikleriyle ilgili haberleri verirken, yatırımcıların taleplerine yönelik soğuk ekonomik verileri aktarmakla sınırlı kalmaz. Minnet, haklı bir öfke, suçluluk ve dehşet gibi faydalı hislerin harekete geçmesini sağlamak için kullandığımız ürünlerin arkasında yatan insani gerçekleri anımsatır.

Ünlü Haberleri

Bu kategoride kendi çağımızın –oturmuş ve incelikli ölçütlere göre– en çok hayranlık uyandıran bazı kişileri tanıtılır ve onlardan nasıl ilham alabileceğimiz, yaptıklarının bize nasıl nasihat olabileceği konusunda bize yol gösterilir. Ünlüler cüretkârlıklarıyla ve gösterdikleri sebatla bize örnek olur ve içimizde yapıcı ve ölçülü haset hislerinin filizlenmesine vesile olarak, hemen ortaya çıkmasa da sahici olan yeteneklerimizin farkına varmamızda bize yardımcı olur. Ama bir yandan da şöhret arzusunun en iyi çaresinin, en nihayetinde nezaketin ve saygının daha bol keseden ve herkese eşit miktarlarda dağıtıldığı bir dünya olduğunu da bize hatırlatır.

Felaket Haberleri

Başkalarının başına gelen trajediler, bizim de dar görüşlü olmaya, ahlaksızlık yapmaya ya da şiddet göstermeye sık sık ne kadar yaklaştığımızı hatırlatmalıdır. Böyle dürtülerin tanımadığımız kişilerin hayatlarında nasıl yürek parçalayıcı sonuçlara neden olduğunu gördüğümüzde kibirli ve bilmiş tavırlar takınmak yerine hem ürkmeli hem de anlayışlı olmalıyız. Her gün insanların hayatlarına son veren kazalar ise bizlere ani bir ölümle ya da yaralanmalarla her an karşı karşıya kalma tehlikesi altında olduğumuzu göstermeli ve bu sayede acı çekmeden geçen her anımızın

nasıl kıymetini bilmemiz ve onu nasıl bir coşkuyla karşılamamız gerektiğini açık bir şekilde anlamamızı sağlamalıdır.

Tüketici Haberleri

Bu habercilik alanı, saldırgan bir şekilde ticari olan bir toplum içinde, para harcayarak sahici bir mutluluk yakalamanın ne kadar karmaşık olduğu konusunda bizi uyarmalıdır. Bu nedenle bizi, kendimizden hoşnut bir hayat sürdürmemiz için derinlerdeki arzularımızı karşılayabilme şansı olan nesnelere ve hizmetlere (ve aynı derecede önemli olan zihinsel değişikliklere) hünerli bir şekilde yönlendirmek için elinden geleni yapmalıdır.

4.

AMA BİRBİRİNİ TAKİP eden mucizeler gerçekleşse ve haberler yukarıdakilerin hepsini kusursuz bir şekilde yerine getirmeyi günün birinde başarsa bile, haberlere karşı tedbirli olmaya devam etmek için elimizde hâlâ birtakım gerekçeler olurdu...

İçeriden Haberler

Bir kişinin hırsızlık yaptığını, cinayet işlediğini ya da kazara öldüğünü veya bir evin yandığını, bir geminin enkaza döndüğünü, buharlı bir gemide patlama olduğunu, Batı Demiryolu üzerinde bir ineğin ezildiğini, kuduz bir köpeğin öldürüldüğünü ya da kışın ortasında etrafın çekirge kaynadığını bir kez okumuşsak – bunları bir kez daha okumamıza hiç mi hiç gerek yoktur [...] İngiltere'ye gelince, bu memlekette neredeyse 1649 devriminden beri haber yapılmaya değer önemli bir şey olmamıştır; eğer ülkenin ortalama bir yıldaki tarım tarihini biliyorsanız, bu konuyla da bir daha ilgilenmeniz gerekmez; tabii kafanızı sadece para meseleleri için işletiyorsanız, o başka. Eğer gazetelere nadiren göz gezdiren birine soracak olursanız, yabancı ülkelerde de yeni hiçbir şey olmaz; buna Fransa'daki devrim de dahil.

Henry David Thoreau, Walden, *1854*

1.

BİZLER, HİÇBİR ŞEYİN kolay kolay değişmediği toplumlarda yaşamış insanların soyundan geliyoruz (eğer bir değişiklik meydana gelebilmişse, bu muhtemelen son derece önemli ve hatta hayatı tehdit edebilecek mahiyette bir değişiklik oluyordu). Yeniliklere karşı bilişsel zaafımız işte bize bu geçmişten miras kalmıştır: Otomatikman yeni olanın aynı zamanda mutlaka önemli olduğunu varsayarız.

Ama her zaman öyle değildir. Haberlerin boyunduruğu altındaki çağımızda akıl sağlığımızı korumak istiyorsak, yenilik ile önemin örtüşen –fakat birbirinden tamamen farklı– iki kategori olduğunu anlamamız gerekir.

Kendimizi gergin hissettiğimizde ve kendimizden kaçmaya meyilli olduğumuzda haberlere sığınmaktan daha iyi, daha sürükleyici ve daha *saygın* bir çözüm olabilir mi? Haberlerden çok daha fazla önem taşıyan şeylere gerektiği gibi ilgi gösterememek için ideal, ağırbaşlı bir mazeret sağlar haberler. Brezilya'nın dış borcu, Avustralya'nın yeni başkanı, Benin'deki çocuk ölümleri oranları, Sibirya'daki orman katliamı, Cleveland'daki üçlü cinayet gibi okkalı ve vahim meselelerle ilgili bir şeyler öğrenmek için kendimize karşı tüm sorumluluklarımızdan gönüllü olarak vazgeçeriz.

2.

ÇAĞDAŞ HABER MAKİNESİ, geniş çapı ve aynı anda her yerde bulunabilir olmasıyla bağımsız düşünce yetimizi ezebilir. Küresel haber kuruluşlarından birinin Avrupa'daki kontrol merkezinde, yaklaşık beş yüz kişinin çalıştığı devasa, loş, beton avlunun duvarlarının ekranlarla ve dünyanın dört bir köşesinden haber akışını sağlayan fiber optik kablolara bağlı bülten panolarıyla kaplı olduğunu görebiliriz. Tek bir günde binaya ulaşan

verinin miktarı, insanoğlunun, Sokrates'in ölümünden telefonun icadına kadar geçen yirmi üç yüzyıl boyunca üretebileceği verilerin miktarından fazladır. Kablolar aracılığıyla Guatemala'daki depremler, Kongo'daki cinayetler, Helsinki'deki kâr oranlarında düşüş uyarıları ve Ankara'daki patlamalarla ilgili haberler gelir. Her tür coğrafi bölgeden, insanın aklına gelebilecek her tür konuda haber akar: Burkina Faso'daki seçimler ve Vietnam'daki çocuk ölümü oranı, Kanada'daki tarımla ilgili devlet yardımları ve Rio Tinto'nun Afrika'yla ilgili stratejisi, Prada'nın sonbahar koleksiyonu ve Zürih'deki Çin mantısı restoranları gibi. Saatler Hartum'da öğle yemeği vaktinin az önce geçtiğini ama La Paz'da günün yeni doğmakta olduğunu gösterir. İnsan kendini büyük bir uluslararası havaalanının gidiş salonundaymış gibi hisseder: Yerel, yerleşik olan, ağır hareket eden her şeyi geride bırakıp, kendinden geçmiş, ağırlıksız, küresel bir alanın içine dalmanın verdiği o sersemletici hisle boğuşuyormuş gibidir. İşte bu kesin olarak modern çağın ta kendisidir; yaşadığımız yerle ilgili tüm bağlarımızı kaybettiğimiz, doğanın ritimlerinden tamamen uzaklaştığımız ve yeni teknolojiler sayesinde, uçsuz bucaksız şehirlerde, kendi payına düşen talihsizlikleri, emelleri ve kendilerine özgü tuhaflıkları sırtlanmış milyonlarca kafayı oynatmış kişiyle bir arada yaşamakta olduğumuzun net bir şekilde farkına vardığımız, bir yönünü kaybetmişlik ve rastgelelik çağıdır bu.

Haberler döngüsünün hızı amansızdır. Bir önceki günün (toprak kaymaları, genç bir kıza ait yarısı kayıp bir cesedin bulunması, bir zamanlar çok güçlü olan bir politikacının rezil edilmesi gibi) haberleri ne kadar vahim olursa olsun, her sabah bütün bu kakofoni yeniden başlar. Hastanelerin kaza ve acil servis bölümlerindeki kurumsal bellek yitimi, haber merkezlerinde de vardır: Her gece kan lekeleri silinir ve ölenlerin anısı kaybolur gider.

İnsan acaba haber yağmurunu geçici bir süreliğine dindirmek mümkün müdür diye merak eder. Acaba bütün insanlık –olağanüstü bir koordinasyon çabasıyla– bir gün boyunca son derece

tedbirli davranmaya karar verse, ortaya haber namına hiçbir şey çıkmaması mümkün müdür? Dünyadaki tüm katiller planlarını erteleyebilir, gözü kara yüzücüler sahilden uzaklaşmayabilir, eşlerini aldatan politikacılar kendilerini çimleri biçmeye verebilir. Ama haber denetmenlerinin olay azlığı ihtimalinden korkmasına hiç gerek yoktur. Çünkü istatistikler, yirmi dört saatlik bir sürenin sonunda, yaklaşık üç bin kişinin dünyanın herhangi bir yerindeki bir caddede trafik kazasına kurban gideceğini, Amerika genelinde yaklaşık kırk beş kişinin cinayet kurbanı olacağını, Avrupa'nın güneyinde yaklaşık dört yüz evde yangın çıkacağını garantiler – sakatlanma, terör, hırsızlık ve patlamalar gibi yeni ve hesaba katılmayan gelişmeler de cabası.

3.

İNSANIN İÇ DÜNYASINI masaya yatırması hiçbir zaman kolay değildir. İçimizde pusuya yatmış bekleyen ve deşildiği taktirde bulunduğu yerden fırlama riski taşıyan, sayısız zorlu hakikat vardır. En çok, özellikle çetin ama potansiyel olarak hayati fikirlere gebe olduğumuz zamanlarda kendi içimize bakmaktan kaçınmaya ihtiyaç duyarız. Haberler de bizi işte o anlarda yakalar.

Haberlerin, insanın kendi kendini dinleyip tartması karşısında ne kadar kıskanç bir düşmanlık içinde olduğunun –ve ona kalsa bu durumun daha da kötüye gideceğinin– bilincinde olmalıyız. Haber tedarikçileri taşıt koltuklarının arkasına ekran döşemek, saatlerimizin içine alıcı koymak, zihinlerimize telefon yerleştirmek istiyorlar ki her zaman bağlantı halinde kalalım, her an ne olup bittiğinin farkında olalım; asla tek başımıza kalamayalım.

Ne var ki fikirlerimizi sabırla dünyaya getirme sanatında ustalaşamadığımız müddetçe, başka hiç kimseye elle tutulur bir faydamız dokunamaz.

Kablosuz ağ bağlantısının, elimizde okuyacak bir şeylerin olmadığı, pencereden görülen manzaranın engin, yolcu vagonunun

nispeten boş olduğu ve birbiri ardına raylara değen tekerleklerin çıkardığı o ritmik sesten başka hiçbir sesin duyulmadığı uzun tren yolculuklarına çıkmaya ihtiyacımız var. Pencere kenarına oturduğumuz ve iki üç saat boyunca bulutların üstünde ve tahayyül edemeyeceğimiz soğukluktaki bir havada, yalnızca birkaç metre ötemizdeki, kül rengi kanadın altına asılı duran, disiplini ve cesaretiyle başıboş düşüncelerimizin hareketlenmesine yardımcı olan, Rolls-Royce marka motorun daimi mevcudiyetinden başka hiçbir şeye odaklanamayacağımız uçak yolculuklarına ihtiyacımız var.

4.

İNSANLIĞI GELİŞTİRMEK İÇİN ihtiyacımız olan her şeyi şimdiki zamanda bulamayız. Öyle yaklaşımlar, ideolojiler, farklı duygu biçimleri ve dünya görüşleri vardır ki, onları anlamak için yüzyıllarca geri gidip referans kütüphanelerinin koridorlarını arşınlamamız, içleri paslı ortaçağ savaş zırhları dolu, unutulmuş müze vitrinlerinin yanından geçmemiz, bu dünyadan çoktan göçüp gitmiş sahiplerinin aldığı notlarla bezeli ikinci el kitapların sayfalarını karıştırmamız ya da yarısı harabeye dönmüş, yosun bağlamış tapınakların sunaklarına çıkmamız gerekir. Ekranlarımız üzerinde sürekli değişip duran piksellerle temasa geçtiğimiz kadar, gerek ciltleri gerek yazı karakterleriyle, düşüncelerimizde yarın da bir yere sahip olmayı hak edecek şeyler söylediklerini belli eden ağır, ciltli kitapların sayfalarıyla da temas halinde olmaya ihtiyacımız vardır.

5.

HABERLERİN BEYNİMİZE İŞLEDİĞİ bir izlenimden, yeni savaşlarımız, borçlarımız, ayaklanmalarımız, kayıp çocuklarımız, açılış kokteyli sonrası gidilen partilerimiz, ilk halka arzlarımız ve

serseri füzelerimizle yaşadığımız çağın eşsiz bir öneme sahip olduğu izleniminden kurtulmamız gerekiyor. Arada sırada hayal dünyamızda, o konferansın, bu salgının, şu yeni telefonunun ya da kontrol altına alınamayan o korkunç yangının üzerimizdeki etkilerini biraz olsun yitireceği bir yere, dünyanın kabuğunun binlerce kilometre yukarısına, uzayın ortasında bir yere doğru yükselmeye ihtiyacımız var – burası öyle bir yerdir ki, en çözümsüz görünen sorunlar bile, diğer galaksilerin görüntüsünün gözler önüne serdiği sonsuzluk karşısında çözülüverecekmiş gibi görünürler.

6.

ZAMAN ZAMAN ETRAFIMIZDAKİ daha sessiz canlı türleriyle ilgili çok daha acayip ve fevkalade haberlerin farkına varabilmek için kendi haberlerimizi bir kenara koymalıyız: Kerkenezler ve kar kazları, örümcekler ve kara suratlı yaprak zararlıları, lemürler ve küçük çocuklar gibi bizim melodramlarımıza neyse ki hiçbir ilgi duymayan tüm bu canlılar, kaygılarımızın ve bencilliğimizin dengelenmesini sağlayabilir.

Bereketli bir hayat, haberlerin bize öğretebileceği orijinal ya da önemli hiçbir şeyin kalmadığı anların, yabancılarla hayali bir bağ kurmayı reddetmemiz gereken dönemlerin ve şu kısacık ömrümüzde yerine getirme yükümlülüğü taşıdığımız hedeflerimiz olduğunun bilinciyle, hükmetme, zafer kazanma, başarısızlığa uğrama, yaratma ya da öldürme işlerini başkalarına bırakmak zorunda olduğumuz zamanların farkına varabilmeyi gerektirir.

Fotoğraflar

Akg-images / Erich Lessing: 195 (alt); akg-images / Pirozzi: 161 (sağ üst); Alamy / View Pictures: 47; Bridgeman Sanat Kütüphanesi / De Agostini: 161 (alt); Bridgeman / Louvre, Paris: 161 (sol üst); Bridgeman / Musée de la Tesse, Le Mans: 207; Bridgeman / Musée du Petit-Palais, Paris: 113 (alt); Bridgeman / Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique, Brüksel: 107, 109; Bridgeman / Ulusal Galeri, Londra: 26; Bridgeman / Kraliyet Coğrafya Topluluğu, Londra: 99; Bridgeman / Yale Britanya Sanatı Merkezi, Paul Mellon Koleksiyonu, New Haven: 215; © Edward Burtynsky, Nicholas Metivier Galeri'nin izniyle, Toronto / Flowers, Londra / Paul Kuhn, Calgary: 149 (İki kanatlı tablo 10 ab'den detay); Cascade News, Manchester: 195 (üst); Corbis: 159, 220; Getty Images: 111; © Jacqueline Hassink: 148 (The Table of Power [1993–5] serisinden, 6 Aralık 1994); Nico Hogg: 37 (alt); INS Haber Ajansı, Reading: 200 (sol); © KIK-IRPA, Brüksel: 164 (sağ alt); © Magnum Photos / Stuart Franklin: 103 (üst ve alt), 105, 120–21; PA Photos: 51, 61, 90 (üst), 118–19, 200 (sağ), 210; Benedict Redgrove / Wired © The Condé Nast Publications Ltd: 151; Carol Rosegg / Shakespeare Theatre Company, Washington, DC: 90 (alt); Ross Parry Agency, West Yorkshire: 203; David Shankbone: 137; Shutterstock: 37 (üst); © Stephanie Sinclair / VII Photo: 116–17; Pete Souza / White House Photo Office: 122–23; Topfoto: 113 (üst), 164 (üst); Yale Üniversitesi Sanat Galerisi, New Haven: 164 (sol alt); Jenny Zarins: 229 (Polpo'dan: A Venetian Cookbook [Of Sorts] Russell Norman, Bloomsbury, 2012. Nazik izinleriyle çoğaltılmıştır).

DİZİN

İtalik sayfa numaraları görsellere işaret eder

A
Afrika 14, 15, 28, 54, 72-3, 80-1, 95, 102, 244, 253,
Afrika Birliği 102
Allegheny Ulusal Ormanı 217
Altın Efsane 162
Am Ceress 97
Amcor AŞ 152
Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 104, 129, 131, 141, 254
Amsterdam, doklar 37, 38
Anakreon 162
Anonim, *IV. Henri'nin Portresi* 113
Aristoteles, *Poetika* 192
Atina, antik 36, 162-3, 191,
ayrıca bkz. Yunan, antik
Auden, W.H., 110
"Güzel Sanatlar Müzesi" 108,
Avrupa Birliği 53, 131
Avustralya Menkul Kıymetler Borsası 152

B
BBC 23, 29, 53, 79, 80, 93, 102, 196
BBC Nijerya 94
Uganda Bürosu 94
Berlin 168
Birleşmiş Milletler 79,
Bloomberg News 141, 143
Bolivya 84
Bolt, Usain 157
Brabo Manu, *Suriye Ordusu Tarafından Öldürülen Oğlunun Cesedine Sarılmış Ağlayan Suriyeli Bir Adam, Halep, Dar-ül Şifa Hastanesi'nin yanı, Suriye* 118-9
Brezilya 144, 252,
Bruegel, Pieter'in (Baba) öğrencisi, İkarus'un Düşüşü ile Manzara 107-9
Burgonyalı Gengulphus, Aziz 163-4
Burkina Faso 120, 253
Burtynsky Edward, *Cankun Fabrikası, Xiamen* 149

C
Cannes 150
Cezayir 84,
Champaigne, Philippe de, *Vanitas* [Her Şey Nafile] 207,
CNN 29, 49, 157
Compaq 167
Connecticut 213, 216
Constable, John, *Bulut Çalışması* 214-5

Ç
Çad, Ounianga Kébir 97
Çin 15, 25, 28, 150, 168, 253
Çubu, Japonya 145

D
Dar es Salaam 95
Demokratik Kongo Cumhuriyeti 28, 79, 80-1, 84, 87, 97, 253
Demosthenes 162
Derbyshire 203
Dostoyevski, Fyodor 196
DuBois, Pennysylvania 217

E
EASSy 95
eBay 167
EGCG 221
Eliot, George 86-7, 106
Emi Koussi 97
Entebbe 96, 97
Euripides
Iphigenia 192
Medea 192

F
Federal Rezerv 134
Flaubert, Gustave 68-71, 198
Edinilmiş Fikirler Sözlüğü 70
Madam Bovary 198
Frankfurt Menkul Kıymetler Borsası 153
Franklin, Stuart
Bando Enstrümanları, Bağımsızlık Kutlamaları, Hoima, Uganda 105
Serena Oteli'nin Lobisi, Kampala 103
Sokak Hayatı, Kinşasa 120-1
Uganda Başbakanı 103
Fransa 68-9, 114, 129, 150, 251

G
Google Haberler 243
Guardian Habercilik ve Medya 49, 181
Güney Kore 127, 129

H
Henri, Fransa Kralı, IV. 113-4, 123
Hassink, Jacqueline 147
Nestlé Yönetim Kurulu Toplantı Masası, Vevey, İsviçre 148
Hegel, Friedrich 12, 31
Hıristiyanlık 162-3
Hollanda 29, 38

I
Illsley, Eric 59, 61
Ingres, Jean-Auguste-Dominique, *IV. Henri İspanya Büyükelçisini Karşılıyor* 113, 114

İ
İngiliz Devrimi (1649) 251
İsa, Hz. 196
İsveçli Birgitta, Azize 163, 164
İsviçre Menkul Kıymetler Borsası 147
İtalya 88-90

J
Japonya, Taki (Mie Bölgesi) 146
John, Elton 181

K
Kaddafi, Muammer 102
Kampala 95, 96, 100, 101, 102, 103, 104
Kardashian, Khloe (Khloe Kardashian Odom)
Katar 168
Katayama, Mikio 146
Katmandu 210
Katoliklik 70, 163, 165, 223
Khabrias 162
Khogali 97
Kiggundu, Jane 101
Kinşasa 121
Kore Bankası (GKMB) 127
Kuzey Sudan 97

L
L'Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques (Fransa) 129
Le Figaro 69
Le Monde 73
Londra
Bocca di Lupo lokantası 227
Hampstead Heath 215
Olimpik Velodrom 46-7
Pier Parade, North Woolwich 38
Kraliyet Botanik Bahçeleri, Kew 207
Kraliyet Coğrafya Topluluğu 96
Long Island 213
Lukla, Nepal 210

M
M2 (para arzı) 127
Magdalalı Meryem, Azize 223
Malavi 145
Mantinea'lı Herakles 161
Manyara Gölü 96
Marie Antoinette, Kraliçe 245
Mbabazi, Amama 93
Medea 192, 194
Melanippides 162
Mohawk Ormanı, Massachusetts 219
Molycorp AŞ 142
Mombasa 95

Moorhouse, Yargıç George 197
Muhaciriye 97
Musk, Elon 167

N
Nepal, uçak kazası 204, 208, 210
Nestlé AŞ 147
Nestlé Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplantı Masası, Vevey, İsviçre 148
New Jersey 213, 216
New Vision 101
New York 137, 159, 189, 213
Central Park 219
Wall Street 168
New York Times 73
North Canaan, Connecticut 216
NRC Handelsblad 29
Nyangasi, Apollo ve Christine 101

O
Obama, Barack 111, 122-3
Occupy Wall Street (Wall Street İşgali), New York 137
Olimpiyatlar, Londra (2012) 46
Oxfam 79

P
Paris Menkul Kıymetler Borsası 150
PayPal 167
Pedersen Ailesi 200
Perikles 161, 162
Peru 85
Philammon 162
Pléiades-HR Ia dünya gözlem uydusu 150
Procter & Gamble 141

R
Redgrove, Benedict, *Uydu Üretimi, Cannes*
Rennes 245
Reuters 142
Rich, Stephen 197
Roma 52, 88, 90, 91
Ruhr Vadisi, Almanya 145

S
SAP AG 153
Saskatchewan 144
SEA-ME-WE4 95
Shakespeare, William 198
Hamlet 198
Julius Caesar 89-91
Sharp AŞ 146
Sienalı Caterina, Azize 164
Silikon Vadisi 168
Sinclair, Stephanie *Tabani ve Ghada* 116-7
Slippery Rock, Pennsylvania 217
Smokinli Balo 181
Solomon Adaları 120
Somali 80
Sophokles 108
Antigone 108
Kral Oidipus 192, 195, 197
Souza, Pete, *Başkan Barack Obama, Oval Ofis'in kapısında Beyaz Saray çalışanlarından birinin oğluyla selamlaşırken Örümcek Adam'ın ağına yakalanmış gibi yapıyor* 122-3
Speke, John Hanning, *Nil'in Kaynağının Keşfi* 96, 99
Sphere Drake Holding AŞ 142
Standard & Poor 29

Ş
Şili 120

T
Tambura 97
Tanzanya 96
Taylor, Dr. James 196-7
Tayvan Menkul Kıymetler Borsası 150
Teesside Ceza Mahkemesi 196
Thales AŞ 150
Ticaret Bakanlığı (ABD) 129
Tiziano, *Gerolamo Barbarigo'nun Portresi* 24, 26
Tokyo Menkul Kıymetler Borsası 146
Tolstoy, Leo 108
Anna Karenina 23, 27, 28
Savaş ve Barış 108

Tsann Kuen Firması AŞ. 150
Türkmenistan 84

U
Uganda 93-6, 98, 100, 101, 102, 106
  Uganda Başbakanı 93, 94, 104
  BBC Uganda Bürosu 94
Ulusal İstatistik Ofisi (Britanya) 129
Ulusal İstatistik Ofisi (Güney Kore) 129
Uluslararası Af Örgütü 104
Umm Bru 97

Ü
Üç Eyalet Bölgesi 213
Ümit Burnu 95

V
Victoria Gölü (eski ismi Inyanşa Gölü) 95, 96, 97

W
Wakefield, Pinderfields Hastanesi 196
Wallington, Hampshire 51
Watergate Araştırması 60, 61, 63
Watson, Emma 159
Westchester İlçesi 213
Williams, William Carlos, "Sarızambak, O Yeşilimsi Çiçek" 106, 108

X
Xiamen, Çin 149, 150

Y
Yunan, antik 195, 198, 199
  † ayrıca bkz: Atina

Z
Zen Budizmi 233,
Zip2 167

Geleneksel toplumda dinin sahip olduğu o ayrıcalıklı konum modern toplumda haberlere aittir. Fakat her gün maruz kaldığımız bu haber bombardımanını o kadar kanıksamışızdır ki, bu kadar önemli bir şeyin etkileri üzerine pek durup düşünmeyiz. Alain de Botton, *Haberler*'de bu şaşırtıcı boşluğu doldurmaya çalışıyor. Çeşitli vakaları derinlemesine analize tabi tutarak sorular soruyor ve bunların cevabını arıyor: Felaket haberleri neden aslında moralimizi düzeltir? Ünlülere neden bu kadar meraklıyız? Yolsuzluk ve skandal haberleri neden bu kadar ilgi çekicidir? Uzak ülkelerde yaşanan trajediler neden bize bu kadar sıkıcı gelir? Haberler daha iyi bir insan olmamıza nasıl yardımcı olabilir?

Modern teknolojinin de etkisiyle kendimizi beş dakikada bir haberleri kontrol etmek zorunda hissettiğimiz, sabah haberle kalkıp akşam haberle yattığımız bu çağda, iç huzurumuzu korumanın, umutsuzluğa kapılmamanın ve gerçekten neyin önemli neyin önemsiz olduğunu anlamanın çok da zor olmadığını savunan de Botton'un bu son çalışması bir tür "haber kullanma kılavuzu" olarak düşünülebilir.

ISBN: 978-975-570-728-0
9 789755 707280

20 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik